Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΟΡΜΟΝΙΣΜΟΥ

ΥΠΟ
JAMES E. TALMAGE
D. SC. D., PH.D., F. R. S. E.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1908

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ἡ Ἱστορία τοῦ Μορμονισμοῦ κατ' ἀρχὰς ἀνεγνώσθη ἐπὶ προσκλήσει ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Michigan, *εἶτα δὲ ἐν τῷ τῆς* Cornell *καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ τέλος ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ* Improvement Era *μηνιαίῳ περιοδικῷ ἐκδιδομένῳ ἐν τῇ* Salt Lake City *τῆς Οὐτάχης. Τὸ ἀνάγνωσμα βραδύτερον ἀνετυπώθη ἐν ἰδίῳ τεύχει ἐν Λιβερπούλ. Φρονῶν ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο θέλει ἐκτιμηθῇ παρὰ πάντων τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀπηυθύνθην πρὸς τὸν* Dr Talmage *καὶ ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ δημοσιεύσω αὐτὸ Ἑλληνιστί, μετὰ χαρᾶς δε ἀνομολογῶ ἐνταῦθα ὅτι προθύμως ἀπεδέχθη οὗτος τὴν αἴτησίν μου. Καὶ νῦν ὑποβάλλω αὐτὸ εἰς τὰς σκέψεις τῶν νοημόνων.*

Ι.Φ.Θ.

Η

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΟΡΜΟΝΙΣΜΟΥ

I

Κατὰ πρῶτον ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἐκφράσω τὴν ἱκανοποίησιν ἅμα καὶ τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν ἐνθάρρυνσιν, τὰς ὁποίας παρέχει ἡ παροῦσα εὐκαιρία. Χαίρω ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἄνθρωποι, οἵτινες διὰ τὴν πασίγνωστον ἀντιδημοτικότητα αὐτῶν τόσον ὑπὸ πάντων ἐσυκοφαντήθησαν, ὥστε καὶ ὁ τυχὼν διαβάτης ἐνόμισε δικαίωμά του νὰ ρίψῃ λίθον καὶ νὰ ἐξακοντίσῃ βῶλον κατ᾽ αὐτῶν, δύνανται νῦν νὰ ἀκουσθῶσιν ἐν τῇ ἐθνικῇ ἕδρᾳ τῶν σπουδῶν, καὶ δὴ ὑπ᾽ ἐκείνων, οἵτινες ἐπάγγελμα ἔχουσι νὰ ζητῶσι τὴν ἀλήθειαν, διότι ἀγαπῶσιν αὐτήν.

Πρὸς ἐμέ, συνέλευσις λογίων, ὁποῖοι εἶνε οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ φοιτηταί, εἶνε διακεκριμένη ὁμήγυρις, καὶ πᾶς ῥήτωρ δύναται νὰ θεωρῇ τιμήν του νὰ ἐμφανίζηται ἐνώπιον αὐτῆς. Οἱ σπουδασταὶ εἶνε φιλόσοφοι—φίλοι σοφίας ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ἐν ἔργῳ. Ἐν τῇ σεβαστῇ ταύτῃ κοινότητι ὑπερηφάνως ἀξιῶ δικαιώματα ἀδελφότητος, ὅσῳ δήποτε ἀνάξιον μέλος δυνατὸν νὰ εἶμαι, καὶ ὁσάκις συναντήσω ἄλλα μέλη τῆς ἀδελφότητος αἰσθάνομαι ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου νὰ ἐξεγείρωνται αἱ ὁρμαί, αἵτινες συνηγοροῦσι ὑπὲρ τῆς συγγενείας. Ἐνώπιον τοιαύτης ὁμηγύρεως ὁ ὁμιλῶν εἶνε ὑπόχρεως νὰ παρουσιάσῃ ὅ,τι ἄριστον καὶ ὡριμώτατον φρονῇ περὶ τῆς ἀληθείας, ἣν διαπραγματεύεται. Τὸ προκείμενον δὲ θέμα ἡμῶν εἶνε κατάλληλον πρὸς τοιαύτην συνέλευσιν, πραγματευομένην συνήθως ἀντικείμενα μεγάλης σπουδαιότητος.

Ἐν τῇ διανοίᾳ πολλῶν, ἴσως τῶν πλείστων, ἡ σκηνὴ τοῦ «Μορμονικοῦ» δράματος τίθεται σχεδὸν ὁλόκληρος ἐν Οὐτάχῃ.

Τῷ ὄντι, οἱ ὅροι «Μορμονικὸν ζήτημα» καὶ «Οὐταχικὸν ζήτημα συχνὰ» ἀνταλλάσσονται. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ «Μορμονισμοῦ» στενῶς συνδέεται μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἄλλοτε μὲν Χώρας, σήμερον δὲ Πολιτείας τῆς Οὐτάχης, ἀλλ' ἡ πηγὴ τοῦ συστήματος πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἐν χώραις κειμέναις πολὺ μακρὰν τοῦ σημερινοῦ τόπου τῆς συνενώσεως τῶν Ἁγίων τῶν Ἐσχάτων ἡμερῶν, καὶ ἐν χρονικῇ περιόδῳ προτέρᾳ τῆς κτήσεως τῆς Οὐτάχης ἐκ μέρους τῆς ἐθνικῆς ἐπικρατείας ἡμῶν.

Ἐνταῦθα μετεχειρίσθην τὸν ὅρον «πηγὴ» κατὰ τὴν κοινοτάτην αὐτοῦ σημασίαν—τὴν τῶν πρώτων σταθμῶν τῶν φανερῶν εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν—τὴν ὁρατὴν γένεσιν τοῦ συστήματος. Ἀλλὰ μακροτάτη περίοδος προπαρασκευῆς ἐπέφερε τὴν φυσικὴν ταύτην γένεσιν τῆς Μορμονικῆς θρησκείας, περίοδος πλήρης ἱστορικῶν συμβάντων, τῶν ὁποίων τινὰ ἑκατονταετηρίδας ὅλας προηγήθησαν τῆς ἐπὶ γῆς καθιδρύσεως τοῦ νεωτέρου τού-

του συστήματος προφητικῆς πίστεως. Οἱ Μορμόνοι θεωροῦσι τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ἐκκλησίας των ὡς τὸ κορύφωμα μακρᾶς σειρᾶς ἀξιολόγων γεγονότων, ὡς τὸ ἀποτέλεσμα ἀναριθμήτων αἰτίων, τὰ ὁποῖα ἔδρασαν ἐπὶ αἰῶνας ὅλους τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, τέλος ὡς τὸ αἴτιον πολλῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἀναπτύξεων. Τοῦτο κατ' αὐτοὺς ἀποτελεῖ ἐνδόμυχον σχέσιν μεταξὺ τῶν συμβάντων τῆς ἰδίας αὐτῶν ἱστορίας καὶ τῶν ἀρχαίων προφητειῶν.

Ἀναγινώσκοντες τὰς πρωτίστας σελίδας τῆς Μορμονικῆς ἱστορίας εἰσαγόμεθα ἐνώπιον ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα θὰ εἶνε διὰ παντὸς ἔξοχον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας—ἐνώπιον τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς ὀργανώσεως, γενικῶς εἰπεῖν, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ συστήματος ὡς ἐπιγείου καθιδρύματος,—ἀνδρός, ὅστις ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς εἰδικῶς ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἵνα γείνῃ ὁ πρῶτος προφήτης τῆς τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν οἰκονομίας — *τοῦ Ἰωσὴφ Σμίθ*. Σπανίως τῷ ὄντι ἡ ἱστορία παρου-

σιάζει ὀργάνωσιν θρησκευτικὴν κοινωνικὴν ἢ πολιτικήν, ἐν ᾗ ἓν ἄτομον κατέχει τόσον περιφανῆ καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σημαντικὴν θέσιν, ὅσον ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ «Μορμονισμοῦ». Ὁ σπουδαῖος ἐρευνητής, ὁ εἰλικρινὴς τῆς ἀληθείας ζητητής, οὔτε τὸν ἄνθρωπον οὔτε τὸ ἔργον αὐτοῦ δύναται νὰ ἀγνοῇ. Διότι ἡ ἐν λόγῳ Ἐκκλησία ἐπήγασεν ἐκ τῆς ἐπισήμως ἐκδηλωθείσης μαρτυρίας, καὶ ἐκ τῶν ἐκπληκτικῶν διακηρύξεων τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅς τις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐμφανίσεως ἦτο παῖς γεωργοῦ εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ἐφηβικῆς αὐτοῦ ἡλικίας. Ἐὰν αἱ ἀξιώσεις αὐτοῦ, ὅτι ἐχειροτονήθη ὑπ' ἀγγέλων θεόθεν ἀπεσταλμένων εἶνε ψευδεῖς, καὶ ὡς τοιαῦται ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως, τὸ ἐποικοδόμημα δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ· ἐάν, ἐξ ἄλλου, τοιαῦται δηλώσεις εἶνε ἀληθεῖς, τότε βεβαίως δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀπορῶμεν διὰ τὴν ταχεῖαν ἀνέγερσιν καὶ τὴν σταθερότητα

τὴν ἐκπληκτικὴν τοῦ οὕτως ἀρξαμένου οἰκοδομήματος.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐγεννήθη ἐν Σαρώνῃ τῆς Βερμόνδης τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1805. Ἦτο υἱὸς φιλέργων γονέων, ἐχόντων ἰσχυρὰς θρησκευτικὰς τάσεις καὶ ἀνεκτικὰς διαθέσεις. Ἐπὶ γενεὰς οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἦσαν γεωργοί, καὶ μολονότι εὐμενεῖς περιστάσεις ὑπῆρξαν γενικῶς ὁ κλῆρος αὐτῶν, ἀτυχίαι ὅμως καὶ ἀπώλειαι κατέστησαν τὴν οἰκογένειαν σχεδὸν ἐλεινῶς πτωχήν, ὥστε ἀπὸ τῆς μικρᾶς του ἡλικίας ὁ μεῖραξ Ἰωσὴφ ἐγνώρισε τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας τῆς σκληρᾶς ἐργασίας. Ἱστορεῖται ὅτι ἦτο περισσότερον τοῦ συνήθους φιλόπονος ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν του· καὶ ὅταν τὸ ἰσχυρὸν κῦμα τῆς θρησκευτικῆς ταραχῆς καὶ τῆς ἀναζωπυρήσεως τῶν αἱρέσεων, ἥτις χαρακτηρίζει τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἔφθασεν εἰς τὴν κατοικίαν τῶν Σμίθ, ὁ Ἰωσὴφ μετ' ἄλλων συγγενῶν βαθέως συνεκινήθη. Οἱ συγγενεῖς διηρέθησαν ἐν τῷ θρησκευτικῷ

ζητήματι καί τινες μὲν ἠκολούθησαν τὰς δημοτικωτέρας αἱρέσεις· ἀλλ' ὁ Ἰωσήφ, καίτοι εὐνοϊκῶς διατεθειμένος ὑπὲρ τῶν Μεθοδιστῶν, ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ψυχή του ἀλγεινῶς ἐταράχθη ἐκ τοῦ θεάματος τῆς πάλης καὶ τοῦ θορύβου τῶν θρησκευτικῶν σωματείων· καὶ ἐδίστασε. Μάτην ἐπροσπάθησε νὰ λύσῃ τὸ μυστήριον τὸ παρουσιασθὲν εἰς αὐτὸν ἐν ταῖς ἀντιμαχομέναις αἱρέσεσι, ποία δηλ. ἐπηγγέλλετο ὅτι ἦτο ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Βεβαίως, ἐσκέπτετο ὁ Ἰωσήφ, αἱ Ἐκκλησίαι αὗται, διαφωνοῦσαι πρὸς ἀλλήλας ἐπὶ τῶν ζωτικῶν ζητημάτων, δὲν δύνανται νὰ εἶνε πᾶσαι ἀληθεῖς.Ἐν τοιαύτῃ δὲ ἀμηχανίᾳ εὑρισκόμενος ἔτυχε νὰ ἀναγνώσῃ τὸ ἑξῆς χωρίον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἁγ. Ἰακώβου : «*Ἐάν τις ὑμῶν λείπεται σοφίας αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντος· καὶ δοθήσεται αὐτῷ*».

Ἀπὸ κοινοῦ μετὰ πλείστων ἄλλων ὁ σπουδαῖος νεανίας εὗρε καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τῶν Γραφῶν παραίνεσιν καὶ συμ-

βουλὴν, ἀμέσως ἐφαρμοζομένην εἰς τὴν ἰδικήν του περίστασιν, ὡς ἐὰν οἱ στῖχοι ἐκεῖνοι ἀπευθύνοντο ὀνομαστὶ πρὸς αὐτόν. Μετὰ μικρὰν περίοδον δισταγμοῦ, ἐν ᾗ ἐκυριεύθη ὑπὸ δειλίας ἐκ τῆς σκέψεως, ὅτι θνητὸς ὡς αὐτός, ἀσθενής, νεαρὸς καὶ ἀπαίδευτος, ἔμελλε νὰ πλησιάσῃ τὸν Πλάστην μὲ προσωπικὴν αἴτησιν, ἔλαβε μὲ ταπείνωσιν καὶ συντριβὴν τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀρχαίου ἀποστόλου. Τὸ ἀποτέλεσμα, περὶ οὗ ἐπίσημον φέρει μαρτυρίαν (κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν ἁπλότητα καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς νεότητος, ἔπειτα δὲ ἐπιβεβαιῶν τὸ αὐτὸ μὲ αὐξανομένας ἀνδρικὰς δυνάμεις, καὶ τέλος ἐπισφραγίζων ἑκουσίως τὴν μαρτυρίαν μὲ τὸ αἷμα τῆς ζωῆς του) ἀπέβη φοβερώτατον εἰς τὸν κόσμον τῶν αἱρέσεων,—κόσμον εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν δημώδη πίστιν οὐδεμία νέα ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας εἶνε δυνατή. Διότι ἐνῷ αὔξησις, πρόοδος, προκοπή, ἀνάπτυξις γνωστῶν ἀληθειῶν καὶ ἀπόκτησις νέων εἶνε τὰ χαρακτηριστικὰ πάσης ζώσης ἐπιστή-

μης, αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ κόσμου ἐκήρυξαν, ὅτι οὐδὲν νέον πρέπει νὰ προσδοκῶμεν ἐκ τῆς πρώτης πηγῆς τῆς σοφίας.

Ἡ μαρτυρία τοῦ νεανίου τούτου εἶνε, ὅτι ὡς ἀπάντησιν εἰς τὴν αἴτησίν του, τὴν γενομένην κατὰ τὰς συμβουλὰς θεοπνεύστου ἀποστόλου, ἔλαβε θείαν ὑπηρεσίαν διότι δύο οὐράνια πρόσωπα ἐφανερώθησαν αὐτῷ, δύο καθαρῶς ἐνδεδυμένα καὶ ὅμοια κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὸ σχῆμα. Τὸ ἓν αὐτῶν, δεικνύον τὸ ἄλλο, ἔλεγεν, «Οὗτος εἶνε ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἄκουε». Εἰς ἀπάντησιν τῆς—δεήσεως τοῦ νεανίου, τὰ θεῖα πρόσωπα ἐπληροφόρησαν τὸν Ἰωσήφ, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δὲν κατοικεῖ εἰς ἀντιμαχομένας αἱρέσεις, αἵτινες ἐνῷ ἐπαγγέλλονται μορφὴν θεότητος, ἀρνοῦνται τὴν δύναμιν αὐτῆς, καὶ ὅτι ἡ ἐξουσία τῆς οὐρανίου ἁγιωσύνης ἔμελλε πάλιν νὰ ἀποκατασταθῇ ἐπὶ τῆς γῆς. Πλήρης χαρᾶς ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ ἀποκαλύψει τῇ γενομένῃ εἰς αὐτόν, δὲν ἀπέκρυψε τὰς πληροφορίας τοῦ οὐρανίου ὁράματος ἀπὸ τῶν συγγενῶν καὶ γνωρίμων του.

'Αλλὰ παρὰ τῶν λειτουργῶν, οἵτινες μὲ τόσην δραστηριότητα ἐπροσπάθησαν νὰ μετατρέψωσι τὸν νεανίαν, οὗτος ἔλαβε παραδόξως τὴν μεγίστην καταδίωξιν καὶ τὴν ἐσχάτην χλεύην. «Ὀπτασίαι καὶ ἀποκαλύψεις παρὰ Θεοῦ» ἔλεγον οὗτοι «ἀνήκουσιν εἰς τὸ παρελθόν, πάντα δὲ ταῦτα ἔπαυσαν μετὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους. Ὁ κανὼν τῶν Γραφῶν εἶνε πλήρης· ἡ θρησκεία τῶν ἀνθρώπων ἔφθασεν εἰς τὴν τελειότητα αὐτῆς κατὰ τὸ σχέδιον· καὶ τοῦτο, κατὰ διαφορὰν ἀπὸ τῶν ἄλλων συστημάτων τῶν ἐπινοουμένων ἢ δεκτῶν γινομένων ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἶνε ἀνεπίδεκτον ἐπεκτάσεως. Ναὶ μὲν ὁ Θεὸς ζῇ, ἀλλὰ δὲν φροντίζῃ περὶ τῶν νεωτέρων τέκνων του, ὅπως ἐφρόντιζε περὶ τῶν παλαιῶν· ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἔκλεισε τὰ παράθυρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ διέκοψε πᾶσαν ἄμεσον συγκοινωνίαν πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς.» Ὁ διωγμὸς οὕτως ἀρξάμενος παρ' ἐκείνων, οἵτινες ἐκάλουν ἑαυτοὺς λειτουργοὺς τοῦ Χριστοῦ, διεδόθη ἐφ' ὅλης τῆς κοινότητος· καὶ οἱ

αἱρετικοί, οἵτινες πρότερον δὲν ἠδύναντο νὰ συμφωνήσωσιν οὔτε νὰ μείνωσιν ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ἡνώθησαν ἐν ταῖς προσπαθείαις, ἵνα πολεμήσωσι τὸν νεανίαν, ὅστις ἐμαρτύρει περὶ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα καίτοι βιαίως ἐπολεμοῦντο, παρήγαγον ἀποτέλεσμα, ὅπερ κατετρόμαζεν αὐτοὺς ἔτι μᾶλλον. Καὶ τοιοῦτον θέαμα πολλάκις ἐφάνη ἐν τῷ κόσμῳ, ἄνθρωποι δηλαδή, οἵτινες δὲν δύνανται ν' ἀνέχωνται ἀλλήλους ἐν εἰρήνῃ, ὁρκίζονται πίστιν καὶ ὑποστήριξιν ἐν ἀγῶνι κατὰ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ὅμως ἡ σπουδαιότης τῆς ἐν λόγῳ ἀποκαλύψεως ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν εἶνε τοιαύτη, ὥστε νὰ προκαλῇ σχόλια καὶ συζήτησιν. Ἐὰν αὕτη εἶνε γεγονός, τότε εἶνε τελεία ἀναίρεσις τῶν κενῶν θεωριῶν, αἵτινες ηὐξήθησαν καὶ συνεσωρεύθησαν ἐπὶ αἰῶνας, ἀρνούμεναι προσωπικότητα καὶ μέρη εἰς τὴν θεότητα.

Κατὰ τὸ 1820 ἔζη ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν, ὅτι οἱ λόγοι τοῦ δημιουργοῦ, «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν» εἶχον σημασίαν

περισσοτέραν ἁπλῆς μεταφορᾶς. Ἀλλ' ἡ θαυμασία ἐκείνη ὀπτασία δὲν ἦτο ἡ μόνη φανέρωσις τῆς οὐρανίας δυνάμεως καὶ προσωπικότητος, ἥτις ἔγεινεν εἰς τὸν νεανίαν, οὔτε τὸ μόνον ἐπεισόδιον τὸ προωρισμένον νὰ φέρῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἀδυσώπητον μανίαν τοῦ διωγμοῦ. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, ἥτις κατέστησεν αὐτὸν ζωντανὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἥτις ἀπέδειξε τὸ μέγα γεγονός, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶνε τὸ τέκνον τῆς θεότητος, ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν ἀθανάτου προσώπου, τὸ ὁποῖον ὡμίλησεν εἰς αὐτὸν περὶ ἀρχαίας ἱστορίας κεκρυμμένης ἐκεῖ, ὅπου εἶχε τεθῇ ἐκ παλαιοῦ χρόνου εἴς τινα λόφον πλησίον τῆς κατοικίας του. Ἡ ἱστορία αὕτη, εἶπεν ὁ ἀπεσταλμένος, ἦτο κεχαραγμένη ἐπὶ χρυσῶν πλακῶν καὶ εἶχε κατατεθῇ ὑπὸ τῶν προγόνων τῶν αὐτοχθόνων τῆς γῆς ταύτης, τῆς Ἀμερικῆς, οἵτινες ἦσάν ποτε λευκοὶ καὶ εὐχάριστοι ἄνθρωποι. Μαρτυρεῖ δὲ ὅτι ἐλέχθη αὐτῷ, ὅτι ἂν ἔμενε πιστὸς εἰς τὴν παρεχομένην

αὐτῷ ἐμπιστοσύνην, θὰ ἐλάμβανεν ἡμέραν τινὰ τὴν ἱστορίαν, ἵνα τὴν διατηρῇ, καὶ τὴν ἐντολὴν καὶ τὴν δύναμιν ἵνα τὴν μεταφράσῃ. Ἡ ἱστορία ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο ἀφήγησις περί τινων ἀποικιῶν μεταναστῶν, ἐλθόντων εἰς τὸ ἡμισφαίριον τοῦτο ἐξ Ἀνατολῶν ὀλίγας πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδας. Ἡ ἀρχικὴ συνοδία ὡδηγήθη ὑπό τινος Λεχί, ἀνθρώπου περιγραφομένου ὡς ἀνθρώπου σημαντικοῦ καὶ πλουσίου, ὅστις πρότερον εἶχε ζήσει ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τῆς βασιλείας Σεδεκίου, καὶ ὅστις ἐγκατέλιπε τὴν ἀνατολικὴν κατοικίαν του περὶ τὸ 600 πρὸ Χριστοῦ. Τὸ βιβλίον ἀφηγεῖται περί τινων θαλασσίων ταξειδίων ἐπὶ πλοίων κατεσκευασμένων κατὰ ἀποκεκαλυμμένον σχέδιον, περὶ τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, πλησίον τῆς θέσεως ὅπου νῦν κεῖται ἡ πόλις Βαλπαραΐσον, περὶ τῆς εὐημερίας καὶ ταχείας αὐξήσεως αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν ἀφθόνων στοιχείων τοῦ νέου Κόσμου· περὶ τῆς αὐξήσεως τῆς ὑπερηφανείας καὶ τῆς ἐπακολούθου διχονοίας ἐκ τῆς σω-

ρεύσεως ὑλικοῦ πλούτου, καὶ περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ λαοῦ εἰς φατρίας, αἵτινες ἔγειναν βραδύτερον δύο μεγάλα ἔθνη τρέφοντα θανάσιμον μῖσος μεταξύ των. Οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν ἀκολουθήσαντες τὸν Νεφί, τὸν νεώτατον, ἀλλ' ἔχοντα πλεῖστα χαρίσματα, υἱὸν τοῦ Λεχί, ὠνομάσθησαν *Νεφῖται*, οἱ δὲ ἄλλοι ὁδηγούμενοι ὑπὸ Λάμαν, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ἀσθενοῦς ἀδελφοῦ τοῦ Νεφί, ὠνομάσθησαν *Λαμανῖται*.

Οἱ Νεφῖται ἔζων εἰς πόλεις, τινὲς τῶν ὁποίων ἐμεγαλύνθησαν καὶ διεκρίθησαν διὰ τὴν ἰδιάζουσαν ἀρχιτεκτονικὴν καλλονὴν αὐτῶν. Προχωροῦντες συνεχῶς πρὸς βορρᾶν κατέλαβον τὸ μέγιστον μέρος τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν Ὀρινόκου, τῶν Ἀμαζόνων, καὶ τῆς Μαγδαληνῆς. Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης τῆς ἀξιολόγου χιλιετοῦς ἱστορίας, οἱ Νεφῖται διέβησαν τὸν Ἰσθμόν, ὁ ὁποῖος γραφικῶς περιγράφεται ὡς λαιμὸς γῆς ἔχων ἔκτασιν μιᾶς ἡμέρας πορείας ἀπὸ τῆς μιᾶς θαλάσσης εἰς τὴν ἄλλην, καὶ κατέλαβον διαδοχικῶς χώρας, ἐν αἷς νῦν εὑρίσκονται τὸ Μεξικόν, ἡ κοι-

λὰς τοῦ Μισισσιππὶ, καὶ τὰ Ἀνατολικὰ Κράτη. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι αἱ εὐρεῖαι αὗται χῶραι κατῳκήθησαν ὅλαι συγχρόνως ὑπὸ τῶν Νεφιτῶν· διότι οὗτοι διαρκῶς ἐκινοῦντο, ἵνα διαφύγωσι τὰς διαρπαγὰς τῶν κληρονομικῶν ἐχθρῶν των, τῶν Λαμανιτῶν· καὶ ἐγκατέλειπον διαδοχικῶς τὰς πόλεις των τὰς ἱδρυομένας κατὰ τὴν πορείαν τῆς μετοικεσίας. Ὁ ἀπροκατάληπτος ἐρευνητὴς βλέπει ἐν ταῖς ἀνακαλύψεσι τῶν ἀρχαίων καὶ ἤδη δασωδῶν πόλεων τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ὑοκατάνης, καὶ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἀπόδειξιν τῆς ἱστορίας ταύτης.

Ἐνώπιον τῶν ἰσχυροτέρων ἐχθρῶν των οἱ Νεφῖται ὑπεχώρουν καὶ ἔφευγον, ἕως οὗ περὶ τὸ 400 μ. Χ. ἐξωντώθησαν ὁλοσχερῶς μετὰ σειρὰν ἀποφασιστικῶν μαχῶν, ἡ τελευταία τῶν ὁποίων συνεκροτήθη πλησίον αὐτοῦ τοῦ λόφου Κουμόρα, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅπου τὰ ἀποκεκρυμμένα χρονικὰ ἀπεκαλύφθησαν βραδύτερον εἰς τὸν Ἰωσὴφ Σμίθ.

Οἱ Λαμανῖται ἔζων βίον πλάνητα καὶ

ληστρικόν, ὀλίγας δὲ ἢ οὐδεμίαν ἀνάμνησιν διετήρησαν, καὶ ταχέως ἀπέβαλον τὴν τέχνην τῆς ἱστοριογραφίας. Ἔζων ἐκ θήρας καὶ διαρπαγῆς ἐκφυλιζόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις, ἕως οὗ τέλος ἔγειναν οἱ τυπικοὶ πρόγονοι τῆς ἐρυθροδέρμου φυλῆς, ἤτοι ἐκείνων οἵτινες μετέπειτα ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Κολόμβου καὶ ὠνομάσθησαν Ἰνδοί.

Ὁ τελευταῖος συγγραφεὺς ἐν τῇ παλαιᾷ ἱστορίᾳ ἦτο ὁ Μορόνι, τὸ αὐτὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐφάνη ὅτι ἀνεστήθη καὶ θεόθεν διωρίσθη κῆρυξ, ἵνα ἀποκαλύψῃ τὴν παρακαταθήκην τῶν ἱερῶν βιβλίων. Ἀλλὰ τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν πλακῶν τῶν ἔκτοτε μεταφρασθεισῶν εἶχε χαραχθῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Μορόνι, τοῦ Νεφίτου προφήτου, τοῦ Μόρμονος. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, πολεμιστὴς συνάμα καὶ προφήτης καὶ ἱστορικὸς, ἔκαμεν ἀντιγραφὴν καὶ συλλογὴν τῶν ἑτερογενῶν χρονικῶν, τὰ ὁποῖα εἶχε συλλέξῃ κατὰ τὴν ταραχώδη ἱστορίαν τῶν Νεφιτῶν. Ἡ συλλογὴ αὕτη ὠνομάσθη ἐπὶ τῶν πλακῶν «Τὸ Βιβλίον τοῦ Μόρμονος», τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο εἶχε δοθῇ εἰς

τὴν νεωτέραν μετάφρασιν, ἔργον τὸ ὁποῖον ἤδη εἶχε διαδοθῇ εἰς τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἡ μετάφρασις καὶ ἡ δημοσίευσις τοῦ Βιβλίου τοῦ Μόρμονος συνωδεύθησαν ὑπὸ πολλῶν ταραχῶν καὶ διενέξεων, ἀλλὰ ἐπιτυχία ἐπέστεψε τὴν ἐπιχείρησιν καὶ τὸ ἔργον ἐδημοσιεύθη κατὰ πρῶτον διὰ τοῦ τύπου ἐν ἔτει 1830.

Ἔχει ἤδη δοθῇ ἐν μέρει ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα, τί εἶνε Τὸ Βιβλίον τοῦ Μόρμονος; — ἐρώτημα προσφυέστατον ἐκ μέρους παντὸς ἐμβριθοῦς σπουδαστοῦ καὶ ἐρευνητοῦ τῆς φάσεως ταύτης τῆς Ἀμερικανικῆς ἱστορίας. Τὸ ἔργον σκωπτικῶς ὠνομάσθη «Μορμονικὴ Βίβλος», ὄνομα ὅπερ συνεπάγεται τὴν παρεννόησιν, ὅτι ἐν τῇ πίστει τοῦ λαοῦ τούτου Τὸ βιβλίον ἐπέχει τὴν θέσιν τῶν Ἁγ. Γραφῶν, ἃς πάντες ἐν γένει οἱ Χριστιανοὶ παραδέχονται. Οὐδεμία ἄλλη ὀνομασία ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀπατηλοτέρα καὶ κατὰ πάντα τρόπον ψευδεστάτη. Οἱ Ἅγιοι τῶν Ἐσχάτων ἡμερῶν μίαν μόνην ἔχουσι «Βίβλον», καὶ αὕτη εἶνε

ἡ Ἁγία Γραφή. Ταύτην τάσσουσι πρώτην μεταξὺ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Ἐκκλησίας. Παραδέχονται τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς διδασκαλίας αὐτῆς, καὶ ἐξηγοῦσιν αὐτὰς κατὰ γράμμα. Εἶνε καὶ ἦτο πάντοτε αὕτη πρὸς αὐτοὺς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, συλλογὴ ἔργων πολλῶν θεοπνεύστων συγγραφέων. Παραδέχονται πληρέστατα τὰ διδάγματα αὐτῆς, μηδόλως μεταβάλλοντες τὴν σημασίαν, εἰ μὴ ἐν ταῖς σπανίαις περιπτώσεσιν ἀναμφισβητήτως ἐσφαλμένης μεταφράσεως, περὶ ἧς οἱ σχολιασταὶ τῆς Βίβλου πάσης πίστεως διαφωνοῦσι. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι ἡ πρὸς τὸ ἱερὸν γράμμα εὐλάβεια αὐτῶν καθιστᾷ αὐτοὺς πολὺ ἐπιφυλακτικωτέρους παρὰ τοὺς πλείστους σχολιαστὰς καὶ κριτικοὺς τῆς Βίβλου εἰς τὴν ἐλευθέραν ἑρμηνείαν τοῦ κειμένου. Τὸ ἱστορικὸν μέρος τῶν ἑβραϊκῶν γραφῶν διηγεῖται τὰς τοῦ Θεοῦ σχέσεις πρὸς τοὺς λαοὺς τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου. Τὸ δὲ Βιβλίον τοῦ Μόρμονος ἀφηγεῖται τὰ ἐλέη καὶ τὰς κρίσεις τοῦ Θεοῦ, τὰ θεόπνευστα κηρύγματα τῶν προφητῶν του, τὴν ἀνύ-

ψωσιν καὶ τὴν κατάπτωσιν τῶν λαῶν του ὡς ὠργανωμένων κοινοτήτων ἐν τῷ δυσμικῷ κόσμῳ.

Οἱ Ἅγιοι τῶν Τελευταίων ἡμερῶν πιστεύουσιν, ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ Βιβλίου τοῦ Μόρμονος ἐπροφητεύθη ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ, ὅπως καὶ ἡ τύχη αὐτῆς ἐπροφητεύθη ἐν αὐτῇ. Αὕτη πρὸς τὸν λαὸν εἶνε ἡ ἀληθὴς ῥάβδος Ἰωσήφ, ἣν ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐκήρυξεν ὅτι θὰ γίνῃ ἓν μὲ τὴν «Ῥάβδον Ἰούδα», ἤτοι τὴν Γραφήν. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι προκαλοῦσι τὴν αὐστηροτάτην σύγκρισιν μεταξὺ τοῦ χρονικοῦ τῆς Δύσεως καὶ τῶν Γραφῶν τῆς Ἀνατολῆς, διότι εἶνε βέβαιοι ὅτι οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει εἰς τὸ γράμμα ἢ τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Ὡς πρὸς τοὺς ἀρχικοὺς χαρακτῆρας, δι' ὧν τὸ χρονικὸν ἐχαράχθη, ἀντίγραφα ἐπεδείχθησαν εἰς σοφοὺς συγχρόνους γλωσσολόγους, οἵτινες ἀπεφάνθησαν ὅτι πολὺ ὁμοιάζουσι μὲ τὴν Ἀναμορφωθεῖσαν Αἰγυπτιακὴν γραφήν.

Τὸ Βιβλίον τοῦ Μόρμονος ἦτο ἐνώπιον τοῦ κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία διέδωκε τὸ ἔργον ὅσον ἠδύνατο ἐλευθέρως. Ἡ ἀληθὴς

ἀφήγησις περὶ τῆς πηγῆς του ἀπερρίφθη ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ὅπερ οὕτως ἀνέλαβε τὴν εὐθύνην νὰ ἐξηγήσῃ κατὰ τρόπον ἀποδεκτὸν τὴν πηγὴν τοῦ χρονικοῦ. Μεταξὺ τῶν διαδεδομένων πολλῶν κενῶν θεωριῶν, ἴσως ἡ περιφημοτάτη εἶνε ὁ λεγόμενος μῦθος τοῦ Spaulding. Ὁ Solomon Spaulding, κληρικὸς ἐκ Πενσυλβανίας, ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 1816. Ἔγραψε δὲ μυθιστορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἄλλο ὄνομα ἐδόθη εἰ μὴ «Χειρόγραφος Ἱστορία», καὶ ἥτις οὐδέποτε ἤθελε δημοσιευθῇ ἄνευ τῆς αὐθαιρέτου χρήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς παρερμηνείας τῶν προθέσεών του. Μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ συγγραφέως, εἷς ἀποστάτης Μορμόνος, ὁ Hulburt, κατήγγειλεν ὁμοιότητα τινὰ μεταξὺ τῆς μυθιστορίας καὶ τοῦ Βιβλίου τοῦ Μόρμονος, καὶ ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ Σμὶθ δημοσιευθὲν ἔργον ἦτο αὐτὴ ἡ ἱστορία τοῦ Spaulding ἀναθεωρηθεῖσα καὶ ἐπαυξηθεῖσα. Ἡ φαινομενικὴ ἀξιοπιστία τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ηὐξήθη διὰ ποικίλων ἐνυπογράφων

διακηρύξεων πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὰ δύο συγγράμματα ἦσαν ὅμοια, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ δημοσιευθῶσιν ἀποσπάσματα ἀμφοτέρων. Ἀλλὰ τὸ χειρόγραφον ἀπωλέσθη ἐπί τινα χρόνον, καὶ ἐλλείψει ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου, ἐπολλαπλασιάζοντο οἱ μῦθοι περὶ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν δύο ἔργων. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν, τῷ 1884, ὁ πρόεδρος James H. Fairchild τοῦ Κολλεγίου Oberlin, καὶ ὁ κύριος Rice, φίλος του, λόγιος ἀνήρ, ἐξετάζοντες συλλογὴν παλαιῶν ἐγγράφων ἀγορασθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Rice, εὗρον τὴν ἀρχικὴν ἱστορίαν.

Μετὰ προσεκτικὴν ἀνάγνωσιν καὶ σύγκρισιν πρὸς τὸ βιβλίον τοῦ Μόρμονος, ὁ πρόεδρος Fairchild ἐδήλωσε δι' ἄρθρου, δημοσιευθέντος ἐν τῷ «Παρατηρητῇ» τῆς Νέας Ὑόρκης, τῇ 5 Φεβρουαρίου 1905 ὅτι :

Ἡ θεωρία περὶ τῆς πηγῆς τῆς βίβλου τοῦ Μόρμονος ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ S. Spaulding πιθανῶς θὰ ἐγκαταλειφθῇ * * * Ὁ κύριος Ράϊς, ἐγὼ αὐτὸς καὶ ἄλλοι ἐσυγκρίναμεν τὸ χειρόγραφον τοῦτο μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Μόρμονος καὶ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν οὐδεμίαν ὁμοιότητα μεταξὺ αὐτῶν ἐν γένει καὶ ἐν τοῖς καθέκαστα. Φαίνεται, ὅτι οὔτε ὄνομα οὔτε γεγονός

τι ὑπάρχει κοινὸν εἰς τὰ δύο. Τὸ σεμνὸν ὕφος τῆς βίβλου τοῦ Μόρμονος κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀγγλικοῦ κειμένου τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν φαίνεται ἐν τῷ χειρογράφῳ * * * Ἄλλη τις ἐξήγησις περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς βίβλου τοῦ Μόρμονος πρέπει νὰ εὑρεθῇ, ἐὰν ἐξήγησίς τις ἀπαιτῆται.

Τὸ χειρόγραφον κατετέθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κολλεγίου Oberlin, ὅπου νῦν εὑρίσκεται. Προσέτι ἡ θεωρία τοῦ εὑρεθέντος χειρογράφου, ὅπως ὁ μῦθος τοῦ Spaulding συνέβη νὰ γίνῃ γνωστός, ἐχρησιμοποιήθη τυχαίως ὑπὲρ τοῦ ἀντιμορμονικου ζήλου ὑπό τινος, τὸν ὁποῖον θέλομεν ἐπιεικῶς ὑποθέσει, ὅτι ἀγνοεῖ τὰ γεγονότα τὰ ἐκτεθέντα ὑπὸ τοῦ προέδρου Fairchild. Νεωτέρα ἐπιστολὴ γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐντίμου τούτου κυρίου εἰς ἀπάντησιν πρὸς ἐρώτημα ἀνταποκριτοῦ τινὸς ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ «Χιλιετεῖ Ἀστέρι», τῆς Λίβερπουλ, τῇ 3 Νοεμβρίοῦ 1898, καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς.

Λυκειον Oberlin, Οχιο,
17 Ὀκτωβρίου 1895.

Κύριον Χίνδλεϋ,

Ἀγαπητὲ Κύριε. Ἔχομεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ

τοῦ Λυκείου μας πρωτότυπον χειρόγραφον τοῦ Solomon Spaulding ἀναντιρρήτως γνήσιον.

Εὗρον αὐτὸ κατὰ τὸ 1884 εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐντίμου κ. Ράϊς ἐξ Ὀνολουλοῦ τῶν νήσων Χαβάγιαν. Οὗτος ἦτον ἄλλοτε τυπογράφος ἐν Κολόμβῳ τῆς Ὄχιο, πρότερον δὲ ἐκδότης ἐφημερίδος ἐν Παίνεσβιλ, τῆς ὁποίας ὁ προηγούμενος ἐκδότης εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὴν Κυρίαν Spaulding καὶ παρὰ ταύτης ἔλαβε τὸ χειρόγραφον. Ἔκειτο τοῦτο μεταξὺ τῶν παλαιῶν ἐγγράφων του ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη καὶ περισσότερον, ἤχθη δὲ εἰς φῶς, ὅτε τὸν παρεκάλεσα νὰ ἀναζητήσῃ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του ἔγγραφα κατὰ τῆς δουλείας.

Τὸ χειρόγραφον ἔφερε τὰς ὑπογραφὰς πολλῶν ἐκ τῆς πόλεως Conneaught τῆς Ὄχιο, οἵτινες εἶχον ἀκούσει τὸν Spaulding ἀναγινώσκοντα αὐτὸ καὶ ἐγνώριζον ὅτι ἦτο ἰδικόν του. Οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἴδῃ καὶ νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν γνησιότητά αὐτοῦ. Τὸ χειρόγραφον ἐτυπώθη δίς, τοὐλάχιστον ἅπαξ ὑπὸ τῶν Μορμόνων τῆς Salt Lake City καὶ ἅπαξ ὑπὸ τῶν Ἰωσηφιτῶν Μορμόνων τῆς Ἰόβας. Οἱ Μορμόνοι τῆς Οὐτάχης ἐπέτυχον τὸ ἀντίτυπον ἀπὸ τὸν κ. Ράϊς ἐν Ὀνολουλοῦ, καὶ οἱ Ἰωσηφῖται τὸ ἔλαβον ἐξ ἐμοῦ, ὅτε περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχήν μου.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο δὲν εἶνε τὸ πρωτότυπον τοῦ Βιβλίου τοῦ Μόρμονος.

Ὅλως ὑμέτερος

J. H. FAIRCHILD

Ἡ μυθιστορία νῦν ἔχει δημοσιευθῇ πλήρης, καὶ συγκρίσεις μεταξὺ αὐτῆς καὶ

τοῦ Βιβλίου τοῦ Μόρμονος δύνανται νὰ γείνωσιν ὑπὸ παντός, ὅςτις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἀντικείμενον.

II

Ἀλλὰ προετρέξαμεν τῆς πορείας τῶν συμβάντων. Ἅμα ὡς ἐδημοσιεύθη τὸ Βιβλίον τοῦ Μόρμονος, ἔγεινεν ἐντονωτέρα ἡ ἀντίπραξις κατὰ τοῦ λαοῦ, ὅστις ὡμολόγει πίστιν εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσὴφ Σμίθ. Κατὰ τὴν 6 Ἀπριλίου 1830 ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων τῶν Ἐσχάτων ἡμερῶν ἐπισήμως διωργανοῦτο καὶ οὕτως ἐλάμβανε νόμιμον ὕπαρξιν. Ἡ σκηνὴ τῆς ὀργανώσεως ταύτης ἦτο ἡ Φαγέττη τῆς Νέας Ὑόρκης, καὶ μόνον ἓξ πρόσωπα ἐδηλώθησαν ἀμέσως ὡς μέτοχοι αὐτῆς. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον δυνατὸν νὰ ὑπῆρξαν καὶ πιθανῶς ἦσαν πολλαπλασίως πλείονες προσκεκολημένοι εἰς τὴν νεωστὶ ἱδρυθεῖσαν πίστιν. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ νόμου τοῦ διέποντος τὴν σύστασιν θρησκευτικῶν κοινοτήτων

ἱκανοποιοῦντο διὰ τῆς δηλώσεως ἓξ προσώπων, μόνος ὁ νόμιμος οὗτος ἀριθμὸς ἐδηλώθη. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἔναρξις τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἔμελλε ταχέως καὶ τόσον γενικῶς νὰ συκοφαντηθῇ. Ἡ ἀπαρχὴ αὐτῆς ἦτο μικρά, σπόρος, ἀσήμαντος κόκκος, μικρὸς θεωρούμενος, ὥστε νὰ προκαλέσῃ ἐχθρότητα. Τίς νὰ φοβηθῇ ἐκ τοῦ ἑκουσίου συνεταιρισμοῦ ἓξ προσώπων ἀναφανδὸν ἱδρυθέντος πρὸς εἰρηνικοὺς σκοποὺς καὶ εὐεργετικὰς προθέσεις; Πλὴν ἡ θύελλα τοῦ διωγμοῦ ἐμαίνετο ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας. Οἰκογενειακὴ μόνον ὑπόθεσις κατ' ἀρχὰς ἡ κατὰ τοῦ ἔργου ἀντίστασις ἐξηπλώθη διαδοχικῶς εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὴν κομητείαν, τὴν πολιτείαν, τὴν χώραν, καὶ σήμερον εἰς τὸ Μορμονικὸν ζήτημα ἀπεδόθη εὐρεῖα σπουδαιότης ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἀληθῶς πλεῖστα πεπολιτισμένα ἔθνη ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχήν των ἐπ' αὐτοῦ.

Ἂς παρατηρήσωμεν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς ἐνάρξεως καὶ τῶν σημερινῶν διαστάσεων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντὶ ἓξ μόνον

νομίμως συνενωθέντων προσώπων, καὶ τὸ πολὺ τεσσαράκοντα ὀπαδῶν, ἡ Ἐκκλησία ἀριθμεῖ σήμερον πλέον τοῦ ἑνὸς τετάρτου ἑκατομμυρίου ψυχῶν συνηγμένων εἰς τὰς κοιλάδας τῶν Βραχωδῶν ὀρέων, καὶ πλῆθος ἀκόμη εἰς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κλάδους τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντὶ ἁπλοῦ χωρίου, ἐν τῇ ἐλαχίστῃ γωνίᾳ τοῦ ὁποίου οἱ ἅγιοι ἠδύναντο νὰ συνέρχωνται, ὑπάρχουσι τώρα πλέον τῶν πεντακοσίων ὠργανωμένων σκοπιῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει τέλειον πλήρωμα ἀξιωματικῶν καὶ ἀπηρτισμένην ἱερατικὴν τάξιν.

Ἡ μέθοδος τοῦ νὰ συναθροίζωνται οἱ προσήλυτοι ἐν μιᾷ θέσει ἐμποδίζει τὴν σύστασιν καὶ ἐνίσχυσιν ἀλλοδαπῶν κλάδων. Καὶ ἐπειδὴ ἐκτεταμέναι καὶ ἰσχυραὶ διωργανώσεις σπανίως ἀπαντῶνται ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, πολλαὶ ὑπάρχουσι σφαλεραὶ ἰδέαι περὶ τῆς δυνάμεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, μεταξὺ τῶν ἐλαχίστων ἐξ ὅλων τῶν σπόρων, ἔχει φθάσει τὰς διαστάσεις δένδρου, καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ κτίζουσι τὰς φωλεάς

των ἐπὶ τῶν κλάδων του· ἡ βάλανος εἶνε τώρα δρῦς προσφέρουσα προστασίαν καὶ τὰς γλυκύτητας τῆς ἀναπαύσεως εἰς πάντα σπουδαῖον προσκυνητὴν πορευόμενον τὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὁδόν.

Εἶπον, ὅτι ἀπηρτισμένη ἱερατικὴ τάξις εὑρίσκεται εἰς πᾶσαν ὠργανωμένην κοινότητα. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ κάμω μικρὰν παρέκβασιν διὰ νὰ εἴπω ὅτι ἡ λέξις «ἀπαρτία» ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ θεολογίᾳ τῶν ἁγίων τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν. Ἀντὶ νὰ σημαίνῃ ἁπλῶς πλειονοψηφίαν ὠργανωμένου σωματείου, ὁποία κανονικῶς συνιστᾶται διὰ νὰ διαχειρίζηται ὑποθέσεις τοῦ σωματείου, ὁ ὅρος οὗτος σημαίνει ἐνταῦθα αὐτὴν τὴν ὀργάνωσιν. Τοιουτοτρόπως ὁ λαὸς ὁμιλεῖ περὶ ἀπαρτίας ἀρχιερέων, πρεσβυτέρων, διακόνων, καὶ περὶ τῆς ἀπαρτίας τῆς Πρώτης Προεδρίας τῆς Ἐκκλησίας, ἐννοῶν ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει τοὺς τρεῖς προέδρους καὶ οὐχὶ ἁπλῶς δύο, ἢ τὴν πλειονότητα τοῦ σώματος τούτου.

Ἐκ τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας τὸ

πνεῦμα τῆς μεταναστεύσεως μετεδόθη εἰς τὸν λαόν. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐστράφησαν πρὸς τὸν δύοντα ἥλιον, οὐχὶ ἁπλῶς ὅπως τὸ ἔργον τοῦ προσηλυτισμοῦ προχωρήσῃ πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ἀλλ' ἵνα ἐγκαθιδρυθῇ ἐκεῖ τὸ ἀρχηγεῖον τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Βιβλίον τοῦ Μόρμονος εἶχε διδάξει τὸν λαὸν περὶ τῆς ἀληθοῦς τῶν Ἰνδῶν καταγωγῆς καὶ εἶχε δείξει αὐτῷ πραγματικῶς μέρος τῆς τύχης τῶν Ἰνδῶν, καὶ εἰς τοὺς ἐρυθροδέρμους τούτους, λείψανα ἰσχυροῦ ἄλλοτε λαοῦ, οἱ ἱεραπόστολοι τοῦ Μορμονισμοῦ πρωΐμως ἔστρεψαν τὰ βλέμματα καὶ συγχρόνως τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν.

Ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως, ἡ Ἐκκλησία εἶχεν ἀποστόλους μεταξὺ τῶν Λαμανιτῶν. Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶναι ὅτι αἱ Ἰνδικαὶ φυλαὶ πάντοτε ἐθεώρησαν μετ' εὐνοίας τὴν θρησκείαν τῶν Ἁγίων τῶν Ἐσχάτων ἡμερῶν, διότι ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ Μόρμονος ἔβλεπον καταπληκτικὴν συμφωνίαν μὲ τὰς ἰδίας αὐτῶν παραδόσεις.

Ἡ πρώτη ἐντελῶς ἱδρυθεῖσα ἕδρα τῆς

Ἐκκλησίας ἦτο ἡ ἐν τῇ σμικρᾷ πόλει Κίρτλανδ ἐν τῇ Πολιτείᾳ Ὄχιο, πλησιέστατα τῆς λίμνης Ἐρίης· καὶ ἐνταῦθα ταχέως ἠγέρθη ὁ πρῶτος ναὸς τῶν νεωτέρων χρόνων. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων ἰδιαιτέρων γνωρισμάτων αὐτῶν οἱ Ἅγιοι τῶν Ἐσχάτων ἡμερῶν χαρακτηρίζονται ὡς ἄνθρωποι οἰκοδομοῦντες ναούς, οἷος λέγουσιν ὑπῆρξε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἱστορίας ὁ παλαιὸς Ἰσραήλ. Καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς νηπιότητος τῆς Ἐκκλησίας των, καθ' ἃς εὑρίσκοντο ἀκόμη ἐν τῇ δουλείᾳ τῆς πτωχείας καὶ ἐν μέσῳ τοῦ διωγμοῦ καὶ τῶν φοβερῶν ἀπειλῶν ἀνόμων στιφῶν, κατέθεσαν τὸν θεμέλιον λίθον, καὶ ἔπειτα πρὶν ἢ παρέλθωσι τρία ἔτη ἑώρτασαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Κίρτλανδ ναοῦ, κτιρίου καλλιτεχνικοῦ ἅμα καὶ ἐπιβλητικοῦ. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου ἀκόμη τοῦ χρόνου, πολυάριθμοι ἐγκαταστάσεις τῶν Ἁγίων εἶχον γίνει εἰς Ζάκσον, κομητείαν τῆς Μισσουρί· καὶ ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀνεξαρτησίας εἶχεν ἐκλεχθῇ καὶ ἀγορασθῇ χῶρος διὰ τὸν μέγαν ναόν, ἀλλὰ καίτοι ὁ

τόπος ἔχει ἐγκαινισθῇ καὶ ὁ θεμέλιος λίθος κατατεθῇ, ὁ λαὸς δὲν ἔχει ἄχρι σήμερον λάβει τὴν ἄδειαν νὰ οἰκοδομήσῃ ἐπ' αὐτοῦ.

Ἐντὸς δύο ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐγκαινίσεώς του, ὁ ναὸς ἐν Κιρτλάνδ ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν πιστῶν, οἵτινες ἐβιάσθησαν διὰ φυγῆς νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τῆς λύσσης τῶν ὀχλοκρατικῶν· ἀλλὰ δεύτερος ναός, εὐρύτερος καὶ ὡραιότερος, ταχέως ᾠκοδομήθη ἐν τῇ πόλει Νεβὼ τοῦ Ἰλλινοᾶ. Τὸ κτίριον τοῦτο κατεστράφη ὑπὸ τοῦ πυρός, ἀλλὰ τὸ ναοδομικὸν πνεῦμα δὲν ἔμελλε νὰ σβεσθῇ, καὶ εἰς τὰς κοιλάδας τῆς Οὐτάχης σήμερον ὑπάρχουσι τέσσαρες μεγαλοπρεπεῖς ναοί. Ὁ τελευταῖος συντελεσθείς, οὗ ἡ οἰκοδομὴ εἶχεν ἀρχίσῃ πρώτη, κεῖται ἐν τῇ Salt Lake City καὶ εἶνε ἓν τῶν θαυμασίων καὶ μία τῶν καλλονῶν τῆς παρὰ τὴν μεγάλην ἁλμυρὰν λίμνην πόλεως ταύτης.

Πρὸς τοὺς ζηλωτὰς Ἁγίους τῶν Ἐσχάτων ἡμερῶν ὁ ναὸς δὲν εἶνε ἁπλοῦν ἐκκλησιαστικὸν κτίριον, οἶκος θρησκευτικῆς

συναθροίσεως. Τῷ ὄντι οἱ Μορμονικοὶ ναοὶ σπανίως χρησιμεύουσιν ὡς τόποι γενικῶν συνελεύσεων. Εἶνε, ἔν τινι σημασίᾳ, παιδαγωγικὰ ἱδρύματα, διότι ἔν τισι αὐτῶν διδάσκεται κανονικὴ σειρὰ μαθημάτων· ἀλλὰ χρησιμεύουσιν ἰδιαιτέρως πρὸς βαπτίσματα καὶ χειροθεσίας, πρὸς ἁγιασμὸν καὶ προσευχὴν καὶ πρὸς τὰς ἱερωτέρας τελετὰς καὶ ἱεροπραξίας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ ἐπιτροπικὸν ἔργον ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, ὅπερ εἶνε χαρακτηριστικὸν τῆς Μορμονικῆς πίστεως. Καὶ τίς ἀτενίσας τὰ παλάτια ταῦτα τῆς προσευχῆς δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες τόσα δύνανται νὰ κατορθώσωσιν ἐν πενίᾳ καὶ στενοχωρίᾳ, εἶνε ἀνειλικρινεῖς; Θρησκόληπτοι δύνανται νὰ φαίνωνται εἰς ἐκείνους, οἵτινες δὲν πιστεύουσιν ὅπως αὐτοί· φανατικοὶ ἐμποροῦν νὰ νομίζωνται ἀπὸ ὄχλους, οἵτινες ὡς ὁ Φαρισαῖος εὐχαριστοῦσι τὸν Θεὸν διότι δὲν εἶνε ὡς αὐτοί, ἀλλὰ ἀνειλικρινεῖς δὲν ἐμπορεῖ νὰ τοὺς νομίζῃ οὔτε ὁ ἀσπονδότερος ἐχθρός των, ἐὰν εἶνε λογικὸν πλάσμα.

Τὰ νέφη τοῦ διωγμοῦ ἐπυκνοῦντο ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὄχιο, καθ' ὅσον ὁ μισαλλόδοξος ζῆλος τοῦ ὄχλου ἐξεδηλοῦτο συχνότερον· πολυάριθμοι κατηγορίαι, ἀσήμαντοι καὶ σοβαραί, ἐγίνοντο κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὗτοι ἐπανειλημμένως ἐσύροντο ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, μόνον ἵνα ἀθωωθῶσι, διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ὑπῆρχεν αἰτία πρὸς καταδίωξιν. Καὶ ἡ πρὸς δυσμὰς πορεία ἐξηκολούθει. Ταχέως χιλιάδες νεοφύτων ἐμίσθωσαν ἢ ἠγόρασαν κατοικίας ἐν Ἀνεξαρτησίᾳ, πόλει τοῦ Μισσουρί, κομητείᾳ Ζάκσον, ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶν. Ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς ἦσαν ἀντιδημοτικοὶ μεταξὺ τῶν Μισσουριανῶν. Τὸ τῆς ἰσοπολιτείας σύστημα αὐτῶν μετὰ τῆς ἀποδοκιμασίας πάσης ἀριστοκρατικῆς διακρίσεως καὶ ὑπεροχῆς κατηγγέλλετο ὡς κοινωνισμὸς ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν. Ἀβλαβὲς δημοσιογραφικὸν ὄργανον, ὁ Ἀστήρ, δημοσιευόμενος ὅπως πιστῶς παραστήσῃ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν πιστῶν, κατέστη τὸ ἰδιαίτερον ἀντικείμενον τοῦ μίσους τοῦ ὄχλου· ἡ οἰ-

κία τῶν ἐκδοτῶν του κατηδαφίσθη, τὸ τυπογραφεῖον ἐδημεύθη, καὶ ὁ ἐκδότης μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐκακοποιήθησαν. Ἀλλόκοτος μῦθος ἐκυκλοφόρησε καὶ ἐπιστεύθη ἀδιστάκτως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅτι τὸ Βιβλίον τοῦ Μόρμονος ὑπέσχετο τὰς δυτικὰς χώρας εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι οὗτοι ἐμελέτων νὰ καταλάβωσι ταύτας διὰ τῆς βίας. Καθ' ὅλην τὴν βίβλον τῶν ἀποκαλύψεων, ἣν οἱ πιστοὶ θεωροῦσιν ὡς νόμον εἰδικῶς εἰς αὐτοὺς ἀπευθυνόμενον, οὗτοι διδάσκονται νὰ φυλάττωσι τὰ πλούτη των, ἵνα ἀγοράσωσι τὴν κληρονομίαν τὴν ὑπεσχημένην εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Πανταχοῦ διδάσκονται νὰ διατηρῶσιν εἰρήνην. Τὸ ξίφος οὐδέποτε προσφέρεται αὐτοῖς ὡς τὸ κατακτητικὸν σύμβολόν των. Ἡ συνάθροισις αὐτῶν εἶνε ὡς ἡ τῶν Ἰουδαίων ἐν Ἱερουσαλὴμ—εἰρηνικὴ συνάθροισις· καὶ λαμβάνοντες κατοχὴν τῆς γῆς, ἣν θεωροῦσι γῆν ἐπαγγελίας, οὐδένα πρότερον ἐγκατεστημένον ἐν αὐτῇ θὰ στερήσωσι τῶν δικαιωμάτων του.

Πνεῦμα ἀγρίου διωγμοῦ ἐμαίνετο εἰς τὴν Ζάκσον καὶ τὰς πέριξ κομητείας τοῦ Μισσουρί. Ἔκκλησις ἐγένετο εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ μικρὰ ἐνθάρρυνσις ἐδόθη. Ὁ ὑποδιοικητὴς Λίβουρν Μπόγξ, βραδύτερον διοικητής, ἦτο κεκηρυγμένος ἐχθρὸς τῶν Μορμόνων καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ταραχῶν ἐξεδήλωσε συμπάθειαν πρὸς τοὺς διώκτας

Εἷς τῶν δικαστῶν παρακληθεὶς νὰ ἐκδώση ἔνταλμα εἰρηνεύσεως ἀπεποιήθη νὰ πράξη τοῦτο, συνεβούλευσεν ὅμως τοὺς Μορμόνους νὰ ὁπλισθῶσι καὶ εἰς τὴν βίαν τῶν ἐκνόμων νὰ ἀντιτάξωσιν ὠργανωμένην ἀντίστασιν, Ἡ συμβουλὴ αὕτη δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς ἁγίους, ὧν ἡ θρησκεία ἐντέλλεται ἀνοχὴν καὶ εἰρήνην· ἀλλ᾽ οὗτοι τόσον μόνον ἠθέτησαν τὴν ἐντολήν, ὥστε νὰ ὡπλίσωσι μικρὰν δύναμιν, καὶ ὅτε οἱ παρανομοῦντες ἦλθον κατ᾽ αὐτῶν, οἱ ἅγιοι δὲν ἦσαν ὅλως ἀπαράσκευοι. Μορμονικὴ ἀποστασία νῦν ἐπεκηρύχθη· οἱ ἅγιοι κατήντησαν εἰς ἀπόγνωσιν. Ἡ ἐθνοφρουρὰ διετάχθη νὰ ἐνεργήση καὶ οἱ Μορμόνοι ἀφω-

πλίσθησαν. Ὁ ὄχλος ἐξεδικεῖτο. Οἱ Μορμόνοι ἀνέθεσαν εἰς ἱκανοὺς νομομαθεῖς νὰ κινήσωσι δίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν των. Ἀλλὰ τὸ διάβημα τοῦτο, οὗ τὸ δίκαιον ἐφρονοῦμεν, ὅτι οὐδεὶς Ἀμερικανὸς πολίτης ἠδύνατο νὰ ἀρνηθῇ, ἐπροκάλεσεν ἔκρηξιν λαϊκῆς ὀργῆς, ἐξ ἧς συνεκινήθη πᾶσα σχεδὸν ἡ πολιτεία.

Ἦτο χειμών, ἀλλὰ ἡ ἀγριότης τοῦ καιροῦ ἄριστα συνεφώνει πρὸς τὰς προθέσεις τῶν καταδυναστῶν. Οἰκίαι κατεστράφησαν· ἄνδρες ἀποσπώμενοι τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν κτηνωδῶς ἐκτυποῦντο, ἠλείφοντο διὰ πίσσης καὶ ἐκαλύπτοντο διὰ πτερῶν· γυναῖκες μὲ τὰ βρέφη εἰς τὰς ἀγκάλας ἐβιάζοντο νὰ φεύγωσιν ἡμίγυμνοι εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν κοιλάδων, ἵνα ἀποφύγωσι τὴν ἁρπαγὴν καὶ τὸν φόνον. Τὰ παθήματα αὐτῶν δὲν ἔχουσιν ἀκόμη γραφῇ ὑπ' ἀνθρώπου. Διερχόμενοι τὸν ποταμόν, πλεῖστοι τῶν προσφύγων εὗρον σκέπην μεταξὺ τοῦ φιλοξενώτερου λαοῦ τῆς κομητείας Κλέϊ καὶ ἔπειτα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν κομητείαν Κάλδβελλ, ἐν ᾗ εὗρον τὴν πόλιν

τῆς Ἄπω Δύσεως. Οἱ δικασταὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς κομητείας, ὁ διοικητὴς καὶ τέλος αὐτὸς ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν παρεκλήθησαν ἵνα ἐνεργήσωσι τὰ δέοντα πρὸς ἀποζημίωσιν. Ὁ ἐπὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, Ἀνδρέας Ζάκσον, καίτοι ἐξέφρασε τὴν συμπάθειάν του ὑπὲρ τῶν καταδιωκομένων, ᾤκτειρε τὴν ἀδυναμίαν του, ὅπως ἐπέμβη διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἢ μὴ τῶν νόμων τοῦ Κράτους, οἱ ἐθνικοὶ ἀξιωματικοὶ οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσι, οἱ δὲ τοῦ Κράτους οὐδὲν ἤθελον νὰ πράξωσι.

Ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς κομητείας Ζάκσον ἔξωσις ἦτο μόνον προοίμιον τῆς ἐπικειμένης τραγῳδίας. Μία μόνη σκηνὴ τοῦ αἱματηροῦ δράματος εἶνε γνωστὴ ὡς σφαγὴ τῆς Χὼνς Μίλλ. Μικρὰ κοινότης ἐγκατέστη ἐκ Μορμονικῶν οἰκογενειῶν ἐπὶ τῆς Σὼλ Κρὴκ, καὶ ἐδῶ τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου 1838, στῖφος ἐκ διακοσίων τεσσαράκοντα ἐπέπεσεν ἐπὶ τῶν δυστυχῶν οἰκογενειῶν καὶ ἔσφαξαν εἴκοσι ἄτομα. Οὐδὲν σέβας ἐτηρήθη πρὸς τὴν ἡλικίαν ἢ τὸ φῦλον. Πολιότριχες κεφα-

λαὶ καὶ χείλη νηπίων, τὰ ὁποῖα μόλις εἶχον μάθει νὰ ψελλίζωσι μίαν λέξιν, εὔρωστος ἀνδρικὴ ἡλικία καὶ ἄωρος νεότης, μήτηρ καὶ κοράσιον, ἐπίσης ἐσύρθησαν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς σφαγῆς, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἐρρίφθησαν εἰς παλαιὸν φρέαρ.

Κατὰ τὸν Ὀκτώμβριον 1838 ὁ Διοικητὴς τῆς Μισσουρύ, αὐτὸς ὁ Α. Μπόγξ, ἐξέδωκε τὴν ἄτιμον διαταγὴν ὀλέθρου καὶ προσεκάλεσε τὴν ἐθνοφρουρὰν τῆς πολιτείας νὰ ἐκτελέσῃ αὐτήν. Ἡ γλῶσσα τοῦ ἐγγράφου τούτου, ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας κυριάρχου πολιτείας, ἐκήρυττεν ὅτι οἱ Μορμόνοι πρέπει νὰ ἐξοντωθῶσιν ἢ νὰ ἐκδιωχθῶσιν ἐκ τῆς πολιτείας. Ἂς ρηθῇ ὅμως πρὸς τιμὴν ἀξιωματικῶν τινῶν, εἰς οὓς ἐδόθη ἡ φοβερὰ ἐκείνη ἐντολή, ὅτι, ὅτε ἐμάνθανον τὴν ἀληθινὴν σημασίαν αὐτῆς, ἐπροτίμων νὰ παραιτήσωσι μᾶλλον τὴν ἐξουσίαν των παρὰ νὰ ἐκτελέσωσι πρᾶξιν, ἣν ἐχαρακτήριζον ὡς ψύχραιμον σφαγήν. Ἀλλὰ ἐργαλεῖα δὲν ἔλειπον, ὅπως τῷ ὄντι οὐδέποτε ἔλειψαν, πρὸς σφαγὴν καὶ πρὸς συγγενῆ

κακουργήματα. Τὸ ἀπάνθρωπον ἔργον ἐπετελέσθη μετὰ φοβερᾶς ταχύτητος· Ὦ! ποίαν ἔκθεσιν νὰ ἀναγνώσῃ τις! ποίαν εἰκόνα νὰ ἀτενίσῃ! πόσον φοβερὸν τὸ γεγονός! ἐπίσημον διάταγμα προσφέρον ἢ ἐκπατρισμὸν ἢ θάνατον εἰς εἰρηνικὴν κοινότητα, οὐδὲν ἀποδεδειγμένον ἔγκλημα διαπράξασαν καὶ ἔνοχον γενομένου οὐδενὸς πταίσματος, εἰμὴ ὅτι ἠθέλησε νὰ ἔχῃ γνώμην διάφορον ἀπὸ τὸν ὄχλον! Ἀμερικανοὶ παῖδες ἐν τοῖς σχολείοις ἀναγινώσκουσι μετὰ συγκινήσεων φρίκης περὶ τοῦ διωγμοῦ καὶ τοῦ φόνου τῶν Ἀλβιγενσίων, ὧν τὴν σφαγὴν διηύθυνεν ἀντιπρόσωπος τοῦ Πάπα, ἀναγινώσκουσι περὶ τῶν Βωδοὰ διωκομένων καὶ κατηγορουμένων ὡς νὰ ἦσαν κτήνη συνεπείᾳ βασιλικοῦ διατάγματος. Καὶ ὅμως θὰ ἀναγινώσκωσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος σκηνὰς ὑπερτέρας ἐκείνων κατὰ τὴν ἀδικίαν καὶ τὸ βαθὺ ἀπάνθρωπον μῖσος ὅπερ τὰς ἐδημιούργησε!

Ἐν τῇ φοβερᾷ ἐναλλαγῇ, ἥτις προσεφέρετο αὐτοῖς, οἱ Ἅγιοι πάλιν ἀπεφάσισαν

νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς κατοικίας των. Ἀλλὰ ποῦ νὰ ὑπάγωσιν; Ἔφυγον ἤδη πρὸ τῶν ἀνόμων καταδυναστῶν των σχεδὸν ἐπὶ πλέον ἡμισείας ἠπείρου· καὶ ἤδη εὑρίσκοντο εἰς τὰ σύνορα τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ὡς τὴν γῆν τῆς ἐπηγγελμένης ἐλευθερίας. Τόσον μακρὰν ἔφερεν αὐτοὺς πρὸς δυσμὰς πᾶν κίνημα, ἀλλὰ περαιτέρω πρὸς δυσμὰς δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπάγωσιν, ἐκτὸς ἐὰν ἐγκατέλειπον ὁλοσχερῶς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς των καὶ πᾶσαν ἐλπίδα προστασίας ὑπὸ τὸ Συνταγματικὸν Πολίτευμα, ὅπερ δι' αὐτοὺς ὑπῆρξε πάντοτε ἐμπνευσμένον ὄργανον, τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὁποίου, ὡς οὐδέποτε ἀμφέβαλλον, ἤθελε τύχει ἱκανοποιήσεως, ἵνα δώσει καὶ αὐτοῖς τὰ δίκαια τῶν Ἀμερικανῶν πολιτῶν. Νῦν τὰ βλέμματα αὐτῶν ἐστράφησαν πρὸς ἀνατολάς, καὶ σῶμα δεκάκις ἢ δωδεκάκις χιλίων, ἐν οἷς πολλαὶ γυναῖκες καὶ παιδία, ἐγκατέλιπον τὰς κατοικίας των καὶ ἔφυγον πρὸ τῶν δολοφόνων διωκτῶν των, κοκκινίζοντες τὴν χιόνα μὲ τὰ αἱματηρὰ

ἴχνη τῶν ποδῶν των ἐν ᾧ ἐταξείδευον. Διέβησαν τὸν Μισσισιπῆ καὶ ἐζήτησαν προστασίαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς πολιτείας Ἰλλινοά, ὅπου ἡ ἀθλία κατάστασίς των ἐξήγειρε γενικὸν οἶκτον. Ὁ τύπος τῆς πολιτείας κατέκρινε τὴν πρὸς αὐτοὺς διαγωγὴν τῶν Μισσουριανῶν καὶ ὑπερήσπισε τὸν χαρακτῆρα τῶν Μορμόνων ὡς φιλησύχων καὶ φιλονόμων πολιτῶν. Καθηγηταὶ δὲ Λυκείων ἐδημοσίευσαν δηλώσεις φρίκης ἐπὶ τῇ ἀνοσίᾳ σταυροφορίᾳ· ὑπάλληλοι τῆς πολιτείας, καὶ αὐτὸς ὁ κυβερνήτης, ἔδωκαν πραγματικὰ δείγματα τῆς συμπαθείας καὶ τῶν καλῶν αὐτῶν αἰσθημάτων. Ἡ περιποίησις αὕτη ἐν τῇ θυέλλῃ τῆς λύσσης, ἥτις τόσον χρόνον ἐμυκᾶτο περὶ αὐτούς, ἐπαρουσίασε παράδοξον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν συνήθη κατάστασιν αὐτῶν. Μή τις ὅμως νομίσῃ ὅτι πάντες ἐν Ἰλλινοὰ ἦσαν φίλοι των. Εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐξεδηλώθη ἀντίπραξις, ἀλλὰ νῦν ἡ κατάστασίς των τόσον πολὺ ἐβελτιώθη, ὥστε θὰ ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἤγγιζεν ἡ ἔλευσις τῆς Σιών.

Εἶπον ὅτι καθηγηταὶ ὕψωσαν τὴν φωνήν των οἰκτείροντες τὴν κατάστασιν τῶν Μορμόνων καὶ καταγγέλλοντες τοὺς δυνάστας αὐτῶν. Ὁ καθηγητὴς Τοῦρνερ τοῦ Κολλεγίου Ἰλλινοὰ ἔγραφεν :

Ποῖος ἤρχισε τὴν ἔριν ; Ἀράγέ οἱ Μορμόνοι ; Δὲν εἶνε γνωστὸν τοὐναντίον, ὅτι οὗτοι ἐκυνηγήθησαν ὡς ἄγρια θηρία ἀπὸ κομητείας εἰς κομητείαν πρὶν ἢ κάμωσι ἀντίστασιν ; Ἠρνήθησάν ποτε, ὡς σῶμα, ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους, ὅτε ἐκλήθησαν πρὸς τοῦτο, πρὶν ἢ αἱ ἐπανειλημμέναι ἀπειλαὶ καὶ ἐπιθέσεις τοῦ ὄχλου φέρωσιν αὐτοὺς εἰς ἀπόγνωσιν ; Κατέβαλέ ποτε τὴν κατάλληλον προσπάθειαν ἡ πολιτεία, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαια αὐτῶν ὡς πολιτῶν ἢ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ κατ᾿ αὐτῶν ἀδικήματα. Ἄς ἀπαντήσῃ ἡ διαγωγὴ τῶν κυβερνητῶν καὶ εἰσαγγελέων καὶ ἡ τύχη τῶν ἀναφορῶν των ! Ἐτιμωρήθη ποτὲ προσηκόντως οἱοσδήποτε λεηλατήσας καὶ ἀναφανδὸν ἐξυβρίσας τοὺς Μορμόνους ; Ἄς ἀποκριθῶσιν οἱ καυχηματίαι φονεῖς τῶν ἀπόρων καὶ ἀδυνάτων νηπίων ! Ἀπεζημίωσέ ποτε ἡ πολιτεία διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας ἢ τῶν βραχιόνων των τούς γνωστοὺς κἂν ὡς ἀθώους ; Ὕψωσέ ποτε ὁ ἄμβων ἢ ὁ τύπος φωνὴν διαμαρτυρίας ἢ κινδύνου ; Ἄς ἀποκριθῶσιν οἱ κληρικοί, οἵτινες παρώρμων, καὶ οἱ δημοσιογράφοι, οἵτινες ἐνεθάρρυνον τὸν ὄχλον.

Ὡς παράδειγμα τῶν σχολίων τοῦ τύπου ἐναντίον τῆς κτηνωδίας τῶν Μισσου-

ριανῶν ἀναφέρω παράγραφον ἐκ τοῦ Ἄργου τῆς Quincy τῆς 16 Μαρτίου 1839,

«Δὲν ἔχομεν γλῶσσαν ἀρκούντως ἰσχυρὰν ἵνα ἐκφράσωμεν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν αἰσχύνην ἡμῶν ἐπὶ τῇ προσφάτῳ συμπεριφορᾷ ἀδελφῆς πολιτείας, οἵα ἡ πολιτεία Μισσουρί, δι' ἣν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπερηφανευόμεθα, διά τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἀλλ' ἥτις νῦν τόσον κατέπεσεν, ὥστε θὰ ηὐχόμεθα νὰ ἔλειπεν ὁ ἀστὴρ αὐτῆς ἐκ τοῦ λαμπροῦ ἀστερισμοῦ τῆς Ἑνώσεως. Λέγομεν ὅτι οὐδεμίαν γνωρίζομεν γλῶσσαν ἀρκούντως ἰσχυρὰν πρὸς ἔκφρασιν τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς φρίκης ἡμῶν διὰ τὴν πρόσφατον διαγωγήν της. Αὐτὴ ὅμως ἔγραψε τὸν χαρακτῆρα της μὲ αἱματηρὰ γράμματα καὶ ἠμαύρωσεν αὐτὸν μὲ πράξεις ἀνηλεοῦς ὠμότητος καὶ κτηνωδίας, ἣν δὲν δύνανται νὰ ἐξαλείψωσι τὰ ὕδατα τῶν αἰώνων. Ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὠργανωμένος ὄχλος, βοηθούμενος ὑπὸ πολλῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας Μισσουρί, ἡγουμένου τοῦ κυβερνήτου Μπόγξ, ὑπῆρξαν τὰ κύρια πρόσωπα ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ἐρεθιζόμενοι πρὸς τούτοις, ὡς φαίνεται κατὰ τῶν Μορμόνων ὑπὸ πολιτικοῦ μίσους καὶ ὑπὸ προσθέτων ἐλατηρίων διαρπαγῆς καὶ ἐκδικήσεως. Ἄριστα ἐξετέλεσαν τὰς ἀπειλάς των ἐξοντώσεως καὶ ἐκδιώξεως, καὶ ἐξεδικήθησαν πληρέστατα σωματεῖον φιλοπόνων καὶ ἐπιχειρηματικῶν ἀνθρώπων, οἵτινες οὐδέποτε ἠδίκησαν οὔτε ἐπεθύμησαν νὰ ἀδικήσωσιν αὐτούς, ἀλλὰ πάντοτε προσεφέρθησαν ὡς καλοὶ καὶ τίμιοι πολῖται, ζῶντες ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς νόμους καὶ ἔχοντες τὸ αὐτὸ ὅπως ἐκεῖνοι δικαίωμα ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἀνθρωπίνων προνομίων τῆς ζωῆς, ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας.

III

Ἐγκαθιστάμενοι ἐν τῷ ἀσήμῳ χωρίῳ Κόμμερος καὶ πέριξ αὐτοῦ, οἱ Μορμόνοι πρόσφυγες ταχέως ἀπέδειξαν πάλιν τὴν θαυμασίαν ἐπανορθωτικὴν δύναμίν των καὶ νέα πόλις ἐφάνη, ὅτι ἐπήγασεν ἐκ τῆς γῆς. Ναβοὺ — ἡ ὡραία πόλις — ἦτο τὸ δοθὲν ὄνομα εἰς τὴν νέαν ταύτην κατοικίαν. Ἔκειτο ὀλίγα μόνον μίλια μακρὰν τῆς Κουίνου εἰς στροφήν τινα τοῦ μεγαλοπρεποῦς ποταμοῦ, παρέχοντος εἰς τὴν πόλιν τρία μέτωπα πρὸς τὸ ὕδωρ. Φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη ἐκεῖ, ἵνα ὁ πατὴρ τῶν ὑδάτων περιβάλῃ αὐτὴν μὲ τὸν ἰσχυρὸν βραχίονά του. Ταχέως λαμπρὸς ναὸς ἐπέστεψε τὰ ἄνω τοῦ λόφου ὃν εἶχε καταλάβει ἡ πόλις, ταχέως ἐξαπλωθεῖσα. Αἱ κατοικήσεις τῶν Μορμόνων ἐξετάθησαν εἰς τὴν Ἰόβαν, οὖσαν τότε ἁπλῆν χώραν. Ὁ κυβερνήτης Λουκᾶς, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐν Ἰόβᾳ καὶ βραδύτερον κυβερνήτης τῆς Ὄχιο, ἐπιστοποίησε τὴν ἀξίαν αὐτῶν ὡς πολιτῶν καὶ ὑπεσχέθη τὴν προστασίαν τῆς

πολιτείας. Ἡ πόλις Ναβοὺ ἔλαβε προνόμια ἀπὸ τὴν πολιτείαν Ἰλλινοὰ καὶ τὰ δικαιώματα τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐξησφαλίσθησαν εἰς τοὺς πολίτας αὐτῆς. Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις ἡ «Λεγεὼν τῆς Ναβοὺ» ἐπεκυρώθη καὶ ἐλήφθη πρόνοια πρὸς ἵδρυσιν Πανεπιστημίου. Ἀμφότεροι οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι ἐπραγματοποιήθησαν ἐπιτυχῶς. Ἐνταῦθα δὲ παρεσκευάσθη τὸ ὑπόμνημα καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐθνικὴν κυβέρνησιν, πρὸς ἣν ἐξέθετε τὰς βιαιοπραγίας τῶν Μισσουριανῶν καὶ ἐζήτει ἀποζημίωσιν. Αὐτὸς ὁ Ἰωσὴφ Σμὶθ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπροσωπείας, ἔλαβε προσωπικὴν συνέντευξιν μὲ τὸν Πρόεδρον Βὰν Βοῦρεν, πρὸς ὃν ὑπέβαλε τὰ παράπονα τῶν Ἁγίων τῶν Ἐσχάτων ἡμερῶν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Β. Βοῦρεν ὑπῆρξεν ἔκτοτε περίφημος ἐν τῇ Μορμονικῇ φιλολογίᾳ. «Ἡ ὑπόθεσίς σας, εἶπε, εἶνε δικαία, ἀλλ' ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ πράξω τίποτε ὑπὲρ ὑμῶν».

Οἱ εἰρηνικοὶ ὅροι, οἵτινες ἦσαν κατ' ἀρχὰς τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐν Ἰλλινοὰ μετοικεσίας, δὲν διήρκεσαν πολὺν χρόνον.

Τὸ πολιτικὸν στοιχεῖον ἐπέδρασε καὶ οἱ Μορμόνοι ἐφαίνοντο, ὅτι ἔμελλον ταχέως νὰ βαρύνωσι τὴν πλάστιγγα τῆς δυνάμεως ἐν ταῖς τοπικαῖς ὑποθέσεσιν. Ἡ χαρακτηριστικὴ ἑνότης, ἥτις τόσον πολὺ παρετηρήθη εἰς πᾶσαν φάσιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ὑπέσχετο καὶ νῦν λίαν πολλά. Ἡ μετανάστευσις εἰς Χανκὸκ ἐξηκολούθει, καὶ ἡ δύναμις τῶν Ἁγίων ἐφαίνετο, ὅτι ἔμελλε ταχέως νὰ λάβῃ ἐπιφόβους διαστάσεις. Ἐκ τούτου ὡς ἐξ ἀληθοῦς αἰτίου πολλαὶ ἐπενοήθησαν προφάσεις πρὸς ἐνόχλησιν αὐτῶν. Συλλήψεις, δίκαι καὶ ἀθωώσεις ἦσαν αἱ συνήθεις δοκιμασίαι τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Κατηγορία, ἥτις ἔμελλε νὰ ἀποδειχθῇ ἀνυπόστατος, ὅσον καὶ ἡ προηγηθεῖσα αὐτῆς πρόφασις πρὸς πεντήκοντα συλλήψεις, παρέδωκεν αὖθις εἰς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ νόμου τὸν Ἰωσὴφ Σμίθ, Πρόεδρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν Χάϊρωμ Σμίθ, τὸν Πατριάρχην. Καὶ ἀπήχθησαν οὗτοι εἰς Καρθαγένην, ὁ δὲ Ἰωσὴφ Σμὶθ διεκήρυξε τὴν

πεποίθησίν του εἰς φίλους ὅτι ἀπήρχοντο εἰς σφαγήν. Ὁ κυβερνήτης Φὸρδ ἔδωκεν εἰς τοὺς δεσμίους τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐγγύησιν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας των. Ἀλλ' ἡ βία τοῦ ὄχλου ἦτο ὑπερτέρα, ἰσχυροτέρα τοῦ στρατοῦ τῆς πολιτείας τοῦ τεθέντος ἵνα φρουρῇ τὸ δεσμωτήριον, καὶ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἐθανατώθησαν διὰ τουφεκισμοῦ, παρ' ὅλην τὴν ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν προστασίας. Πρῶτος ἔπεσεν ὁ Χάϊρωμ, ὁ δὲ Ἰωσήφ, ἐμφανισθεὶς ἔν τινι τῶν παραθύρων τοῦ δευτέρου πατώματος, ἐδέχθη τὴν σφαῖραν τῶν πολιορκητῶν, βληθεῖσαν ὑπό τινος ἀπίστου, καίτοι ἐπαγγελλομένου τὸν λειτουργὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τὸ κτηνῶδες πάθος τοῦ ὄχλου δὲν εἶχεν ἀκόμη χορεσθῇ· διότι στηρίξαντες τὸ σῶμα ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ δεσμωτηρίου φρέατος, οἱ φονεῖς ἔρριψαν ὁμοῦ βολὴν σφαιρῶν εἰς τὸ πτῶμα καὶ ἔφυγον. Οὕτως ὁ ἀνίερος πόθος τοῦ ὄχλου ἱκανοποιεῖτο, ὥστε ἐπειδὴ ὁ νόμος δὲν ἠδύνατο νὰ θίξῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Μορμόνων, τοῦτο ἐπέτυχον

ἡ πυρῖτις καὶ ἡ σφαῖρα. Ὁ Ἰωάννης Τέϋλορ, ὅςτις μετὰ ἔτη ἔγεινε πρόεδρος τῆς Ἐκκλησίας, ἦτο κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ, ἐδέχθη τέσσαρας σφαίρας καὶ ἐγκατελείφθη, ὑποληφθεὶς ὡς νεκρός.

Μέχρι τοῦ καιροῦ ἐκείνου ὁ Ἰωσὴφ Σμὶθ ἦτο πλέον ἡ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας· ἡ παρουσία του καὶ ἡ προσωπικότης του πάντοτε ὑπῆρξαν ἰσχυραὶ παρορμήσεις ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ λαοῦ. Οὐδεὶς ἐγνώριζε τὴν προσωπικὴν δύναμίν του κάλλιον ἢ τὰ μέλη τῆς ποίμνης του, ἐκτὸς ἐὰν ἦσαν λύκοι ζητοῦντες νὰ διαρπάσωσι τὴν αὐλήν του. Ἡ καύχησις τῶν ἐχθρῶν τῶν Μορμόνων ἦτο ὅτι ἐκλείποντος τοῦ Ἰωσὴφ Σμίθ, ἡ Ἐκκλησία θὰ διελύετο ἀφ᾽ ἑαυτῆς. Ἐνομίζετο ὅτι ἐν τῇ προσωπικότητι τοῦ ἀρχηγοῦ ὑπῆρχε τὸ μυστήριον τῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ. Καὶ ὅπως οἱ Φιλισταῖοι, οὕτως οἱ ἐχθροὶ ἐπάταξαν τὸν ὑποτιθέμενον δεσμὸν τῆς ἰσχύος. Ὅσῳ δήποτε ἰσχυρὸν καὶ φοβερὸν ἦτο τὸ κτύπημα, ἡ Ἐκκλησία ταχέως ἀνέκυψεν

ἐκ τῆς ἀπέλπιδος καταστάσεως τῆς πικρᾶς λύπης καὶ ἀνηγέρθη ἰσχυροτέρα παρὰ πρότερον. Ἡ πίστις τοῦ λαοῦ τούτου εἶνε, ὅτι, ἐνῷ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς προάγεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἱ θνητοὶ ὅμως εἶνε μόνον τὸ ὄργανον ἐν ταῖς χερσὶ τῆς θείας Δυνάμεως διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ὑψηλῶν καὶ ἰσχυρῶν σχεδίων. Ὁ θάνατος τοῦ Προέδρου διέλυσε τὴν Πρώτην Προεδρείαν τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἡ ἀμέσως κατωτέρα ἐξουσία ἐβάδισε πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἡ πρόοδος τῆς Ἐκκλησίας οὐδαμῶς παρεκωλύθη. Τὸ ἔργον τῶν λειτουργῶν δὲν ἀνεκόπη, οἱ δὲ πιστοὶ μόνον μετὰ μακρὸν χρόνον ἐπαύσαντο νὰ θάπτωσι τοὺς νεκρούς των καὶ νὰ καθαρίζωσι τὰ ὄμματα αὐτῶν ἀπὸ τὰ ῥέοντα δάκρυα.

Ἂς ῥίψωμεν βραχὺ ἔτι βλέμμα ἐπὶ τοῦ παραδόξου τούτου ἀνδρός. Καίτοι οἱ ἀντίπαλοί του ἀρνοῦνται αὐτῷ τὴν θείαν ἀποστολὴν ἥτις, ὡς πιστεύουσιν οἱ φίλοι του, εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς αὐτόν, πάντες οὗτοι, φίλοι καὶ ἐχθροί, ἐπίσης παραδέχονται,

ὅτι ἦτο μέγας ἀνήρ. Διὰ τῆς μαρτυρίας τῶν ἔργων τοῦ βίου του καὶ τῆς ἁγνιζούσης σφραγῖδος τοῦ μαρτυρίου του χιλιάδες ψυχῶν ἀνεγνώρισαν αὐτόν, ὅτι ἦτο ὡς ἐπηγγέλλετο — ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαόν. Ἔχει δὲ θαυμαστὰς καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ἀρνοῦνται τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀρχῶν του καὶ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ του.

Ἱστορικὸς συγγραφεὺς τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ Ἰωσίας Κουίνσυ, ὀλίγας ἑβδομάδας μετὰ τὸ μαρτύριον ἔγραφε:

«Οὐδόλως εἶνε ἀπίθανον ὅτι ἐν μέλλοντι χρόνῳ βιβλίον συντεταγμένον πρὸς χρῆσιν γενεῶν» αἵτινες δὲν ἔχουσιν ἀκόμη γεννηθῆ, θὰ περιέχῃ τοιοῦτό τι ἐρώτημα. «Ποῖον ἱστορικὸν ἐν Ἀμερικῇ πρόσωπον τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος ἤσκησε τὴν ἰσχυροτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τυχῶν τῶν συμπολιτῶν του; Καὶ δὲν εἶνε οὐδόλως ἀδύνατον ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην νὰ εἶνε οὕτως γεγραμμένη: «Ὁ Ἰωσὴφ Σμὶθ, ὁ Μορμόνος προφήτης». Καὶ ἀπόκρισις, ὅσον δήποτε ἄτοπος φαίνεται, βεβαίως εἰς πλείστους νῦν ζῶντας, θὰ εἶνε ἴσως φανερὸς κοινὸς τόπος εἰς τοὺς ἀπογόνους των. Ἡ ἱστορία ἀναφέρει ἐκπλήξεις καὶ παράδοξα ἐπίσης ἐκπληκτικὰ ὡς τοῦτο. Ἄνθρωπος ἱδρύων θρησκείαν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῆς ἐλευθέρας συζητήσεως, καὶ ὅστις ἐπιστεύθη καὶ σή-

μερον ἔτι πιστεύεται ὑπὸ χιλιάδων καὶ μυριάδων ἀνθρώπων ὡς ἀμέσως παρὰ Θεοῦ ἀπεσταλμένος—τοιοῦτο σπάνιον ἀνθρώπινον ὂν δὲν δύναταί τις κατὰ τὸ δοκοῦν νὰ ἀτιμάζῃ τὴν μνήμην του μὲ μωρὰ ἐπίθετα * * * Τὰ ζωτικώτατα Ἀμερικανικὰ ζωτήματα ἐρωτῶσιν ἄλληλα ἐὰν ἔχωσι σχέσιν μὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον καὶ τί οὗτος μᾶς ἀφῆκεν * * * Ὁ Ἰωσὴφ Σμίθ, ἀξιῶν ὅτι εἶνε θεόπνευστος διδάσκαλος, ἀντιμετώπισεν ἔχθραν τοιαύτην οἵαν ὀλίγοι ἄνθρωποι ἔτυχε νὰ ὑποστῶσι, ἀπήλαυσε βραχὺν χρόνον εὐτυχίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὀλίγοι ἄνθρωποι ἔφθασαν * * * καὶ τέλος ἐπορεύθη φαιδρῶς εἰς μαρτυρικὸν θάνατον. Ὅτε παρέδιδεν ἑαυτὸν εἰς τὸν κυβερνήτην Φόρδ, ἵνα προλάβῃ τὴν αἱματοχυσίαν, ὁ προφήτης εἶχε προαίσθημα τῆς τύχης του. «Πορεύομαι ὡς ἀρνίον ἐπὶ σφαγὴν» λέγεται ὅτι εἶπεν, «ἀλλ' εἶμαι γαλήνιος ὡς θερινὴ πρωΐα. Ἔχω συνείδησιν καθαρὰν πάσης τύψεως καὶ θὰ ἀποθάνω ἀθῶος».

Οἱ Μορμόνοι ἐθεώρησαν καθῆκον αὐτῶν νὰ καταβάλωσι πᾶσαν κατάλληλον προσπάθειαν, ἵνα καταγγείλωσιν ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς τοὺς μιαροὺς δολοφόνους τῶν ἀρχηγῶν των. Ἑξήκοντα κατηγγέλθησαν εἰς τὸ μέγα ὁρκοδικεῖον τοῦ τόπου, ἀλλ' ἐκ τούτων ἐννέα μόνον ἐδικάσθησαν. Μετὰ κωμικῶς ψευδῆ δίκην ἀπελύθησαν οὗτοι, καὶ οὕτως ἐγένετο γνωστόν, καθιερώθη παρὰ τῶν νομίμων συνταγματι-

χῶν ἐξουσιῶν, καὶ ἐκηρύχθη εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῶν Μορμόνων ἐν Ἰλλινοά, ὅτι ἠδύναντο ἀσφαλῶς νὰ τολμήσωσιν οἱανδήποτε ἐπίθεσιν κατὰ τῶν μισητῶν αὐτοῖς Μορμόνων. Καὶ ὁ ὄχλος ἀπέδειξεν, ὅτι συνέκειτο ἐκ μαθητῶν καταλλήλων πρὸς τὸ μάθημα τοῦτο. Προσωπικαὶ βιαιοπραγίαι ἦσαν καθημερινὰ συμβάντα, σύζυγοι συνελαμβάνοντο ἐν τοῖς ἀγροῖς των, ἐκτυποῦντο καὶ ἐβασανίζοντο οὕτως, ὥστε μόλις ὑπελείπετο αὐτοῖς ζωή, ἵνα ὑποσχεθῶσι συναίνεσιν εἰς τὰ αἰτήματα τῶν βασανιστῶν αὐτῶν: δηλ. ὅτι θὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς πολιτείας. Οἰκίαι ἐπυρπολοῦντο, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ ἔνοικοι ἦσαν βυθισμένοι εἰς ἀνήσυχον ὕπνον. Τῷ ὄντι, μία ὁλόκληρος πόλις, ἡ Μόρλεϋ, διὰ τοιούτου ἐμπρησμοῦ ἀπετεφρώθη. Γυναῖκες καὶ παιδία ἐξεγείροντο ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ ἠναγκάζοντο νὰ φεύγωσι γυμνοὶ ἢ νὰ ἀποθνήσκωσιν ἐν ταῖς καιομέναις κατοικίαις των.

Ἀλλὰ τί γίνεται τὸ ἔργον τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς περιόδους ταύτας τῆς δοκιμασίας; Ὅπως οἱ ἄνεμοι τοῦ

χειμῶνος, αἱ θύελλαι τῶν βαθυτάτων τοῦ ἔτους νυκτῶν, συντελοῦσι μόνον εἰς τὸ νὰ σκληρύνωσι καὶ ἐνισχύσωσι τὴν πεύκην τοῦ ὄρους, οὕτως ἡ νέα θρησκεία ἐξηκολούθησε νὰ αὐξάνηται, ἐν μέρει μὲν παρ' ἁπάσας τὰς ἐπ' αὐτῆς ἐνσκηψάσας καταιγίδας, ἐν μέρει δὲ ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν καταιγίδων. Δὲν ἦτο αὕτη αὔξησις φυτοῦ ἐν ὑποστέγῳ, παλαίοντος ὑπὲρ ὑπάρξεως ἐν ἀλλοτρίῳ κλίματι, ἀλλὰ φυτὸν κατάλληλον δι' ἔδαφος ἐλευθέρας γῆς· καὶ ἐν ταῖς διανοίαις ἀπροκαταλήπτων παρατηρητῶν οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀμφιβολία περὶ τῆς ζωτικότητος αὐτῆς. Ἡ Ἐκκλησία ταχέως ἐπανεῦρε τὴν ἰσορροπίαν αὐτῆς μετὰ τὸν τρομερὸν κλονισμὸν τῆς σκληρᾶς πείρας αὐτῆς. Ὁ Βρίγκαμ Γιούνγκ, ὅστις ἐπὶ δέκα ἔτη συνεταυτίσθη μὲ τὰ συμφέροντα αὐτῆς, ὅστις ἐδέχθη πλήρη μερίδα διωγμοῦ τῶν ὀχλοκρατῶν, νῦν ἵστατο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προεδρικῆς ἀρχῆς ἐν τῷ ἱερατείῳ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐπίδρασις τῆς θαυμασίας προσωπικότητος τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἡ ἐκπληκτικὴ φυσικὴ

ἱκανότης του, καὶ ὡς πρὸς τοὺς Ἁγίους αἱ ἀποδείξεις τῆς παρὰ Θεοῦ ἀποδοχῆς αὐτοῦ, ἦσαν φανεραὶ εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς. Μεταναστεύσεις ἐξ ἄλλων Πολιτειῶν καὶ ἐκ ξένων ἀκτῶν ἐπηύξανον τὸν σύνδεσμον τῶν Μορμόνων, καὶ τοῦτο ἔτι μᾶλλον ἐξηρέθιζε τοὺς ἐχθρούς των. Οἱ Ἅγιοι ἀναγνωρίζοντες τὸ ἀναπόδραστον, πρὸ πολλοῦ προρρηθὲν ὑπὸ τοῦ φονευθέντος Προέδρου των, ὅτι ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἐξηκολούθει πρὸς δυσμὰς ἀκόμη, ἐδιπλασίασαν τὰς προσπαθείας των, ἵνα συντελέσωσι τὸν μέγαν ναόν, ἐφ' οὗ δὲν εἶχον παύσει ἐργαζόμενοι καθ' ὅλην τὴν φοβερὰν μανίαν τῶν φονικῶν καταιγίδων. Τοῦ οἰκοδομήματος πανηγυρικῶς ἀφιερωθέντος εἰς τὸν Θεόν των, οὗτοι εἰσελθόντες ἐκεῖ ἐδέχθησαν τὸ χρίσμα καὶ τὰς εὐλογίας των· εἶτα δὲ ἐγκατέλιπον αὐτὸν εἰς τὴν βεβήλωσιν καὶ τὰς βιαιοπραγίας τῶν ἐχθρῶν των. Διότι εἶχεν ἐκδοθῇ τὸ διάταγμα τοῦ ὄχλου, ὅτι «οἱ Μορμόνοι» πρέπει νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὸ κράτος τῆς Ἰλλινοά. Μετά τινας αἱματηρὰς συμπλοκάς, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑ-

πεχώρησαν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν πολεμίων των καὶ συνεφώνησαν νὰ ἀναχωρήσωσι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ προσεχοῦς ἔαρος· ἀλλ᾽ ἡ ἀναχώρησις δὲν ἔμελλεν ἐσπευσμένως νὰ ἀκολουθήσῃ, καὶ ὁ ἄνομος διωγμὸς ἐγίνετο ἔτι ἀνηλεέστερος.

Ταχέως τὸ ἔδαφος τῆς Ἰλλινοὰ ἀπηλλάγη παντὸς ἴχνους Μορμόνου. Ἡ Ναβοὺ ἠρημώθη. Οἱ εἰκοσάκις χίλιοι κάτοικοι αὐτῆς ἐξεπατρίσθησαν. Ὁ συνταγματάρχης Θωμᾶς Λ. Καίν, ἐπιφανὴς ἀνὴρ ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῆς πατρίου ἱστορίας ἡμῶν, ἐταξείδευε τότε πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἔφθασεν εἰς Ναβοὺ μικρὸν μετὰ τὴν ἐκκένωσιν αὐτῆς. Ἔν τινι δὲ ἀναγνώσματι ἐνώπιον τῆς Ἱστορικῆς Ἑταιρίας τῆς Πενσυλβανίας, ἐξέθηκε τὰ πορίσματα τῆς ἐπισκέψεως τῆς μικροχρονίου ταύτης διαμονῆς τῶν Ἁγίων. Παραφράζω ἐνταῦθα μέρος τῆς εὐγλώττου ὁμιλίας του. Παρατηρῶν οὗτος τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς δυσμικῆς ὄχθης τοῦ Μισισσιπή, κειμένην ἐν τῇ κυκλωτικῇ στροφῇ τοῦ ποταμοῦ ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν ἀρχικὴν προκυμαίαν αὐτῆς

καὶ πρὸς μεγάλην ἔκπληξίν του δὲν εὗρεν ἐκεῖ οὐδένα. Ἡ τελεία αὕτη ἠρεμία ἦτο ὀδυνηρά, διεκόπτετο δὲ μόνον ὑπὸ τυχαίας ἀσθενοῦς ἠχοῦς θορυβώδους κραυγῆς ἢ ἀχρείου ᾄσματος ἐρχομένου μακρόθεν. Ἡ πόλις εὑρίσκετο ὡς ἐν ὀνείρῳ, καὶ ὁ συνταγματάρχης ἐπάτει ἐλαφρῶς, μήπως ἐξεγείρῃ αὐτὴν ἐν τρόμῳ, διότι ἔβλεπε προφανῶς ὅτι ἡ πόλις δὲν εἶχε κοιμηθῆ ἐπὶ πολύ. Οὐδεμία χλόη ἐφύετο μεταξὺ τῶν λιθοστρώτων μερῶν· πρόσφατα δὲ ἴχνη ποδῶν ἀκόμη διεκρίνοντο ἐπὶ τῶν σκονοβριθῶν ὁδῶν. Ὁ ἐπισκέπτης εἰσῆλθεν ἀνενόχλητος εἰς ἐργαστήρια καὶ σιδηρουργεῖα. Τὰ ἐργαλεῖα ἔκειντο ὡς εἶχον τελευταίως χρησιμοποιηθῆ· ἐπὶ τοῦ θρανίου τοῦ ξυλουργοῦ ἦσαν οἱ ἀτελείωτοι σκελετοί· ἐπὶ τοῦ πατώματος ἦσαν τὰ ῥοκανίδια πρόσφατα καὶ τακτοποιημένα. Τὰ ξύλα ἦσαν σεσωρευμένα ἐν ταχύτητι πρὸ τοῦ κλιβάνου τοῦ ἀρτοποιείου· τὸ σιδηρουργεῖον ἦτο ψυχρόν, ἀλλ᾿ ἐφαίνετο οὕτως, ὡς ἐὰν οἱ ἐργαζόμενοι μόλις εἶχον ἀπέλθει χάριν ἑορτῆς. Ὁ στρατιωτικὸς ἐκεῖνος εἰσ-

ἦλθεν εἰς τὸν κῆπον χωρὶς νὰ ἐνοχληθῇ ὑπὸ ἰδιοκτήτου ἢ ὑπὸ φυλάττοντος κυνός· θὰ ὑπέθετεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν κεκρυμμένοι ἢ νεκροὶ ἐν ταῖς οἰκίαις των· ἀκλ᾽ αἱ θύραι δὲν ἦσαν κεκλεισμέναι, καὶ εἰσῆλθεν, ἵνα ἐρευνήσῃ· ὑπῆρχε δὲ πρόσφατος ἔτι τέφρα ἐπὶ τῆς ἑστίας, καὶ οὐχὶ μεγάλη σωρεία κονιορτοῦ ἐπὶ τοῦ πατώματος ἢ ἐπὶ τῶν ἐπίπλων. Ἡ φοβερὰ γαλήνη τὸν ἠνάγκασε νὰ βαδίσῃ ἀκροποδητεί, ὡς ἐὰν ἐπάτει τὰς πτέρυγας ἐρήμου ναοῦ. Ἔσπευσε πρὸς τὸ νεκροταφεῖον, ἂν καὶ ἡ πόλις βεβαίως δὲν ἠρημώθη ὑπὸ λοιμοῦ· ὄχι· ὑπῆρχον ὀλίγοι λίθοι πρὸ μικροῦ τοποθετηθέντες, βῶλοι χώματος ἀρτίως ἀνασκαφέντος ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ ποῦ δύνασθε νὰ εὕρητε νεκροταφεῖον ζωντανῆς πόλεως, ἄνευ τοιούτων προσφάτων ἐνδείξεων! Ὑπῆρχον ἀγροὶ πλήρεις σίτου· ὁ ἄφθονος θερισμὸς ἐσήπετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· τῶν ὀπωροκήπων οἱ ροδόχροες καρποὶ ἔπιπτον κάτω ἵνα φθαρῶσι· δὲν ὑπῆρχε χεὶρ ἵνα συλλέξῃ ἢ σώσῃ αὐτούς. Ἀλλ᾽ ἔν τινι γωνίᾳ προαστείου

διῆλθε τὴν ὑποκαίουσαν τέφραν πυρὸς μετὰ τεμαχίων κρέατος καὶ ἄλλων λειψάνων ἀγρίου συμποσίου. Πέριξ οἰκίαι ἦσαν κατηδαφισμέναι καὶ ἔνοπλοι ἄνδρες ἦσαν ἀγρυπνοῦντες πέριξ τοῦ μεγάλου ναοῦ, ὅστις εἶχε προσελκύση τὴν προσοχήν του ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἰόβας. Ὁ ἄξιος οὗτος ἀντιπρόσωπος τῆς ὑπηρεσίας τῆς πατρίδος ἡμῶν χώρας προσεκλήθη ὑπὸ τῶν μεθύσων ὀρδῶν καὶ ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ λόγον περὶ ἑαυτοῦ καὶ νὰ ἀπαντήσῃ διατί διέβη τὸν ποταμὸν ἄνευ ἀδείας τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συμμορίας. Ἐπειδὴ δὲ εὗρον ὅτι οὗτος ἦτο ξένος, διηγήθησαν εἰς αὐτὸν μὲ διαβολικὴν χαρὰν τὰ πρόσφατα αὐτῶν κατορθώματα διαρπαγῆς, λῃστείας καὶ φόνους. Ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸν ναόν· πανταχοῦ δὲ ὑπῆρχον σημεῖα τῶν κτηνωδῶν ὁρμῶν των· οἱ βωμοί, τῆς προσευχῆς ἦσαν συντετριμμένοι· ἡ βαπτιστήριος κολυμβήθρα τόσον «ἐπιμελῶς εἶχε βεβηλωθῇ ὥστε κατέστη λίαν ἐπιβλαβὴς ἡ διαμονή της ἐν τῷ διαμερίσματι, ἐν ᾧ εὑρίσκετο αὕτη». Ἐν τῷ κωδωνοστα-

σίῳ δὲ πλησίον τοῦ «σημείου τῆς θείας ὀργῆς», ὅπερ ἀφῆκε προσφάτως πεσὼν κεραυνὸς ἔκειντο συντετριμμένα καλύμματα καὶ δοχεῖα ποτῶν.

Καταβληθεὶς ἐκ τοῦ θεάματος, ἀηδιάσας ἐκ τῆς εἰκόνος ταύτης καταχθονίου λύσσης, ὁ συνταγματάρχης διέβη αὖθις τὴν ποταμὸν περὶ ἀφὰς λύχνων, διότι ὁ ἀὴρ ἔπνεε δροσερός. Ἑλκόμενος ὑπὸ ἀμυδροῦ φωτὸς παρὰ τὴν ὄχθην, ἐπλησίασε καὶ εὗρεν ὀλίγα ἀγριωμένα πρόσωπα πέριξ ἀνθρώπου διερχομένου τὰ τελευταῖα στάδια διαλείποντος πυρετοῦ. Ὁ ἀσθενὴς ἐπροστατεύετο ἐν μέρει ὑπὸ πράγματος ὁμοιάζοντος μὲ σκηνὴν σχηματισθεῖσαν ἐκ ζεύγους σινδόνων, καὶ οὕτω κυκλούμενον τὸ πνεῦμα ἠγωνίζετο νὰ φύγῃ. Προχωρῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου τῆς ἀθλιότητος, ἤκουσε τοὺς λυγμοὺς πειναλέων καὶ ἀσθενῶν παιδίων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀποθνησκόντων ἐκ τῶν πληγῶν, ἢ ἐκ τῆς ταλαιπωρίας ἄνευ στέγης, ἄνευ φυσικῆς τινος παρηγορίας. Σύζυγοι ἐν ταῖς ὀδύναις τῆς μητρότητος ἐγέννων ἀθῷα βρέφη καταδεδικα-

σμένα νὰ γίνωσιν ὀρφανὰ μητρὸς ἅμα γεννώμενα. Καὶ ἐκ διαλειμμάτων, εἰς τὰ ὦτα τῶν ἀποβλήτων τούτων, τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ψυχορραγούντων, ὁ ἄνεμος ἔφερε τὰς διαπεραστικὰς κραυγὰς τοῦ ὀργιάζοντος ὄχλου ἐκ τῆς μακρὰν κειμένης πόλεως. Τὸ δημῶδες τραγούδιον, ὁ ἀποτρόπαιος ὅρκος ὀξέως ἀντήχει ἐκ τοῦ πύργου τοῦ ναοῦ ἐν τῇ μανίᾳ κτηνωδῶν ὀργίων.

Ταῦτα ὅμως ἦσαν μόνον τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ ἐκπατρισθέντος χριστιανικοῦ στίφους. Ἡ πρωτοπορεία εὑρίσκετο ἤδη μακρὰν προχωροῦσα πρὸς τὴν ἐρημίαν τῆς σχεδὸν ἀγνώστου δύσεως. Ἀλλ' οὗτοι περιπλανώμενοι δὲν ἦσαν ὅλως ἐστερημένοι φίλων. Ἰνδικαί τινες φυλαί, αἱ Ὀμόχα καὶ Ποτταβατάμις ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς εἰς τὰς χώρας των καὶ τοὺς προσεκάλεσαν νὰ μείνωσι μετ' αὐτῶν καθ' ὅλον τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα. «Καλῶς ἤλθατε», εἶπον τὰ τέκνα ταῦτα τοῦ δάσους, «καὶ ἡμεῖς ἐδιώχθημεν ἐκ τῶν ὡραίων κατοικιῶν μας ἀνατολικῶς τοῦ μεγάλου ποταμοῦ εἰς τὰς ὑγρὰς καὶ νοσηρὰς ταύτας ἄκρας καὶ σεῖς

τώρα λευκοὶ ἄνθρωποι, ἐδιώχθητε μακρὰν εἰς τοὺς λειμῶνας· εἴμεθα ὁμοιοπαθεῖς. Καλῶς ἤλθατε, ἀδελφοί».

Καὶ πρὸς ἀνταπόδοσιν, πολλὴ βοήθεια ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν λευκῶν προσφύγων εἰς τοὺς λεγομένους ἀγρίους ἀδελφούς των. Ἐὰν πολιτισμὸς ἦτο ὁ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν περιπλανωμένων τούτων, τότε βεβαίως οἱ ἐρυθρόδερμοι τοῦ δάσους ἠδύναντο νά αἰσθανθῶσι ὑπερηφανίαν διὰ τὴν διάκρισίν των. Ἀλλὰ ὁ Ἰνδὸς πράκτωρ, Χριστιανός, διέταξε τοὺς Μορμόνους νὰ προχωρήσωσι καὶ νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ ἔδαφος ὅπερ εὐμενὴς Κυβέρνησις ἐπρομήθευσεν εἰς τὰ ἐρυθρόδερμα τέκνα της. Διαταγὴ τοῦ Προέδρου Πόλκ, πρὸς ὃν εἶχεν ἀναφερθῇ ὁ συνταγματάρχης Καίν, ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἁγίους τὴν ἄδειαν νὰ μείνωσιν. Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἰόβας εἶχε φιλοφρόνως ἐξασφαλίσει αὐτοῖς προστασίαν, ὅτε διέβαινον διὰ τῆς χώρας ἐκείνης. Μόλις δὲ εὑρέθησαν ἐν καλῇ θέσει ἐφήρμοσαν τελείαν διοργάνωσιν. Ἐνθυμούμενοι τὴν ἐπίπονον διὰ τῆς ἐρήμου πορείαν ἐξ Αἰγύπτου

εἰς Χαναάν, προσέλαβον τὸ ὄνομα «στρατόπεδον Ἰσραήλ». Τὸ στρατόπεδον συνέκειτο ἐκ δύο ἰσχυρῶν μοιρῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων ὑποδιηρεῖτο εἰς τάξεις ἐξ ἑκατόν, πεντήκοντα καὶ δέκα μὲ διευθύνοντας ἀρχηγούς, εἷς ἀξιωματικὸς μὲ ἑκατὸν ἐθελοντὰς ἐπορεύοντο πρὸ τοῦ ἰσχυροῦ σώματος, ἵνα ἐκλέγῃ ὁδοὺς καὶ προπαρασκευάζῃ τὴν πορείαν. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὑπῆρχον πλέον τῶν χιλίων ἁμαξῶν τῶν Μορμόνων, αἵτινες ἐπορεύοντο πρὸς δυσμὰς καὶ ἡ γραμμὴ τῆς πορείας ταχέως ἔφθασεν ἐκ τοῦ Μισσισιπὶ εἰς Κάουνσιλ Βλούφ. Δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ συνοδίᾳ ἀρκετὰ ὑποζύγια ζῷα ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπίπονον πορείαν καὶ μόνον ἀνεπαρκὴς ἀριθμὸς εὐρώστων ἀνδρῶν ὑπηρέτει τὸ στρατόπεδον. Αἱ γυναῖκες ἐβοήθουν εἰς τὸ νὰ σύρωσι ζεύγη καὶ προμηθείας καὶ εἰς ἄλλους κόπους τῆς πορείας. Ἀλλὰ μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν φαιδρότητα αὐτῶν οἱ ἄνθρωποι κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν καὶ αὕτη ἀπεδείχθη μέγα τι καὶ ὑπέρμετρον. Ὅταν ἐστάθμευον, ἐφαίνετο ὅτι μία πόλις διὰ μαγείας ἀνέ-

κυπτεν ἐκ τοῦ ἐδάφους. Συναυλίαι καὶ κοινωνικαὶ συναναστροφαὶ παρετηροῦντο εἰς τὰς πλείστας τῶν ἑσπερινῶν ἀναπαύσεων.

Ἀλλὰ ἄλλο μέγα συμβὰν διετάραξτὴν ἡσυχίαν τοῦ στρατοπέδου. Πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ Μεξικοῦ καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Αἱ νίκαι τοῦ στρατηγοῦ Τέϋλωρ εἰς τὰ πρῶτα στάδια τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξαν ὅλως ἄκριτοι ἀλλὰ ἡ Δημοκρατία ἐξηκολούθει προβαίνουσα πρὸς τὸν δυτικὸν Ὠκεανὸν καὶ αἱ ἐπαρχίαι Νέου Μεξικοῦ καὶ Καλιφορνίας ἦσαν ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῶν· καὶ αἱ δύο αὗται ἐπαρχίαι περιελαμβάνοντο προσθέτως εἰς τὸ ἔδαφος τὸ ὀνομαζόμενον σήμερον μὲ ταῦτα τὰ ὀνόματα, τὴν Οὐτάχην, τὴν Νεβάδαν, καὶ μέρη τοῦ Κολοράδου ὡς καὶ τὴν Ἀριζόνα· ἐνῷ ἡ Ὀρεγών, τότε ζητουμένη ὑπὸ τῆς μεγάλης Βρεττανίας, περιελάμβανε τὴν Βασιγκτῶνα, Ἰδάχο καὶ μέρη τῆς Μοντάνας καὶ Βυόμιγγκ. Τὸ σχέδιον τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ ἦτο νὰ καταλάβῃ τὰς ἐπαρχίας ταύτας, ὅσον τὸ δυνατὸν πρωϊμώτερον,

καὶ πρόσκλησις ἔγεινεν εἰς τοὺς Μορμόνους πρόσφυγας νὰ συνεισφέρωσιν εἰς τὴν γενικὴν δύναμιν χορηγοῦντες ἓν τάγμα ἐκ πεντακοσίων ἀνδρῶν, ἵνα λάβωσι μέρος εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μεξικοῦ. Ἡ ἔκπληξις τὴν ὁποίαν τὸ ἄγγελμα τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Κυβερνήσεως ἐγέννησεν εἰς τὸ στρατόπεδον κατήντησε σχεδὸν εἰς ἀπελπισίαν. Πεντακόσιοι ἄνδρες ἱκανοὶ νὰ φέρουν ὅπλα ἀπεμακρύνοντο τοῦ στρατοπέδου τούτου! Τί θὰ ἐγίνοντο οἱ λοιποί; Ἤδη γυναῖκες καὶ παιδία ἐβιάσθησαν νὰ ὑπηρετῶσιν, ἵνα ἐκτελῶσι τὰ ἔργα τῶν ἀνδρῶν· ἤδη οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἀνάπηροι εἶχον ἐγκαταλειφθῆ καὶ πολλοὶ ἀπέθανον καὶ ἐτάφησαν καθ' ὁδόν, διότι ἐστερήθησαν περιποιήσεων.

Ἀλλὰ πόσον χρόνον ἐδίστασαν; Μόλις μίαν ὥραν, διότι τοὺς προσεκάλει ἡ πατρίς των. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι καὶ τότε ἐγκατέλειπον τὸ ἐθνικὸν ἔδαφος, ἀλλ' οὐχὶ ἐξ οἰκείας θελήσεως. Τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ἦτο καὶ εἶνε ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτὴ τοποθεσία, ἡ Σιών.

«Νὰ σχηματίσητε τὸ τάγμα σας» εἶπεν ὁ Μπρίγκαμ Γιοὺνγκ εἰς τὸν λοχαγὸν Ἄλλεν, ἀξιωματικὸν τῆς στρατολογίας «καὶ ἂν δὲν ὑπάρχωσιν νέοι ἀρκετοί, θὰ πάρωμεν τοὺς γέροντας, καὶ ἂν οὗτοι δὲν εἶνε ἀρκετοὶ θὰ πάρωμεν τὰς γυναῖκας». Ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος μετὰ τὴν λῆψιν τοῦ διαγγέλματος τοῦ προέδρου Πόλκ, ὁλόκληρος ἡ δύναμις ἐν ὅλῳ πεντακόσιαι τεσσαράκοντα ἐννέα ψυχαὶ ἐπορεύοντο πρὸς τὸ φρούριον Λεβενουόρθ. Ἀπὸ τοῦ Μισσουρὶ πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν διέτρεξαν πλέον τῶν δισχιλίων μιλίων, πολὺ δὲ μέρος τῆς χώρας ταύτης ἦτο ἔρημον, τὴν ὁποίαν ἕως τότε δὲν εἶχε πατήσει ποὺς πεπολιτισμένου ἀνθρώπου. Ὁ συνταγματάρχης Κούκ, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Μορμονικοῦ συντάγματος, ἐκήρυξεν ὅτι «ἡ ἱστορία εἰς μάτην δύναται νὰ ζητήσῃ ὁμοίαν πορείαν πεζικοῦ.»

Πολλοὶ κατήντησαν ἀνίκανοι ἐκ τῶν κακουχιῶν τῆς πορείας, πολλοὶ δὲ ἠσθένησαν καὶ ἀπέθανον. Ὁ στρατηγὸς Κέρνη καὶ ὁ διάδοχός του κυβερνήτης Ρ. Β.

Μαίζων, ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Καλιφορνίας πολὺ ἐπήνεσαν τὸ τάγμα τοῦτο. Καὶ εἰς τὰς ἐπισήμους ἀναφοράς των ἐδήλωσαν, ὅτι οἱ ἀξιωματικοί των εἶχον καταβάλῃ μεγάλας προσπαθείας, ἵνα παρατείνωσι τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας τοῦ τάγματος· ἀλλὰ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐπροτίμησαν νὰ ἐπιστρέψωσι μόλις ἠδυνήθησαν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ἔντιμον ἀπόλυσίν των.

Ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ στρατόπεδον Ἰσραήλ. Σῶμα σκαπανέων ἐξ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων ἀνδρῶν προηγεῖτο τοῦ ὅλου σώματος καὶ ἡ γραμμὴ τῶν μεταναστῶν ταχέως ἐξετάθη ἐκ τοῦ Μισουρὶ εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Μεγάλης Ἁλμυρᾶς Λίμνης. Ἁμάξια ὑπῆρχον, ἵπποι καί τινες ἄνδρες, ἀλλὰ πάντες πολὺ ὀλίγοι διὰ τὴν ὁδοιπορίαν· καὶ μέγα μέρος τῆς συνοδείας διήνυσε τὰ χίλια μίλια διὰ μεγάλων πεδιάδων καὶ τῶν φοβερῶν ἐρήμων τῆς Δύσεως. Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαύρων Ὀρέων οἱ σκαπανεῖς ἐχρονοτρίβησαν μίαν ἑβδομάδα εἰς Πλάτταν, ρεῦμα ὅπερ

διαβατὸν συνήθως κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, ἦτο τότε τόσον ἐξωγκωμένον, ὥστε ἡ διάβασις ἐγίνετο ἀδύνατος. Ἐνταῦθα πρὸς τούτοις αἱ προμήθειαί των εἶχον σχεδὸν ἐξαντληθῆ. Τὸ κυνήγιον δὲν ὑπῆρξεν ἄφθονον καὶ οἱ Μορμόνοι σκαπανεῖς ἠπειλοῦντο ἀπὸ φρικτὰς στερήσεις. Ἐνῷ οὗτοι βραδέως ἐπορεύοντο, στίφη καλῶς ἐφωδιασμένα εἶχον ἤδη προχωρήσει. Τινὰ τούτων ἀπὸ Μισουρὶ ἐβάδιζον πρὸς τὸν Εἰρηνικόν· ἀλλὰ πολλαὶ τῶν συνοδειῶν τούτων εἶχον καταληφθῆ εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ. Μεταξὺ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Μορμονικοῦ στίφους ἦτο δερμάτινος λέμβος, ἥτις ἐν μὲν τῷ ποταμῷ ὑπηρέτει τὸν νόμιμον σκοπὸν τοῦ κατασκευαστοῦ αὐτῆς, ἐν τῇ ξηρᾷ δὲ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κάλυμμα ἁμάξης. Αὕτη καθὼς καὶ τὰς σχεδίας, τὰς ἐπίτηδες κατασκευασθείσας, ἐχρησιμοποίησιν νῦν, ἵνα διαβιβάσωσι διὰ τοῦ ποταμοῦ ὄχι μόνον ἑαυτοὺς καὶ τὰ πράγματά των ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας συνοδείας καὶ τὰ φορτώματα αὐτῶν. Διὰ τὴν ὑπηρεσίαν των δὲ ταύ-

την ἐπληρώνοντο μὲ προμηθείας στρατοῦ.

Οἱ Ἅγιοι εὑρέθησαν ἐλεύθεροι ἀναγκῶν, διότι οἱ σάκκοι των ἦσαν πλήρεις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρήμου. Πολλοὶ δύνανται νὰ ὀνομάσωσι τοῦτο δεισιδαιμονίαν, ἀλλὰ ἄλλοι θὰ τὸ θεωρήσωσιν ὅπως οἱ σκαπανεῖς,—παρέμβασιν τῆς θείας προνοίας καὶ ἀπάντησιν εἰς τὰς δεήσεις των,—συμβὰν δυνάμενον νὰ συγκριθῇ, ὡς ἔλεγον, πρὸς τὴν τροφοδότησιν τοῦ Ἰσραὴλ τὸ πάλαι μὲ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Μετὰ ὁδοιπορίαν τριῶν μηνῶν καὶ πλέον, οἱ σκαπανεῖς ἔφθασαν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Μεγάλης Ἁλμυρᾶς Λίμνης· καὶ εἰς τὴν πρώτην ὄψιν αὐτῆς ὁ Μπρίγκαμ Γιοὺνγκ ἐδήλωσεν, ὅτι οὗτος εἶνε ὁ σταθμὸς καὶ τὸ κέντρον τῆς συναθροίσεως τῶν Ἁγίων. Ἀλλὰ τί ὑπῆρχε τὸ προσκαλοῦν αὐτοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ ἐρημίᾳ, γυμνῇ παντὸς δελεάσματος καὶ κενῇ, πλὴν τῆς εἰκόνος θαυμασίου σκηνικοῦ μεγαλείου τὸ ὁποῖον ἐπαρουσίαζεν; Παρατηροῦντες ἐκ τοῦ προχώματος Βάζατς ἐθεώρουν σκηνὴν ἐκστατικῆς μέν, ἀλλὰ φοβερᾶς καλλονῆς.

Ξηρά, γυμνὴ πεδιάς, περικυκλουμένη ὑπὸ ὀρέων ὡς μία λεκάνη, ἀκόμη κατεχομένη εἰς τὰ κατώτατα αὐτῆς μέρη ἀπὸ τὴν ὑποστάθμην τοῦ ἄλλοτε πληροῦντος αὐτὴν ἕως εἰς τὸ χεῖλος· οὐδεὶς πράσινος λειμών, οὔτε ἓν δένδρον ἄξιον τοῦ ὀνόματος, καὶ μόλις κηλίς τις πρασίνης χλόης, ἵνα ἑλκύει τοὺς τολμηροὺς περιηγητὰς ἐντὸς τῆς κοιλάδος. Αἱ κατωφέριαι ἦσαν κεκαλυμμέναι ἀπὸ ἐλελίφασκον καὶ ἄλλας θάμνους, τὸ δὲ ἄγριον ἡλιοτρόπιον προσέθετε τὸ χρυσίζον χρῶμά του, διὰ νὰ κάμη ἐντονωτέραν τὴν ὀξεῖαν ἀντίθεσιν. Μακρὰν πρὸς δυσμὰς ἔκειτο ἡ λίμνη ποιοῦσα τὴν ἐντύπωσιν ἐπιβλητικῆς εἰκόνος ἐν τῇ αὐστηρᾷ ἀκινήτῳ καλλονῇ τις. Ἐκ τῶν κυανῶν, ἐρήμων, σκοτεινῶν κορυφῶν των ἀνέκυπτον ὡς κρημνώδεις νῆσοι, καὶ πέριξ τῶν ἀκτῶν τῆς νεκρᾶς ταύτης θαλάσσης ἦσαν ἁλμυραὶ πεδιάδες, αἵτινες ἐμαρτύρουν περὶ τῆς καυστικῆς θερμότητος καὶ τῆς ξηρᾶς ἀτμοσφαίρας ταύτης τῆς αὐχμηρᾶς χώρας. Θολωμένος ποταμὸς ἔρρεε ἀπὸ Νότον πρὸς Βορρᾶν διὰ μέσου τῆς

κοιλάδος «χωρίζων αὐτὴν εἰς δύο» ὡς ἔγραψεν ἱστορικός τις «ὡς ἐὰν ἡ εὐρεῖα λεκάνη μὲ τὴν ὑψηλὴν θερμότητα τῶν πυρῶν τοῦ Κεραμέως κατὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς διερράγη εἰς δύο». Μικρὰ ρεύματα ὕδατος ἀνεπήδουν μὲ φαιδρότητα καὶ ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τῶν χιονοκορυφῶν τῶν ὀρέων πρὸς τὴν λίμνην, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ἀπερροφῶντο ἀπὸ τὴν διψαλέαν ἄμμον τῆς κοιλάδος πρὶν ἢ διανύσωσι τὸ ἥμισυ τῆς πορείας των.

Τοιαύτη ἦτο ἡ σκηνὴ τῆς ἐρημίας τὴν ὁποίαν ἐχαιρέτισε τὸ στίφος τῶν σκαπανέων. Καθ' ὅλας τὰς περιπλανήσεις των δὲν εἶχον διαβῆ θέσιν μᾶλλον ἐγκαταλελειμμένην. Καὶ εἶνε αὕτη ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας; Διατὶ εἶνε αὕτη ἡ θέσις ἐκείνη, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Μηρίδζερ ὡμίλει, ὅταν ἐπρότεινε χίλια χρυσᾶ διὰ τὸ πρῶτον κοιλὸν σίτου τὸ ὁποῖον ἤθελε καλλιεργηθῇ καὶ παραχθῇ. Μὲ τοιαύτην Χαναὰν ἐξαπλουμένην ἔμπροσθέν των δὲν ἦτο ἐντελῶς συγκεχωρημένον ἐὰν τινες ἐστέναζον καὶ ἐπόθουν τὰς χύτρας καὶ τὰ πρᾶσα τῆς

Αἰγύπτου, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐγκαταλείψη, ἐὰν ἐπεθύμουν νὰ διαβῶσι τὴν χώραν ταύτην καὶ νὰ ζητήσωσι καλλιτέραν κατοικίαν; Δύο ἐκ τῶν τριῶν γυναικῶν, αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν συνοδίαν τῶν σκαπανέων μεγάλως ἐλυπήθησαν· μία δὲ τῶν ἡρωίδων τούτων ἀνέκραξε: «ὅσον ἀσθενὴς καὶ κατάκοπος καὶ ἂν εἶμαι προτιμῶ νὰ προχωρήσω ἀκόμη χίλια μίλια παρὰ νὰ σταθῶ ἐδῶ».

Ἀλλ' ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχηγοῦ ἠκούσθη «Αὕτη εἶνε ἡ θέσις» εἶπεν ὁ Μπρίγκαμ Γιούγκ καὶ ἐν τῇ προφητικῇ διανοίᾳ του προεῖδε τί ἔμελλε νὰ συμβῇ. Οὔτε στιγμὴν ἐδίστασε περὶ τοῦ μέλλοντος. Εἶδε πλῆθος πόλεων καὶ κωμοπόλεων, χωρίων, καὶ ἀγροκήπων, αἵτινες ἐπλήρουν τὴν κοιλάδα ταύτην καὶ τὰς πλησίον αὐτῆς μὲ τὸ ὡραιότερον πάντων, μὲ ἄστυ τοῦ ὁποίου ἡ ὡραιότης τῆς θέσεως καὶ ὁ πλοῦτος τῶν πόρων ἔμελλον νὰ γίνωσι γνωστὰ καθ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀνατέλλον ἐκ τῆς ξηροτέρας θέσεως τῆς καιομένης ἐρήμου ἔμπροσθέν του, πλησίον τῶν ξηρῶν ἁλμυρῶν ἀκτῶν τῆς ὑδατώδους ἐρήμου

ἐκτάσεως. Ἐκεῖ ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς ξηρᾶς ἐρημίας ἔμελλε νὰ ἐγερθῇ ὁ ναὸς τοῦ λαοῦ του μετ' ἄλλων ὁμοίων ἱερῶν εἰς κοιλάδας πέραν τοῦ ὁρίζοντος τοῦ βλέμματός του.

Ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς πρωτοπορείας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ σήμερον καλουμένου City Creek τοῦ ὀρεινοῦ ρεύματος τὸ ὁποῖον σήμερον παρέχει ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν Σὰλτ Λέϊκ ἄροτρα ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὸ κατάξηρον ἔδαφος, οὐδέποτε πρότερον ἐνοχληθὲν ὑπὸ προσπαθείας ἀνθρώπου πρὸς καλλιέργειαν δὲν ἤθελε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ ἄροτρον. Διὰ τοῦτο ἓν πρόχωμα ῥιφθὲν ἔφραξε τὸ ῥεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς πεδιάδος, ἥτις ἐξελέχθη διὰ τοὺς πρώτους ἀγρούς.

Ἡ ἐποχὴ τῆς φυτεύσεως εἶχεν ἤδη σχεδὸν παρέλθῃ καὶ οὔτε μία ἡμέρα ἔπρεπε ν' ἀπολεσθῇ. Γεώμηλα καὶ ἄλλοι καρποὶ ἐφυτεύθησαν καὶ ἡ γῆ πάλιν κατεκλύσθη ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ τοιοῦτον ἦτο τὸ σύστημα τῆς ἀρδεύσεως, τὸ ὁποῖον ταχέως ἐπεξετάθη ἐπὶ τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας κατέλαβον

οἱ Μορμόνοι ἔποικοι, σύστημα τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τῆς θείας προνοίας ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο ἀληθὴς μαγικὴ ῥάβδος, δι' ἧς ἡ ἔρημος ἔγεινεν ἀγρὸς πλούτου καὶ κῆπος ὡραιότητος, σύστημα, τὸ ὁποῖον μετὰ πεντηκονταετῆ ἐπιτυχῆ δοκιμὴν θεωρεῖται ὑπὸ τῶν σοφῶν καὶ μεγάλων τοῦ ἔθνους, ὅτι εἶνε ἡ μόνη πρακτικὴ μέθοδος καλλιεργείας τόσων ἐκτεταμένων ξηρῶν γαιῶν τῆς χώρας ἡμῶν. Τὴν 24ην Ἰουλίου 1847 τὸ μέγιστον μέρος τῶν σκαπανέων εἰσῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Μεγάλης ἁλμυρᾶς λίμνης, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ ἔτους φυλάττεται ὡς νόμιμος ἑορτάσιμος ἡμέρα ἐν Οὐτάχῃ. Ἔκτοτε μέχρι σήμερον τὸ ῥεῦμα τῆς μεταναστεύσεως εἰς τὰς κοιλάδας ἐκείνας οὐδέποτε ἔπαυσε.

IV

Ἀλλὰ τοὺς κινδύνους τῆς μεταναστεύσεως ἐκείνης τῆς συνοδίας ὑπερέβαλον τὰ παθήματα τῶν στιφῶν, τὰ ὁποῖα βραδύτερον ἠψήφησαν τοὺς τρόμους τῶν πεδιάδων.

Σπεύδοντες μὲ ἐνθουσιασμὸν νὰ φθάσωσι τὸν τόπον τῆς συναθροίσεως τοῦ λαοῦ των, πολλοὶ ἐκ τῶν Ἁγίων τῶν Ἐσχάτων ἡμερῶν ἐξήρχοντο ἐκ τῆς Ἰόβας, ὅπου ἔληγον αἱ εὐκολίαι τοῦ σιδηροδρόμου, μὲ χειραμάξας μόνον ὡς μέσα μετακομίσεως. Σήμερον ζῶσιν εἰς τὰς φαιδρὰς κοιλάδας τῆς Οὐτάχης ἄνθρωποι καὶ γυναῖκες, οἵτινες τότε ὡς παῖδες καὶ κοράσια μετὰ κόπον διήρχοντο τὰς πεδιάδας, σύροντες τὰ βραδυποροῦντα ὀχήματα τὰ περιέχοντα ὁλόκληρον τὴν προμήθειάν των ἐναντίον τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ παγετοῦ. Τοιαῦται συνοδίαι χειραμαξῶν ἦσαν ἐντελῶς ὠργανωμέναι, περιωρισμένον δὲ ποσὸν φορτίου ἐπετρέπετο εἰς ἑκάστην ὁμάδα καὶ ὡρίζοντο γαλοκτοφόρα κτήνη καὶ ὀλίγιστα φορτηγὰ ζῷα μὲ ἁμάξια, ἵνα μεταφέρωσι τὰς βαρυτέρας ἀποσκευὰς καὶ κομίζωσι τοὺς ἀσθενεῖς. Ἡ ἀφήγησις τῆς φοβερᾶς πορείας αὐτῶν ἀκόμη δὲν συνετέθη. Τὸ ᾆσμα τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς θυσίας, ἅπερ ἐξεδήλωσαν οἱ πλάνητες οὗτοι ὑπὲρ τῆς συνειδήσεώς των, ἀναμένει ἀοιδὸν ἄξιον τοῦ θέματος.

Διερχόμενοι τὰ ρεύματα μὲ ἁμάξια στουπωμένα ἤ, ὅταν ἦτον ἀδιάβατον τὸ ρεῦμα, στεκόμενοι ἵνα κατασκευάσωσι σχεδίας· ἐνίοτε ζῶντες μὲ ἠλαττωμένας μερίδας σχεδὸν ὀλίγον οὐγγιῶν κρέατος καθ' ἡμέραν δι' ἕκαστον· τὴν νύκτα κατακλινόμενοι μὲ προσευχὴν εἰς τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ πλέον ἐξεγερθῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς, προσευχήν, ἥτις εὗρε τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς εἰς ἑκατοντάδας περιπτώσεων, τέλος οἱ θνήσκοντες τὴν τελευταίαν αὐτῶν πνοὴν ἐκβάλλοντες εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἠγαπημένων αὐτοῖς, ὅπως οὗτοι ἀκολουθήσωσιν αὐτοὺς ταχέως, ἐξέπνεον.

Αἱ ἀναπόφευκται καταστροφαὶ καὶ τὰ συμβάντα τῆς ὁδοιπορίας τοὺς ἀπεστέρουν τὴν περιουσίαν των. Ἐχθροὶ ἄγριοι διήρπαζον τὰ κτήνη των ἢ φανερὰ προσέβαλλον καὶ ἐλήστευον τὰς συνοδίας. Ἀλλ' οὗτοι ἐπροχώρουν οὐδέποτε ἀποπλανώμενοι τῆς πορείας των. Αἱ τελευταῖαι αὗται συνοδίαι δὲν εἶχον ἀνάγκην χάρτου ἢ πυξίδος, ἵνα ὁδηγήσῃ αὐτοὺς ἐπὶ τῶν πεδιάδων, ἡ ὁδὸς ἦτο φανερὰ ἐκ τῶν σημείων

τῶν προτέρων συνοδιῶν καὶ ἀκόμη σαφεστέρα ἐκ τῶν τάφων τῶν φίλων καὶ τῶν ἀγαπητῶν ὄντων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀπέλθη πρότερον βαίνοντα ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν ἐπίγειον Σιὼν ὁδοῦ, καὶ εἶχον εὕρει ὅτι αὕτη ὁδηγεῖ αὐτοὺς πρὸς τὴν μαρτυρικὴν εἴσοδον τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ τάφοι οὗτοι ἴσως ἔφερον μόνον τραχεῖαν ἐπιγραφὴν κεχαραγμένην ἐπὶ ῥάβδου ἢ σανίδος. Ἀλλὰ καὶ αἱ στεναὶ αὗται οἰκήσεις δὲν ἔμειναν ἀπαραβίαστοι· οἱ λύκοι τῶν πεδιάδων πολλάκις κατώρθουν νὰ ἀνασκάψουν καὶ νὰ σπαράξουν τὰ σώματα. Καὶ ἑκάστη συνοδία τοιουτοτρόπως ἔκαμε τὴν πορείαν ὁμαλοτέραν· ἑκάστη αὐτῶν προσέθετέ τι εἰς τὸν σιωπηλὸν πληθυσμὸν τῆς ἐρήμου· πολλάκις δέκα ἐθάπτοντο εἰς μίαν πεδιάδα καὶ ἐκ μιᾶς συνοδίας πλέον τοῦ τετάρτου αὐτῆς ἐγκατελείπετο οὕτω πλησίον τῆς ὁμαλῆς ὁδοῦ. Ἀλλὰ σήμερον ἡμεῖς διερχόμεθα τὸν αὐτὸν δρόμον ἐντὸς ἑνὸς ἡμερονυκτίου, κατακλινόμενοι ἐπὶ βελουδίνων προσκεφαλαίων ἀναπαύσεως, διανύοντες δὲ πεντήκοντα μίλια ἐνῷ δειπνοῦμεν πολυτελῶς, καὶ ἀποτρέπο-

μεν τὴν πλῆξιν τοῦ ταξειδίου μεμφόμενοι τὸν σιδηρόδρομον διὰ τὴν βραδεῖαν πορείαν του.

Βοηθητικαὶ συνοδίαι εὑρίσκοντο διαρκῶς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς μεταξὺ τῆς κοιλάδος τῆς Ἁλμυρᾶς Λίμνης καὶ τοῦ Μισσουρί· καὶ τὰ λείψανα πολλῶν στιφῶν ἐσῴζοντο ἐκ βιαίας καταστροφῆς διὰ τῆς ἐγκαίρου ἀφίξεως τούτων τῶν σωστικῶν συνοδιῶν. Καὶ τοιαύτη βοήθεια ἤρχετο ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄποροι καὶ σχεδὸν ἐλιμοκτόνουν. Αὐτὸς ὁ Μπρίγκαμ Γιοὺνγκ μὲ ὀλίγους ἐκ τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ βοηθῶν ἐπέστρεψεν πρὸς ἀνατολὰς πορευόμενος πρὸς τοιαύτην σωστικὴν ἐκδρομὴν ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων μετὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς τὴν πεδιάδα. Ἡ χώρα εἰς τὴν ὁποίαν ἦλθον οἱ πρῶτοι ἔποικοι δὲν ἦτον οὐδόλως μία κατὰ τύπον γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Δὲν ἔρρεε ἐξ αὐτῆς αὐτομάτως μέλι καὶ γάλα. Ξηρασία καὶ παράκαιροι παγετοὶ κατέστησαν τὰς γεωργικὰς δοκιμὰς τοῦ πρώτου ἔτους σχεδὸν ἀμφιβόλου ἐπιτυχίας καὶ τὸ ἀκόλουθον

ἔαρ ἐπεσκέφθη τὴν χώραν ἡ καταστρεπτικὴ πληγὴ τῶν γρύλλων τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων.

Τὰ ζωΰφια ταῦτα ἔβριθον κατ᾽ἀναρίθμητα στίφη ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, σκοτίζοντα τὸν ἥλιον εἰς τὴν πτῆσιν των, καταστρέφοντα τὸν σῖτον, ὅτε ἐπεκάθηντο, καταβιβρώσκοντα πάντα ἔμπροσθέν των, καὶ ἀφίνοντα τὴν γῆν ἔρημον ἐν τῇ πορείᾳ των. Οἱ ἄνθρωποι μόλις ἐγνώριζον πῶς νὰ πολεμήσωσι τὴν ἔφοδον τοιούτου ἐχθροῦ· ἔσυρον τὰ ἔντομα εἰς τάφρους, ἵνα πνίξωσιν ἢ καύσωσιν αὐτά. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ ἕκαστον παιδίον, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ κινήσῃ ράβδον, ἐκαλοῦντο εἰς τὰς τάξεις, ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον κατὰ τῶν ἐντόμων· καὶ μεθ᾽ ὅλην ταύτην τὴν πάλην οἱ ἄνθρωποι δὲν παρέλειπον ἀπὸ τοῦ νὰ προσεύχωνται πρὸς ἀπελευθέρωσίν των καὶ προσέτι ἐνήστευον.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ οὐρανὸς ἐσκοτίσθη καὶ πτερωτὰ πλάσματα, ἔτι φοβερωτέρων διαστάσεων, ἐπέπιπτον ἐπὶ τῶν ἀγρῶν. Ἆρά γε ἤρχοντο διὰ νὰ συμπληρώσωσι

τὴν καταστροφήν; Ἰδοὺ τὸ χρῶμά των ἀγγέλλει εἰρήνην· εἶνε οἱ λάροι τοῦ ὠκεανοῦ, λευκοὶ καὶ ὡραῖοι, ὁρμῶντες ἐναντίον τῶν στιφῶν τῶν μαύρων καταστροφέων. Ἐπιπίπτοντες κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ, κατεβρόχθιζον αὐτοὺς κατὰ χιλιάδας, ἕως οὗ ἐπληροῦντο μέχρι χορτασμοῦ, ἐξήμουν αὐτοὺς καὶ πάλιν κατέτρωγον καὶ δὲν ἔπαυον πρὶν ἢ τὰ ἔντομα καταστραφῶσιν ἐντελῶς. Πάλιν οἱ σκεπτικοὶ θὰ εἴπωσιν, ὅτι τοῦτο ἦτο τυχαῖον, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ἀπεδέχοντο τὸ τυχαῖον τοῦτο ὡς μέτρον τῆς θείας προνοίας ὑπὲρ αὐτῶν καὶ εὐλαβῶς ἀπέδιδον εὐχαριστίας.

Μέχρι σήμερον ὁ αὐθαίρετος φόνος ἐνὸςλάρου ἐν Οὐτάχῃ εἶνε παρανομία· ἀλλὰἰσχυρότερον τῆς ἐντολῆς τοῦ νόμουκαὶ τοῦ φόβου δικαστικῶν τιμωριῶν εἶνε τὸ λαϊκὸν αἴσθημα ὑπὲρ τούτων τῶν λευκοπτερύγων ἐλευθερωτῶν. Ἀνὰ πᾶν ἔτος ἔρχονται τὰ χαρίεντα ταῦτα πλάσματα νὰ διέλθωσι τὴν ἄνοιξιν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐπὶ τῶν λιμνῶν τῆς Οὐτάχης, καὶ μάλιστα αἰσθάνονται πόσον εἶνε εὐπρόσδεκτα, διότι συ-

νήθως εἶνε τόσον ἥμερα καὶ ἄφοβα, ὥστε ἠμπορεῖ τις νὰ τὰ ἐγγίσῃ διὰ τῆς χειρὸς πρὶν ἢ πετάξωσι.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1848 πέντε χιλιάδες ἄνθρωποι εἶχον ἤδη φθάσει εἰς τὴν κοιλάδα, καὶ τὸ πρόβλημα τῆς τροφῆς κατέστη δυσχερέστατον. Ὁ χειμὼν ἦτο δριμύς· καὶ πεῖνα δυνατὴ καὶ ἀμείλικτος ἔρριπτε τὴν φοβερὰν σκιάν της ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἐφαίνετο ὅτι ἦτο γεγραμμένον ἐν τῇ βίβλῳ τῆς μοίρας, ὅτι πᾶσα δοκιμασία ἀνθρωπίνης ὑπομονῆς καὶ ἀκεραιότητος ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τοῦ πλανωμένου τούτου στίφους. Ἄνευ διακρίσεως προτέρας καταστάσεως ἐξήρχοντο καὶ ἀνέσκαπτον τὰς ῥίζας τῶν χόρτων, συνέλεγον τὴν τρυφεωρτάτην χλόην καὶ τ' ἄγρια μόρα, καὶ διὰ τούτων συνετηροῦντο, καὶ ταῦτα ἔτρωγον ἀποδίδοντες εὐχαριστίας, ἕως οὗ ὀλιγώτερον φειδωλὴ ἐσοδία ἀνεκούφισε τὰς ἀνάγκας των.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁ πυρετὸς τοῦ χρυσοῦ εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑψίστην ἔντασίν του συνεπείᾳ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ πολυ-

τίμου μετάλλου ἐν Καλιφορνίᾳ. Ἐν τῇ ἀνακαλύψει δὲ ταύτῃ πολὺ ἐξεῖχον μέλη τινὰ τοῦ διαλυθέντος Μορμονικοῦ τάγματος. Τινὲς τῶν Μορμόνων ἐποίκων μολυνθέντες ἐκ τῆς νόσου ἔσπευσαν πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ τὸ συμβούλιον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν κατώρθωσε νὰ τηρήσῃ πάντας ἐν τῇ πατρίδι πλὴν ὀλίγων. Δὲν ἐγκατέλιπον τὴν χώραν τῆς γεννήσεως ἢ τῆς ἀποδοχῆς των, ἵνα ζητήσωσι χρυσόν, οὔτε λαμπρὰ κοσμήματα ἐκ τῶν μεταλλωρυχείων, οὔτε τὸν πλοῦτον τῶν θαλασσῶν, οὔτε τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου ἀλλ' ἐζήτησαν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι εὗρον ἁγνὴν παρακαταθήκην πίστεως. Ἀλλ' οἱ χρυσοθῆραι ἔσπευδον πρὸς δυσμὰς καὶ οἱ ἐπιτυχόντες μεταλλουργοὶ ἐπιστρέφοντες πρὸς ἀνατολὰς ἐστάθμευον εἰς τὰς Μορμονικὰς πόλεις καὶ ἀγοράζοντες νέας προμηθείας ἄφινον τὸν χρυσόν των εἰς μυθώδη ποσά, ἵνα πλουτίσῃ τὸν λαὸν τῆς ἐρήμου. Ἀλλὰ τί δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὁ χρυσὸς ἐν τῇ ἐρημίᾳ! Ὁ πειναλέος Ἄραψ εὑρίσκων πεπληρωμένον σάκκον ἐπὶ τῆς ἄμμου χαίρει νο-

μίζων ὅτι εἶναι φοίνικες—ὁ ἄρτος του! ἀλλὰ ῥίπτεται εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελπισίαν, ὅταν ἀνακαλύπτῃ ὅτι δὲν εὗρε παρὰ σάκκον πολυτίμων μαργαριτῶν. Οἱ παρὰ τὴν λίμνην ἀποκατασταθέντες ἐχρειάζοντο ἵππους καὶ ἁμάξια, ἐργαλεῖα καὶ ὄργανα γεωργίας καὶ οἰκοδομικῆς. Ὁ δὲ χρυσὸς πολύτιμος ἦτο μόνον καθ' ὅσον παρίστανε ἓν βῆμα πρὸς τὰς μᾶλλον ἐπιθυμητὰς ἐκ τῶν ἀποκτήσεων τούτων, καὶ ὁ χρυσὸς ἔγεινεν τόσον ἄφθονος, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἀπεποιοῦντο νὰ λαμβάνωσιν αὐτὸν ἀντὶ ἐργασίας. Τὸ κιτρινωπὸν μέταλλον συνελέγετο εἰς ὑδρίας καὶ ἐξήγετο εἰς τὰς Πολιτείας πρὸς ἀνταλλαγὴν μὲ τὰ τόσον πολυπόθητα ἀγαθά. Τὸ ἐμπόρευμα τὸ εἰσαγόμενον διὰ καραβανίων «τῶν πλοίων τῆς ξηρᾶς» ἐπωλεῖτο εὐθὺς ἅμα ἐξετίθετο, καὶ αὐστηροὶ κανόνες ἐπεβλήθησαν ἐπιτρέποντες εἰς ἕκαστον ἀνάλογον ἀγοράν.

Ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ἀπὸ τῆς πρώτης κατοικήσεως τῆς Οὐτάχης δημόσια σχολεῖα ἱδρύθησαν, καὶ μία τῶν πρώτων πράξεων τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἦτο

νὰ παραχωρήσῃ καταστατικὸν νόμον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Δεζερέτ, νῦν γνωστὸν ὡς Πανεπιστήμιον τῆς Οὐτάχης.

Μέχρι τοῦ 1849 ἡ Οὐτάχη δὲν εἶχε πολιτικὴν Ἱστορίαν. Ἐγκατασταθέντες εἰς Μεξικανικὴν ἐπαρχίαν, ἡ περὶ τῆς ὁποίας ἔρις ὡς πρὸς τὴν μέλλουσαν κυριότητα αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τότε εὑρίσκετο εἰς πρόοδον, ὁ λαὸς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ πλείστων κοινοτήτων σκαπανέων συνέταξε τοὺς νόμους τῆς κυβερνήσεώς του. Ἀλλὰ τὸν Φεβρουάριον 1848, ἡ συνθήκη τῆς Γουαδαλούπε Ἰδάλγο ἔδωκε τὴν Καλιφορνίαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας· ἀλλὰ πολλοὶ μῆνες παρῆλθον, ἄχρις οὗ ἡ εἴδησις τῆς παραχωρήσεως φθάσῃ εἰς τὴν Δύσιν. Μετὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1849 πρόσκλησις ἐδημοσιεύθη πρὸς πάντας τοὺς πολίτας τοῦ τμήματος τῆς Ἄνω Καλιφορνίας, τοῦ κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τῶν ὀρέων τῆς Σιέρρας Νεβάδας, ἵνα συνέλθωσιν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Σὼλτ Λέϊκ. Καὶ ἐνταῦθα ὑπεγράφη ἀναφορὰ ζητοῦσα ἀπὸ τὸ Συνέδριον τὸ δικαίωμα τῆς αὐτονομίας· ἐν τῷ

μεταξὺ δὲ ἱδρύθη πρόσκαιρον σύστημα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Πολιτείας Δεζερέτ.

«Οὐτάχη» δὲν ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεχθὲν ὄνομα τῆς Πολιτείας του· ἡ λέξις αὕτη ἐχρησίμευε μόνον νὰ ὑπενθυμίζη τὰς ἀχρείας φυλάς, αἵτινες εἶχον διαφιλονικήση τὴν κατοίκησιν τῶν κοιλάδων. Δεζερέτ, ὄνομα τοῦ Βιβλίου τοῦ Μόρμονος διὰ τὴν *ἐργατικὴν μέλισσαν*, ἦτο καταλληλότερον. Ἀλλ' ἡ αἴτησίς των ἀπερρίφθη ἐν μέρει καὶ τῷ 1850 ἱδρύθη ἐν Οὐτάχη ἡ τοπικὴ μορφὴ κυβερνήσεως. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως, ἄνδρες ὡς ὁ Γούννισον, ὁ Στάνσβουρυ καὶ ἄλλοι ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὶ τῆς ὁμοσπονδίας ἐν ταῖς ἐπισήμοις ἐκθέσεσιν αὐτῶν ἔπλεξαν τὸ ἐγκώμιον τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ μετὰ τοῦ νέου Ἀμερικανικοῦ συστήματος τῆς τοπικῆς κυβερνήσεως ἐπῆλθον ταραχαί.

Κατ' ἀρχὰς πολλοὶ τῶν ἐγχωρίων ἀξιωματικῶν διωρίσθησαν ἐξ αὐτῶν τῶν ἐποίκων, τοῦ Μπρίγκαμ Γιούνγκ γενομένου πρώτου κυβερνήτου. Ἀλλὰ ξένοι, ἀγνο-

οῦντες τὸν λαὸν καὶ τὰ ἤθη του, πλήρεις προλήψεων ἐκ τῶν ψευδῶν ἐκθέσεων ἃς ἐμάνθανον, ἦλθον νὰ κυβερνήσωσι τοὺς ἐποίκους τῆς ἐρήμου. Ἐκ τῶν ὁμοσπονδιακῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες οὕτωςἐπεβλήθησαν ἐπὶ τοῦ λαοῦ τῆς Οὐτάχης, πολλοὶ ἔκαμον δι' ἑαυτοὺς λίαν ἀνεπιφθόνους ἐκθέσεις.

Τινὲς αὐτῶν ἦσαν ποταποὶ πολιτευταί, ἐξ ἐπαγγέλματος θεσιθῆραι, μηδὲν ἄλλο ἐπιθυμοῦντες παρὰ νὰ κάμωσι ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα κέρδη ἐκ τοῦ διορισμοῦ των. Μετ' ἀναισχυντίας, ἥτις θὰ ἐξήγειρε τὴν σεμνότητα ἀγρίου, ἡ ἀντιμορμονικὴ μερὶς παρεδέχθη καὶ ἀναφανδὸν ἀνεπέτασε τὸν ὁδοιπορικὸν σάκκον ὡς σημαίαν αὐτῆς. Ἀλλὰ οὐχὶ πάντες οἱ μακρόθεν πεμφθέντες εἰς Οὐτάχην ἦσαν ὅμοιοι αὐτῶν, καὶ μεταξὺ τῆς τάξεως ταύτης οἱ Μορμόνοι ἀναγνωρίζουσι πολλούς, οἵτινες ἦσαν ὅλως ἐναντίοι εἰς τὰς ἀρχάς των. Ἀλλ' οὗτοι ἦσαν εἰλικρινεῖς καὶ ἔντιμοι ἐχθροί, καὶ τὶς δὲν ἤθελε τιμήσει ἄξιον ἀντίπαλον!

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1857 αἱ κατὰ τοῦ

λαοῦ δημοσιευθεῖσαι κατηγορίαι ἔλαβον πολλὰς καὶ σοβαρὰς προσθήκας, ἡ πρωτίστη τῶν ὁποίων ἦτο ἡ παραίτησις τοῦ δικαστοῦ Δρούμμονδ, μέλους τῶν ἐν Οὐτάχῃ ὁμοσπόνδων δικαστηρίων. Οὗτος ἐν τῇ πρὸς τὸν γενικὸν εἰσαγγελέα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπιστολῇ του ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ζωή του δὲν ἦτο πλέον ἀσφαλὴς ἐν Οὐτάχῃ καὶ ἠναγκάζετο νὰ φύγῃ ἐκ τῆς ἕδρας του. Ἀλλ' ἡ σοβαρωτάτη κατηγορία ὅλων, ἦτο ὅτι ὁ λαὸς εἶχε καταστρέψει τὰ ἀρχεῖα τοῦ δικαστηρίου καὶ εἶχεν ἀποκρούσει τὰς διαμαρτυρίας τῶν δικαστῶν μετὰ πολεμικῶν διαδηλώσεων, ὅτι ἐν ὀλίγοις, ἡ δικαιοσύνη ἐξεθρονίσθη ἐν Οὐτάχῃ καὶ ὅτι ὁ λαὸς ἦτον ἐν προφανεῖ ἀνταρσίᾳ. Μὲ ταχυδρομεῖα ἐπὶ τρεῖς μῆνας μακράν, αἱ εἰδήσεις βραδέως ἐταξείδευον. Ἀλλὰ μόλις ἡ εἴδησις τῆς ἀτίμου κατηγορίας ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Σὼλτ Λέϊκ, ὁ Γραμματεὺς αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ Δρούμμονδ, πέμψας ἐπιστολὴν δι' ἰδίου ἀπεσταλμένου εἰς τὸν γενικὸν εἰσαγγελέα, ἠρνεῖτο μεθ' ὅρκου τὰς καταγγελίας τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐκύρου τὴν

δήλωσίν του διὰ τῆς ἐπισήμου σφραγίδος. Τὰ ἔγγραφα, ὡς ἐδήλου οὗτος, οὐδεὶς εἶχε θίξει εἰμὴ ἐπίσημοι χεῖρες, τὰ ἀρχεῖα ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ δικαστηρίου ἔμειναν ἀσφαλέστατα, τότε δὲ εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν προσωπικήν του φύλαξιν. Ἀλλὰ πρὶν ἡ φθάσῃ εἰς τὸν προορισμόν της ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ γραμματέως (τόσον δύσκολον εἶνε εἰς τὴν σεμνὴν ἀλήθειαν νὰ ὑπερνικᾷ τὴν ἱπταμένην ψευδολογίαν) τὸ κακὸν εἶχεν ἤδη γίνει. Στηριζόμενος ἐπὶ ψευδῶν ἐκθέσεων, ὅλως ἀβασίμων πράγματι, μετ' ἀπροσεξίας, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ οἱ προσωπικοὶ καὶ πολιτικοὶ φίλοι του δὲν εὗρον ἀποχρῶντας λόγους νὰ ἐξηγήσωσι, ὁ Πρόεδρος Βούκαναν ἀπεφάνθη, ὅτι ἐν Οὐτάχῃ ὑπάρχει ἀνταρσία, καὶ διέταξεν ὅπως στρατὸς ὑπερδισχιλίων ἀνδρῶν χωρήσῃ κατ' εὐθεῖαν εἰς Οὐτάχην, ἵνα καταστείλῃ τὰς ταραχάς. Διάδοχος τοῦ διοικητοῦ καὶ ἄλλοι νέοι ἀξιωματικοὶ διωρίσθησαν, εἰς δὲ τὴν ἔνοπλον δύναμιν ἀνετέθη τὸ καθῆκον νὰ ἐγκαταστήσῃ τοὺς ξένους ὑπαλλήλους.

Μετὰ μεγάλης ταχύτητος καὶ ὑπὸ τὸ

πρόσχημα τῆς μυστικότητος, ὅπως οἱ ἀποστάται τῆς Οὐτάχης καταλειφθῶσιν ἐξ ἐφόδου, ὁ στρατὸς συνετάχθη καὶ ἤρχισε τὴν πορείαν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ τὰ πολεμικὰ στίφη φθάσωσιν εἰς τὰ Πετρώδη Ὄρη, ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὸ δημόσιον ἡ ἐπιστολή, ἐν ᾗ ὁ γραμματεὺς τοῦ Ἀνωτάτου δικαστηρίου τῆς Οὐτάχης διέψευδε τὰς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ Δρουμμονδ γενομένας καταγγελίας, καὶ σχεδὸν ταὐτοχρόνως ἄνδρες ἐξ Οὐτάχης ἐλθόντες εἰς Νέαν Ὑόρκην ἐνυπογράφως ἐδημοσίευσαν δήλωσιν, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν πλήρη ἡσυχίας ἐντὸς καὶ πέριξ τῆς Οὐτάχης. Τὸ δημόσιον ἤρξατο νὰ τρίβῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶτα νὰ διαβλέπῃ καθαρά. Καὶ ηὐξάνετο ἡ πεποίθησις, ὅτι ἐγένετο σφάλμα. Ἀλλ' ἡ ὑποχώρησις θὰ ἦτο ὁμολογία πλάνης· τὰ σφάλματα ἀνάγκη νὰ συγκαλύπτωνται.

Ἂς ἀφήσωμεν τοὺς στρατιώτας προχωροῦντας πρὸς δυσμάς, καὶ ἂς ἴδωμεν, πῶς ἡ εἴδησις τῆς σχεδιασθείσης ἐπιδρομῆς τῆς χώρας των ἔφθασεν εἰς Οὐτάχην καὶ ποῖον ἀποτέλεσμα ἐπέφερε τὸ ἄγγελμα. Μορμόνοι

πράκτορες ἐκ Μισσουρὶ ἤκουσαν περὶ τοῦ ἐχθρικοῦ κινήματος· καὶ κατ' ἀρχάς μεν ἐδυσπίστουν, ἀλλὰ ὅταν ὁ ταχυδρόμος ἐλθὼν ἐκ δυσμῶν παρέδωκε τὴν γραμματόπηραν καὶ ἔλαβε τὴν ἀπόδειξιν τῆς παραλαβῆς αὐτῆς, ἀλλ' ὅμως ἠρνήθησαν τὸν σάκκον τῆς Οὐτάχης ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ Διευθυντοῦ ὅτι διετάχθη νὰ κρατήσῃ πᾶσαν διὰ τὴν Οὐτάχην γραμματόπηραν, οὐδεμία πλέον ἐπιτρέπετο ἀμφιβολία. Δύο ἐξ Οὐτάχης καταγόμενοι ἔσπευσαν πρὸς δυσμάς.

Τῇ 24 Ἰουλίου 1857, ὁ λαὸς συνηθροίσθη ἵνα ἑορτάσῃ τὴν ἐπέτειον τῶν Σκαπανέων. Ἡ Ἀργυρᾶ Λίμνη ὀρεινὸν κόσμημα κείμενον ἐν μέσῳ χιόνων καὶ δασῶν καὶ ὑψικορύφων δένδρων βάμβακος ἐξελέγη διὰ τὰς ἑορτάς. Οἱ Ἀστέρες καὶ αἱ Σημαῖαι ἐκυμάτιζον ἄνωθεν, οἱ μουσικοὶ θίασοι ἔπαιζον, οἱ χοροὶ ἔψαλλον, λόγοι ἀπηγγέλλοντο καὶ ὕμνοι, καὶ συμπόσια ἐτελοῦντο. Ἱστορίαι ἐξετίθεντο περὶ τῶν φοβερῶν ὁδοιποριῶν ἐπὶ τῶν πεδιάδων, περὶ τῶν τεχνασμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ λαὸς ἠναγ-

κάζετο νὰ καταφύγῃ ἕνεκα τῆς πείνης, ἀλλ' αἱ φοβεραὶ αὗται δοκιμασίαι ἐφαίνοντο αὐτοῖς τώρα ὄνειρον νυκτός. Κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν πάντες ἦσαν εὐτυχεῖς. Δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς ἀπὸ ἀγρίων ἐχθρῶν, ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν ; Ἐκεῖ ὑπῆρξαν ἔρημοι ἐπί τινα χρόνον, καὶ αἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ κατοικίαι αὐτῶν ἦσαν ἤδη φαιδραὶ καὶ πλούσιαι ἐξ ἀνθέων καὶ δένδρων, ἡ ἔρημος ἤνθει ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν· ἡ συνείδησις αὐτῶν ἦτο ἐλευθέρα ἀπὸ πάσης κατὰ τοῦ πλησίον προσβολῆς. Καὶ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατηγορήθησαν, ἐκηρύχθηταν ἔνοχοι καὶ κατεδικάσθησαν ἐπὶ ἀνταρσίᾳ καὶ προδοσίᾳ, ἐν ἀγνοίᾳ καὶ χωρὶς νὰ δοθῇ αὐτοῖς εὐκαιρία νὰ εἴπωσι μίαν λέξιν πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν.

Ἦτο μεσημβρία, καὶ αἱ ἑορταὶ εὑρίσκοντο εἰς τὸ κορύφωμα αὐτῶν, ὅτε στίφος ἀνδρῶν ἐφίππων ἦλθε καὶ ἐζήτησε συνέντευξιν μὲ τὸν Κυβερνήτην Γιούνγκ. Τρεῖς ἐξ αὐτῶν εἶχον δράμῃ ταχέως καὶ μακρὰν-ὑπέβαλον τὴν ἀναφοράν των. Ἔνοπλος δύναμις ἐκ χιλίων στρατιωτῶν κατ' ἐκείνην

τὴν ὥραν ἐπλησίαζε τὸ ἔδαφος. Αἱ καυχήσεις ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν περὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα θὰ ἔπραττον,ὅταν ἤθελον εὑρεθῇ ἐντὸς Μορμονικῶν πόλεων, διεδίδοντο νῦν καὶ αἱ διηγήσεις αὗται ἀνεκάλουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων τὰς φοβερὰς σκηνὰς τῆς Ἄπω Δύσεως καὶ τῆς Ναβοῦ. Δὲν εἶχον οὗτοι προχωρήσει ἀρκετὰ μακράν, ἵνα ἱκανοποιήσωσι τὸ ἀμείλικτον μῖσος τῶν συμπολιτῶν των ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ταύτῃ πολιτείᾳ; Εἶχον σταματήσει μεταξὺ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ τῆς Δύσεως, εἶχον φύγει ἐκ τῆς χώρας, ἥτις ἠρνήθη εἰς αὐτοὺς κατοικίαν, καὶ τώρα ἡ χώρα αὕτη ἤθελε νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ κατοικιῶν των.

Συμβούλιον συνεκλήθη καὶ ἡ κατάστασις ἐλευθέρως συνεζητήθη. Δὲν εἶχον ἴδει τοσάκις ὠργανωμένα συντάγματα καὶ στίφη ὑπερβάντα τοὺς διαβολικοὺς ὄχλους εἰς τὴν κακουργίαν; Ἡ συζήτησις ἔφερεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ ἐσήμαινε σφαγήν. Μὲ γαλήνην, ὄντως τρομερὰν

ἀπεφασίσθη τὸ σχέδιον τῆς ἐνεργείας. Πεπεισμένοι ὅτι ὁ πόλεμος ἦτο ἄφευκτος, ἀπεφάσισαν ν' ἀντιστῶσιν ἄχρις ἐσχάτων. Καὶ ἂν ὁ στρατὸς ἐξεβίαζε τὴν πρὸς τὰς κοιλάδας τῆς Οὐτάχης εἴσοδον, θὰ εὕρισκε τὴν χώραν τόσον ἔρημον, ὅσον κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ σκαπανεῖς τὸ πρῶτον ἐλάμβανον κατοχὴν αὐτῆς. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπόφασίς των: Ἔχομεν οἰκοδομήσει πόλεις ἐν τῇ ἀνατολῇ, διὰ νὰ τὰς καταλάβωσιν οἱ ἐχθροί μας· αὐτοὶ οἱ ναοί μας ἐβεβηλώθησαν καὶ κατεστράφησαν ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ, θὰ ἐμποδίσωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ πλουτισθῶσι μὲ τὰ λάφυρα τῶν κόπων μας εἰς τὰ ὀρεινὰ ταῦτα καταφύγια.

Ἐφαίνετο ὅτι ἀναμφιβόλως ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ πόλεμος κατ' αὐτῶν, καὶ ἕνεκεν τούτου ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ὅσον ἠδύναντο ἐκ τῆς θέσεώς των,

Ὁ Μπρίγκαμ Γιοὺνγκ ἦτο ἀκόμη κυβερνήτης τῆς Οὐτάχης· ἡ ἐθνοφυλακὴ ὑπέκειτο εἰς τὰς διαταγάς του. Ταχέως ἀνεκήρυξε τὸν στρατιωτικὸν νόμον ἐπὶ τῆς χώρας, καὶ

ἀπηγόρευσεν εἰς πᾶσαν ἔνοπλον δύναμιν νὰ ὑπερβῇ τὰ σύνορα αὐτῆς. Τὰ διὰ τῶν ὀρέων στενά, τὸ εὐκολώτατον μέσον εἰσόδου, ἐνισχύθησαν. Ἐν ταῖς στενοπορείαις ἐκείναις ὀλίγοι ἠδύναντο νὰ ἐμποδίσωσι στρατὸν ὅλον. Ἱδρύθησαν ἀποθῆκαι πολεμεφοδίων· προμήθειαι ἐκρύβησαν, καὶ προτειχίσματα ἠγέρθησαν ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων μερῶν, κάτωθεν τῶν ὁποίων οἱ ἐπιδρομεῖς ἔμελλον νὰ διέλθωσιν, ἐὰν ἐπέμενον εἰς τὸν σκοπόν των νὰ ἐκβιάσωσι τὴν εἴσοδον. Ὁ λαὸς ἐξηγέρθη ἀπεγνωσμένος καὶ βία ἔμελλε νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν βίαν. Ἐν ταῖς κατοικίαις ἐμπρηστικαὶ ὕλαι ἐτέθησαν ἐν σπουδῇ, καὶ ἐν ἀνάγκῃ, πᾶσα Μορμονικὴ οἰκία ἔμελλε νὰ ἀποτεφρωθῇ καὶ πᾶν δένδρον ἔμελλε νὰ κατακοπῇ.

Μὲ ἐμπειρίαν παθόντος, ἥτις ἠδύνατο νὰ ὑπηρετήσῃ καλῶς καλυτέραν ὑπόθεσιν. τὸ ταχὺ ἐκεῖνο ἀπόσπασμα τοῦ στρατοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐβάδισεν πρὸς τὴν χώραν τοῦ Πρασίνου Ποταμοῦ καὶ ἐκεῖ καλῶς ὑπολογίσαν τὰς θυσίας τῆς περαιτέρω πορείας ἐστρατοπέδευσαν ἐν φρού-

ριον Bridger. Πολλοὶ ἐκ τῶν στρατιωτῶν εἶχον σχεδὸν ἀπολεσθῆ εἰς τὰς θυέλλας, διότι ἤδη ἔληγεν ὁ Νοέμβριος καὶ ὁ χειμὼν ἤρξατο πρωίμως· πολλοὶ δὲ ἵπποι εἶχον θανατωθῆ ἐκ τῶν παγετῶν. Ὁ συνταγματάρχης Κοὺκ ἀνεφέρεν εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅτι οἱ ἡμίσεις τῶν ἵππων του ἀπώλοντο ἐκ τοῦ ψύχους καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τροφῆς· χιλιάδες βοῶν ἐθανατώθησαν, καὶ ἀκόμη ἡ χώρα ἦτο τόσον ἀγρία καὶ ἀπρόσιτος ὥστε μόλις λύκος τις ἐρριψοκινδύνευε νὰ χορτασθῆ ἐκ τῶν πτωμάτων. Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κοὺκ ἐπὶ τριάκοντα μίλια ἡ ὁδὸς ἦτο ἀποκεκλεισμένη μὲ πτώματα, καὶ «μὲ ἐγκαταλελειμμένην καὶ συντετριμμένην ἰδιοκτησίαν, παρατηροῦσιν, ἴσως ἄνευ »ἄλλου παραδείγματος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τὰ »βήματα στρατοῦ προχωροῦντος μὲ τὰς »φρικαλεότητας ὀλεθρίας ὑποχωρήσεως.»

Μετὰ τοῦ στρατοῦ συνεταξείδευον οἱ νέοι ὁμοσπονδιακοὶ ὑπάλληλοι. Ὁ Κοῦμιν, ὁ μέλλων κυβερνήτης, ἐξέδωκε προκήρυξιν ἐκ τῶν ἐκτεθαμμένων κατοικιῶν του καὶ ἔστειλεν αὐτὴν διὰ γραμματοκομιστοῦ εἰς

τὴν πόλιν Σὼλτ Λέϊκ, ὑπογράφετο δ' ἐν αὐτῇ ὡς Κυβερνήτης «*τῆς χώρας τῆς Οὐτάχης*.» Τοῦτο ὅμως ἐξουθένιζεν αὐτόν, διότι κατ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους τοῦ Ὀργανικοῦ Καταστατικοῦ, ἡ τήρησις τοῦ ὁποίου ἦτον ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεύσεώς του, δὲν ἦτο κυβερνήτης πρὶν ἢ δοθῇ προσηκόντωςὁ ὅρκος τοῦ ἀξιώματός του. Μετά τινας ἡμέρας ἦλθεν ἐνώπιον τοῦ ὁμοιοπαθοῦς αὐτῷ Ἔκελς, μέλλοντος ἀρχιδικαστοῦ τῆς Οὐτάχης καὶ ὡρκίσθη. Ἀλλὰ διατὶ ὡρκίζετο μὲ τόσηνκουφότητα, ἀφοῦ ἐκεῖνος, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὡρκίζετο, δὲν ἦτο περισσότερον αὐτοῦ ἐπίσημος; Ὁ στρατὸς διεχείμασεν εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως Σὼλτ Λέϊκ, καὶ τοιοῦτον χειμῶνα, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐκθέσεις, σπανίως ἀνετμετώπισαν οἱ στρατιῶται ἡμῶν. Ταχέως ἔγεινε φανερόν, ὅτι δὲν εἶχον νὰ φοβηθῶσι καμμίαν ἐπίθεσιν τῶν «Μορμόνων»· διαταγαὶ εἶχον δοθῇ πρὸς τὴν ἐπιτόπιον ἐθνοφρουρὰν νὰ μὴ κινηθῇ, εἰμὴ ἐν περιπτώσει ἀπολύτου ἀνάγκης. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Τζόνστον καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του εἶχον ὑπὲρ τὰς δυ-

νάμεις των νὰ παλαίσωσι μὲ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα. Συνεννοήσεις μεταξὺ τοῦ Κυβερνήτου Γιοὺγκ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ ἐγίνοντο συχναί, ἀσφάλεια πλήρης ἐδόθη εἰς πάντας καὶ εἰς ἕκαστον ἀξιωματικόν, ὅστις ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν· ἐν ἀνάγκῃ δὲ θὰ ἐδίδοντο καὶ ὅμηροι· ἀλλ' ὁ κυβερνήτης ἄκαμπτος ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀπαίτησίν του ὅτι, ἐπειδὴ ὠργανωμένος στρατὸς ρέπει εἰς καταστροφάς, οἱ στρατιῶται οὐδέποτε θὰ διαβῶσι τὰς ὀρεινὰς εἰσόδους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀκριβὴς ἔκθεσις τῆς καταστάσεως ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου Γιοὺνγκ εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἡ ἀλήθεια βραδέως ἔγεινε γνωστὴ εἰς τὴν ἀνατολικὴν δημοσιογραφίαν. Ὁ Πρόεδρος Βούκαναν σιωπηλῶς ἀνεγνώρισε τὸ σφάλμα του· ἀλλὰ θὰ ἦτο ὁμολογία αἰσχρᾶς ἥττης ἡ ἀνάκλησις τοῦ στρατοῦ κατ' ἐκείνας τὰς περιστάσεις.

Πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης ἀπεστάλη εἰς τὴν πόλιν Σὼλτ Λέϊκ ὁ συνταγματάρχης Καίν, πρὸς τὸν ὁποῖον, ἅμα ἔγεινε γνωστὴ ἡ ἄφιξίς του, ἔστειλεν ὁ Κυβερνή-

της Γιούγκ συνοδίαν, ἵνα προϋπαντήσῃ αὐτὸν καὶ ὁδηγήσῃ διὰ τῶν «Μορμονικῶν» στοίχων. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνδιασκέψεως ἦτο ὅτι οἱ «Μορμόνοι» ἀρχηγοὶ ἐπανέλαβον τὴν διαβεβαίωσιν αὐτῶν, ὅτι εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Προέδρου διορισθέντας ὑπαλλήλους θὰ ἐδίδετο ἀσφαλὴς εἴσοδος εἰς τὴν πόλιν καὶ θὰ ἐγκαθίσταντο οὗτοι εἰς τὰ ἀξιώματά των, ἐὰν ἤθελον εἰσέλθῃ ἄνευ τοῦ στρατοῦ. Τὸ τελεσίγραφον τοῦτο ἐκομίσθη εἰς τὸ ὁμοσπονδιακὸν στρατόπεδον, καὶ μὲ προφανῆ λύπην τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, ὁ Κυβερνήτης Κοῦμιν καὶ οἱ συνυπάλληλοι αὐτοῦ ἐκίνησαν πρὸς τὴν πόλιν Σὼλτ Λέϊκ ὑπὸ συνοδίαν «Μορμόνων» μετὰ πεντάμηνον στάθμευσιν ἐν τῇ ἐρημίᾳ. Φρονῶ, ὅτι τὸ στρατήγημα ἐπιτρέπεται γενικῶς ἐν πολέμῳ, καὶ ἐλευθέρως λέγω ὅτι οἱ «Μορμόνοι» ἐπωφελήθησαν τῆς ἀδείας ταύτης. Κατὰ βραχέα διαλείμματα ἐν τῇ νυκτιπορείᾳ των διὰ μέσου τῶν στενῶν, ἐπροκαλεῖτο ἡ συνοδία ὑπὸ τῶν φρουρῶν καὶ ἐζητεῖτο τὸ σύνθημα. Πυρὰ ἔλαμπον κάτω εἰς τὰς στενοπορείας καὶ ἐγεννᾶτο ἡ

ἐντύπωσις, ὅτι τὰ ὄρη ἦσαν πλήρη πολεμιστῶν, ἐνῷ πράγματι οἱ φύλακες ἦσαν ἐκ τῶν τῆς συνοδίας, ἀλλὰ προτρέχοντες κατὰ μικρὰ διαλείμματα αὐτῆς ἐξηκολούθουν νὰ τὴν προκαλῶσι καὶ νὰ δίδωσι ἄδειαν διαβάσεως. Ἅμα δὲ ἀφίχθησαν, οἱ κύριοι οὗτοι ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῶν ἀποχωρούντων ὑπαλλήλων καὶ εὐγενῶς ἐγκατεστάθησαν· ὁ νέος κυβερνήτης ἐπεσκέφθη τὸν γραμματέα τοῦ δικαστηρίου καὶ ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ του, ὅτι τὰ ἀρχεῖα ἦσαν ἐντελῶς ἀσφαλῆ. Ταχέως δὲ ἀνέφερε τὰ συμπεράσματά του εἰς τὸν στρατηγὸν Τζόνστον, ὅτι δηλ. οὐδεμία πλέον ὑπῆρχε χρεία στρατοῦ. Ἀπεφασίσθη ὅμως νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ διέλθωσι διὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πάραυτα οἱ Μορμόνοι ἐπεχείρησαν ἔξοδον πρὸς νότον.

Ὁ Κυβερνήτης Κοῦμιν ματαίως ἐπροσπάθησε νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ μείνωσι, βεβαιῶν ὅτι ὁ στρατὸς δὲν θὰ διαπράξῃ καμμίαν διαρπαγήν. «Ὄχι», εἶπεν ὁ Μπρίγαμ Γιοὺνγκ, «ἐλάβομεν ἐν τῷ παρελθόντι πεῖραν τῶν

στρατῶν· εἴδομεν τοὺς ἀρχηγούς μας τουφεκιζομένους ὑπὸ τοῦ ἀφηνιάσαντος στρατοῦ· εἴδομεν μητέρας μὲ βρέφη εἰς τὰς ἀγκάλας των νὰ στέλλωνται εἰς τὸν τάφον διὰ τῆς αὐτῆς σφαίρας· ἐδοκιμάσαμεν βιαιοπραγίας ἀπεριγράπτους. Ὑμεῖς, κ. Κοῦμιν, τώρα εἶσθε ὁ διοικητὴς τῆς Οὐτάχης· ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ διατάξωμεν τὴν ἐθνοφυλακὴν νὰ μᾶς ὑπερασπίσῃ. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ πολεμήσωμεν καὶ διὰ τοῦτο ἀναχωροῦμεν.» Ἀφήσαντες ὀλίγους ἄνδρας, ἵνα βάλωσι πῦρ εἰς τὰς ἐμπρηστικὰς ὕλας τὰς σεσωρευμένας ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ, εἰς πρῶτον σημεῖον διαρπαγῆς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οἱ «Μορμόνοι» πάλιν ἐγκατέλιπον τὰς οἰκίας των καὶ ἐκίνησαν ἐκ νέου πρὸς τὴν ἔρημον.

Ἀλλ' οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσίν των· οἱ στρατιῶται ἐστρατοπέδευσαν τεσσαράκοντα μίλια μακρὰν τῶν κατοικιῶν των, καὶ οἱ κάτοικοι ἐπέστρεψαν. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Προέδρου ἔφερον ἀπρόσκλητοι τὴν ἐπίσημον συγχώρησιν πάντων, ὅσα διέπραξαν οἱ Μορμόνοι ἀνθιστάμενοι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ στρατοῦ.

Ὁ λαὸς ἠρώτα τί ἔπραξεν, ὥστε νὰ ἔχῃ ἀνάγκην συγγνώμης. Οὔτε ἔκλεψαν οὔτε ἐφόνευσαν. Ἀλλὰ αὐστηρὰ ἀνάκρισις τῶν ταραχῶν τούτων ἀπεκάλυψε τοὐλάχιστον μίαν ὑπέρβασιν, «Μορμόνοι» τινες περιπολοῦντες ἐπροκάλεσαν ἁμαξοστοιχίαν προμηθειῶν, εὑρόντες δὲ ἀντίστασιν κατέστρεψαν ἁμάξας τινὰς καὶ προμηθείας, καὶ διὰ τοῦτο ἐδέχθησαν τὴν εὐμενῆ συγγνώμην τοῦ Προέδρου.

V

Καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα οἱ «Μορμόνοι» θεωροῦσι τὴν ἔλευσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Βούκαναν ὡς μίαν τῶν μεγίστων ὑλικῶν εὐεργεσιῶν, αἵτινες ποτὲ ἐδόθησαν αὐτοῖς.

Ὁ στρατός, ἅπαξ εὑρεθεὶς ἐν Οὐτάχῃ, ἔπρεπε νὰ λάβῃ προμηθείας, καὶ πᾶν πρᾶγμα, ὅπερ οἱ κάτοικοι ἠδύναντο νὰ δώσωσιν, ἠγοράζετο εἰς τιμὰς ἀσυνήθεις. Ὁ χρυσὸς ἤλλαττε χεῖρας. Τότε, ἐν τῇ ἐσπευσμένῃ ἀναχωρήσει του, ὁ στρατὸς διέθετε τὰ πάντα παρεκτὸς τοῦ ἀπαραιτήτου ὁπλισμοῦ.

Λέγεται ὅτι κατὰ τὴν διετῆ διαμονὴν τοῦ στρατοῦ ἐν Οὐτάχῃ διετέθησαν πράγματα ἀξίας μείζονος τεσσάρων ἑκατομμυρίων δολαρίων. Ὁ στρατὸς εὗρε τὸν λαὸν πτωχὸν καὶ τὸν ἀφῆκε σχετικῶς πλούσιον.

Καὶ τίς ἦτον ἡ αἰτία τῆς ἐσπευσμένης ταύτης ἀναχωρήσεως τοῦ στρατοῦ; Ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἀπαίσιαι ἠκούοντο φῆμαι —ἐνδείξεις τῆς ἐγγιζούσης καταιγίδος, ἥτις ταχέως ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ ἐν τῇ φοβερᾷ λύσσῃ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Οὐδεμία ἐπετρέπετο ἀμφιβολία, ὅτι ἐπέκειτο πόλεμος· ἤδη ἡ σύγκρουσις ἤρξατο καὶ μέρος τοῦ στρατοῦ ἦτο μακρὰν εἰς τὰς δυτικὰς ἐρήμους οὐδὲν ποιῶν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καλοῦ. Ἀλλὰ ἀνάγκη νὰ εἴπω ὀλίγα ἔτι περὶ τῆς ἐκστρατείας ἐν γένει. Ἡ εἰς Οὐτάχην ἀποστολὴ στρατοῦ ἦτο μέρος ἀνοσίου σχεδίου, σκοποῦντος νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν κυβέρνησιν κατὰ τὴν ἐπικειμένην πάλην πρὸς τοὺς ἀνθενωτικούς. Τὸ κίνημα ἐκλήθη οὐχὶ ἀπροσφυῶς «σφάλμα τοῦ Βούκαναν», ἀλλ᾽οἱ κάλλιστοι καὶ σοφώτατοι τῶν ἀνθρώπων ἐμποροῦν νὰ διαπράττωσι σφάλματα, καὶ

ὅτι δήποτε δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς μυωπίας τοῦ Προέδρου Βούκαναν εἰς τὸ διάϐημα τοῦτο, καὶ αὐτοὶ ὅμως οἱ ἐχθροί του δὲν ἀμφισϐητοῦσι τήν ἀκεραιότητα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὑπόθεσιν. Ἀδίκως κατηγορήθη, ὅτι διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς ἀνθενωτικούς, καί ἡ κατηγορία ταχέως ἀνηρέθη. Ἦτο ὅμως γνωστόν, ὅτι τινὲς τῶν συμϐούλων του συνεδέοντο μὲ τὰς ἀνθενωτικὰς πολιτείας καὶ πρωτεύων μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἰωάννης Φλόϋδ, ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν. Αἱ ἐπιτυχεῖς προσπάθειαι τοῦ δολίου τούτου ἀξιωματικοῦ, ἵνα ἀφοπλίσῃ τοὺς Βορείους, ἐνῷ ἐσώρευε πολεμεφόδια εἰς τοὺς Νοτίους, ἵνα διασκορπίσῃ τὰς δυνάμεις τοποθετῶν αὐτὰς εἰς λίαν ἀποκεχωρισμένους καὶ ἀπομεμακρυσμένους σταθμούς, καὶ ἡ διάφορος διάθεσις τοῦ κανονικοῦ στρατοῦ κατὰ τρόπον εὐνοϊκὸν πρὸς τὴν ἐπανάστασιν, ταῦτα πάντα εἶνε γεγονότα ἱστορικά. Λέγεται πρὸς τούτοις, ὅτι οὗτος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως συνηνώθη μὲ τὰς ὁμοσπονδιακὰς δυνάμεις, δεχθεὶς τὸν βαθμὸν τοῦ ταξιάρχου. Κατὰ

συμβουλὴν τοῦ Φλόϋδ ὁ Βούκαναν διέταξε τὴν στρατιωτικὴν εἰς Οὐτάχην ἀποστολήν, ἐπὶ προφάσει μὲν ἵνα τοποθετήσῃ ἀξιωματικούς τινας ὁμοσπονδιακοὺς καὶ ἵνα καταστείλῃ παιδαριώδη ἀποστασίαν, ἥτις ἀληθῶς οὐδέποτε συνέβη, πραγματικῶς ὅμως ἵνα ὑποβοηθήσῃ τὴν ἀποστασίαν τῶν νοτίων. Ὅταν ἡ ἱστορία τῆς μεγάλης ἐκείνης πάλης μὲ τὰ προηγούμενα καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς γραφῇ ὑπὸ καλάμου, ὅστις οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὴν ἀλήθειαν θὰ ἐπιδιώξῃ, ὅταν ἡ προκατάληψις καὶ ἡ μεροληψία ἐκδιωχθῶσι, τότε ἴσως θὰ φανῇ ὅτι ὁ Ἰέφερσων Δέβις μᾶλλον ἢ ὁ Ἰάκωβος Βούκαναν ἦτο ἡ πρώτη αἰτία τοῦ μεγάλου σφάλματος.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Τζόνστων ὁ διοικῶν τὸν ἐν τῇ Δύσει στρατόν, αὐτὸς ὅστις μὲ τόσην σφοδρότητα κατήγγειλε τοὺς ἀποστάτας «Μορμόνους» καὶ ὅστις ἐχάρη διότι ἐξελέγη, ἵνα τιμωρήσῃ καὶ ὑποτάξῃ αὐτούς, ὅστις διὰ τὴν ἐκδικητικότητα αὐτοῦ ἐφείλκυσε τὴν δυσμένειαν τοῦ κυβερνήτου οὗ posse comitatus ἦτον ὁ στρατός, τί

ἔγεινεν αὐτός, ὁ τόσον ἄλλοτε δημοτικός, ὥστε ἐγίνετο λόγος περὶ αὐτοῦ ὡς πιθανοῦ διαδόχου τοῦ Βινφίλδ Σκὼτ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν; Ὁ Τζόνστων ἐγκατέλιπε τὴν Οὐτάχὴν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀποστασίας, ἔστρεψε τοὺς βραχίονας κατὰ τῆς σημαίας, τὴν ὁποίαν ὡρκίσθη νὰ ὑπερασπίσῃ, ἀπέβαλε τὰ κυανᾶ, ἐνεδύθη τὰ φαιὰ καὶ ἔπεσεν ἀποστάτης ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Σιλώ.

Πολλαὶ καὶ μεγάλαι μεταβολαὶ ἐπηκολούθησαν μετ' ἀγρίας διαδοχῆς ἐν Οὐτάχῃ. Οἱ «Μορμόνοι» προσεκαλοῦντο νὰ ταχθῶσι μετὰ τῶν νοτίων ἐν ταῖς φοβεραῖς σκηναῖς τῆς σκληρᾶς πάλης. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ φανερὰ ἐβεβαιοῦτο ὅτι ἡ Οὐτάχη συνεμάχησε μὲ τοὺς Νοτίους ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ, ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι ἐσχεδίαζε νὰ καταστήσῃ τὴν ΣὼλτΛέϊκ πρωτεύουσαν ἀνεξαρτήτου ἔθνους. Καὶ βέβαια τοιαῦται εἰκασίαι ἐσυγχωροῦντο εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἡ ἐλεεινὴ ἄγνοια καὶ προκατάληψις ἔτρεφεν ἀκόμη τὴν πλάνην περὶ «Μορμονικῆς» προδοσίας. Προσέτι ἂν ὁ λαὸς ἔρρεπεν εἰς ἀποστασίαν, ποίαν μεγα-

λυτέραν εὐκαιρίαν ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ; Ἤδη ἐγίνετο λόγος περὶ Βορρᾶ καὶ Νότου, διατὶ νὰ μὴ γείνῃ καὶ περὶ Δυσμῶν; Ὑπερτάτη εὐκαιρία ἐπαρουσιάσθη καὶ πῶς ἐχρησιμοποιήθη; Κατ' ἐκεῖνον ἀκριβῶς τὸν καιρὸν ἡ τηλεγραφικὴ γραμμή, ἥτις ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ προσήγγισεν εἰς τὸν Εἰρηνικόν, συνεπληρώθη καὶ τὸ πρῶτον τηλεγράφημα ἦσαν αἱ λέξεις αὗται τοῦ Μπρίγκαμ Γιούνγκ:

«Ἡ Οὐτάχη δὲν ἀπεχωρίσθη, ἀλλὰ μένει σταθερὰ εἰς τὸ πολίτευμα καὶ τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος ἡμῶν».

Οἱ «Μορμόνοι» εἶδον εἰς τὰς τρομερὰς δοκιμασίας αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς βιοπραγίας τὰς ὁποίας ὑπέστησαν, μόνον τὴν κακὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ τὴν διαστροφὴν τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἀνικανότητος καὶ τοῦ μίσους. Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ποτὲ ἠμφισβήτησαν τὸ ὑπέρτατον κῦρος καὶ τὴν ἐμπνευσμένην πηγὴν τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας των. Δὲν ἐγνώριζον οὔτε Ἄρκτον, οὔτε Νότον, οὔτε Ἀνατολήν, οὔτε Δύσιν· ἔμενον πιστοὶ εἰς τὸ πολίτευμα, καὶ δὲν ἤθελον νὰ μετάσχωσιν

τῆς μεταξὺ ἀδελφῶν αἱματηρᾶς πάλης, ἐκτὸς ἐὰν προσεκαλοῦντο ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη νομίμως ἀπαντήσει, νὰ χορηγήσωσιν ἄνδρας καὶ ὅπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος των.

Τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ τηλεγράφου ἐπικολούθησεν ὁ σιδηρόδρομος, καὶ ἡ χώρα τοῦ «Μορμονισμοῦ» δὲν ἦτο πλέον ἀπομεμονωμένη. Οἱ πόροι αὐτῆς ἀνεπτύχθησαν, ὁ πλοῦτος της ἔγεινε θέμα παγκοσμίου θαυμασμοῦ. Τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως ἐξώγκωνε τὸν πληθυσμόν της, συνεισφέρον πολὺ καὶ κάλλιστον μέρος ἐξ ὅλων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν τῆς γῆς. Πᾶς ἀναγνώστης ἐφημερίδων ἤκουσε περὶ τῆς ταχείας ἀναπτύξεώς της, περὶ τῶν ἐπανειλημμένων ἐκκλήσεών της πρὸς ἀναγνώρισιν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τόσου χρόνου ἐδικαιοῦτο νὰ ἀποκτήσῃ ἐν τῇ εὐδαίμονι ἀδελφότητι τῶν Πολιτειῶν, ἤκουσε περὶ τῆς ταχείας ἀρνήσεως τὴν ὁποίαν ἀπήντων αἱ ἀξιώσεις αὐτῆς ἐπιμόνως, καίτοι ἄλλαι χῶραι μὲ ὀλιγωτέρους καὶ μᾶλλον ἀγραμμάτους πληθυσμούς, μᾶλλον περιωρισμένους πό-

ρους, καὶ κατὰ πάντα λόγον μὲ ἀσθενεστέρας ἀξιώσεις, κατώρθουν νὰ περιβληθῶσι τὰ ἐνδύματα τῆς ὡριμότητος, ἐνῷ ἡ Οὐτάχη εὔρωστος, εὐρεῖα καὶ ἰσχυρά, διέμενεν εἰς τὰ σπάργανα. Ἀλλ' αἱ κραυγαὶ τοῦ ῥωμαλέου παιδὸς ἐπὶ τέλους ἔτυχον προσοχῆς, καὶ εἰς ἀπάντησιν τῆς ἑβδόμης ἐκκλήσεώς της, ὁ ἀστὴρ τῆς Οὐτάχης προσετέθη εἰς τὸν γαλαξίαν τοῦ ἔθνους.

Ἀλλὰ ἂς στραφῶμεν μερικώτερον εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας. Δευτέραν καὶ ἔπειτα τρίτην φορὰν ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἁγίων τῆς Ἐσχάτης ἡμέρας ἐστερήθη τοῦ προέδρου αὐτῆς, καὶ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἐπανελαμβάνοντο αἱ προφητεῖαι τῆς διαλύσεως, αἵτινες ἠκούσθησαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς δολοφονίας τοῦ Ἰωσὴφ Σμίθ. Ἤρεμοι παρατηρηταὶ ἐκήρυττον, ὅτι ὁ ποιμὴν τώρα ἐξέλιπε καὶ τὸ ποίμνιον θὰ διασκορπισθῇ· ἐνῷ ἄλλοι, ἄξιοι νὰ συγκριθῶσι μόνον μὲ λύκους, νομίζοντες ὅτι ἡ ποίμνη ἦτο ἀφύλακτος, ἐζήτησαν τώρα νὰ θύσωσι καὶ ἀπολέσωσι τὰ πρόβατα· ἀλλ' ὁ «Μορμονισμὸς» δὲν ἀπέθανεν· πᾶσα δὲ

πρόσθετος ὀδύνη ἐχρησίμευε μόνον νὰ συνενώνη ἔτι μᾶλλον τὸν λαόν.

Ὅταν ὁ Μπρίγκαμ Γιοὺνγκ ἀπῆλθεν ἐκ τῆς γῆς, ἐθρηνήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τόσον βαθέως ὅσον ὁ Μωϋσῆς ὑπὸ τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ δὲν εἶχεν ἀποδειχθῆ Μωϋσῆς ἅμα καὶ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ; Ὡδήγησε τὸν λαὸν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καὶ διεμοίρασεν αὐτοῖς τὰς κληρονομίας των. Ἦτο ἄνθρωπος ἔχων μόνην ἀξίωσιν, ὅτι ἦτο εἷς ἐκ τῆς μικρᾶς ἀδελφότητος, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν μεγάλην. Ὡς ξυλουργός, γεωργός, σκαπανεύς, κεφαλαιοῦχος, οἰκονομολόγος, διδάσκαλος, ἀπόστολος, προφήτης, εἰς πᾶν πρᾶγμα ἦτον ὁδηγὸς ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐναντίοι αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκείαν ἐσέβοντο αὐτὸν διὰ τὰ πλεονεκτήματά του, τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ἐλευθεριότητα, τὴν γενναιότητα αὐτοῦ, καὶ σήμερον ἄνθρωποι,οἵτινες ἠρνοῦντο αὐτῷ τιμὰς ἐν ὅσῳ ἔζη, ἔρχονται νὰ δώσωσι τὰς μικρὰς εἰσφοράς των καὶ τὰ μεγαλήτερα ποσά, ἵνα ἐγερθῆ λίθινον καὶ χαλκοῦν μνημεῖον τοῦ

ἀνθρώπου τούτου, ὅστις δὲν ἔχει χρείαν αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἠνοίχθη ἄλλη ἐποχὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ διάδοχος ἠγέρθη ἱκανὸς νὰ ὁδηγήσῃ καὶ νὰ κρίνῃ αὐτὸν ὑπὸ τοὺς μεταβληθέντας ὅρους.

Ἀλλ' ἴσως μὲ μεμφθῆτε, ὅτι ἐλησμόνησα ἢ ἐκ προθέσεως παρέλειψα νὰ ἀναφέρω τὶ ὁ λαὸς οὗτος θεωρεῖ εἰς τὸν κόσμον χαρακτηριστικὸν τοῦ «Μορμονισμοῦ», ὡς τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ κτιρίου, ὡς τὸ μυστήριον τῆς ἐπιρροῆς του ἐπὶ τῶν μελῶν του καὶ τὸ γόητρόν του ἐπὶ τῶν προσηλύτων, δηλ. τὸν «Μορμονικὸν» θεσμὸν τοῦ γάμου. Οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐσχάτης ἡμέρας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνομίζοντο ὡς λαὸς ἔχων τὴν πολυγαμίαν. Ὅτι τὴν πολυγαμίαν ἤσκησε περιωρισμένη μερὶς τοῦ λαοῦ, ὑπὸ τὴν καθιέρωσιν Ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως, οὐδέποτε ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος ἠρνήθη τις. Ἀλλ' ὅτι ἡ πολυγαμία εἶνε ζωτικὸν δόγμα τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές. Ὅ,τι οἱ τῆς Ἐσχάτης ἡμέρας Ἅγιοι ὀνομάζουσιν οὐρά-

νιον γάμον τοῦτο εἶνε χαρακτηριστικὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἶνε ἐν γενικῇ ἐφαρμογῇ· ἀλλ' ἡ πολλότης τῶν γυναικῶν ἦτό τι τυχαῖον, οὐδέποτε οὐσιῶδες στοιχεῖον τοῦ οὐρανίου γάμου. Πλὴν οἱ δύο γάμοι οὐδέποτε ἐχωρίσθησαν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ λαοῦ. Ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς κατὰ γράμμα ἀνάστασιν, καὶ εἰς πραγματικὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ταύτῃ καταστάσει θὰ ἀναγνωρισθῇ πᾶσα καθιερωμένη καὶ ἐπικεκυρωμένη σχέσις ὑπάρχουσα ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς γῆς, σχέσις γονέων καὶ τέκνου, ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς, ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Πιστεύομεν προσέτι, ὅτι συμβόλαια, οἷα τὰ τοῦ γάμου, ἵνα ἔχωσιν ἰσχὺν μετὰ θάνατον πρέπει νὰ καθαγιάζωνται ὑπὸ δυνάμεως ἀνωτέρας τῶν ἐπὶ γῆς ὑπαρχουσῶν. Μὲ τὴν σφραγῖδα τῆς ἁγίας Ἱερωσύνης ἐπὶ τῆς ἐγγάμου καταστάσεώς των, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι πιστεύουσιν σιωπηλῶς εἰς τὴν διαιώνισιν τῆς σχέσεως πέραν τοῦ τάφου. Δὲν νυμφεύονται μὲ τὸν θλιβερὸν περιορισμὸν ὅτι «*Μετὰ θάνατον χωρίζονται*» ἀλλὰ

νυμφεύονται «*διὰ πάντας τοὺς αἰῶνας*». Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν οὐράνιον γάμον. Ἡ γνώμη ὅτι ἡ πολυγαμία ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ τῶν ἐπιθέσεων κατὰ τῶν «Μορμόνων», ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ αἰτία τοῦ μίσους τῶν ἄλλων αἱρέσεων καὶ τῆς ἀντιδημοτικότητος τῆς Ἐκκλησίας, δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπ' οὐδενὸς σπουδαίως σκεπτομένου. Ὑσονδήποτε λυπηραὶ ὑπῆρξαν αἱ δοκιμασίαι τοῦ λαοῦ ἕνεκεν τῆς πολυγαμίας, ὅσονδήποτε βαθεῖς καὶ ὀδυνηροὶ ὑπῆρξαν οἱ στεναγμοὶ καὶ οἱ θρῆνοι, ὅσονδήποτε θερμὰ καὶ πικρὰ ἦσαν τά δι' αὐτὴν χυθέντα δάκρυα, ὅμως οἱ σοβαρώτεροι διωγμοὶ καὶ τὰ σκληρότερα συμβάντα τῆς ἱστορίας των ἤρχισαν πρὶν ἢ ἡ πολυγαμία γνωσθῇ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὐδεμία ὑπάρχει αἵρεσις, οὐδεὶς ὑπάρχει λαὸς τιμῶν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἁγνότητα περισσότερον τῶν Ἁγίων τῆς Ἐσχάτης ἡμέρας, οὐδεὶς λαὸς τιμωρεῖ ἀσφαλέστερον τοὺς παραβάτας τῶν νόμων τῆς τῶν δύο φυλῶν ἁγνότητος. Πρὸς αὐτοὺς ὁ γάμος δὲν εἶνε, οὐδὲ δύναται νὰ εἶναι μόνον ἀστικὸν συμβόλαιον· ἡ σημασία του φθάνει πέ-

ραν τῆς γῆς· αἱ ὑποχρεώσεις του εἶνε αἰώνιοι καὶ οἱ τῆς Τελευταίας ἡμέρας Ἅγιοι εἶνε ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν ἁγιότητα, μεθ' ἧς περιβάλλουσι τὴν ἔγγαμον κατάστασιν. Ηὐτήχησα νὰ ἐπισκεφθῶ πολλὰς χώρας, νὰ παρατηρήσω τὰ ἤθη καὶ νὰ μελετήσω τὰ ἔθιμα πολλῶν ἐθνῶν, καὶ ὅμως ἀκόμη δὲν εὗρηκα χώραν οὔτε ἤκουσα λαόν, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ ἁγνότης τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς θεωρεῖται τόσον πολύτιμος, ὅσον θεωροῦσιν αὐτὴν οἱ συκοφαντηθέντες «Μορμόνοι» εἰς τὰς ὀρεινὰς κοιλάδας τῆς Δύσεως. Ἐκεῖ εὑρίσκω τὸ μέτρον τοῦτο ἀκριβοῦς ἰσότητος τῶν φύλων—«*ὅτι αἱ ἁμαρτίαι τοῦ ἀνδρὸς δὲν βαρύνουσι τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικός*».

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰσαγωγῆς τῆς πολυγαμίας εἰς τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐσχάτης ἡμέρας οὐδεὶς ὑπῆρχε νόμος, ἐθνικὸς ἢ πολιτειακὸς ἐναντίον αὐτῆς. Πρέπει ὅμως νὰ γίνηται διάκρισις μεταξὺ τῆς διγαμίας καὶ τοῦ Μορμονικοῦ θεσμοῦ. Τῷ 1862 ἐτέθη νόμος σκοπῶν τὴν καταστολὴν τῆς πολυγαμίας, καὶ ὡς προερρέθη ἐν τῇ ἐθνικῇ Γερου-

σίᾳ πρὸ τῆς ψηφίσεώς του,ἔμεινε ἐπὶ πολλὰ ἔτη νεκρὸν γράμμα. Ὁμοσπονδιακοὶ δικασταὶ ἐν Οὐτάχῃ,οἵτινες οὔτε «Μορμόνοι» ἦσαν οὔτε ἠγάπων τὸν «Μορμονισμὸν» καὶ Εἰσαγγελεῖς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀπεποιήθησαν νὰ δεχθῶσι παράπονα ἢνὰ καταδιώξωσι ποινικῶς κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἕνεκα τῆς προφανοῦς ἀδικίας καὶ ἀκαταλληλίας του.

Ἀλλὰ ἄλλοι νόμοι ἐπηκολούθησαν, πλεῖστοι τῶν ὁποίων, ὡς πιστεύουσιν οἱ Ἅγιοι τῶν Τελευταίων ἡμερῶν, ἀπέβλεπον ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας των περὶ τοῦ γαμικοῦ δεσμοῦ, καὶ οὐχὶ εἰς κοινωνικὴν ἀκοσμίαν ἢ προσβολὴν μεταξὺ τῶν φύλων.

Ἐπὶ τέλους ὁ νόμος Ἐδμούνδς-Τοῦκερ ἐπέφερεν ἀποτέλεσμα καταστήσας οὐχὶ τὸν γάμον μόνον, ἀλλὰ τὴν παρεπομένην ἀναγνώρισιν τοῦ γαμικοῦ συμβολαίου ἔγκλημα τιμωρητέον διὰ προστίμου ἢ φυλακίσεως ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων. Ὑπὸ τὴν πίεσιν ἀδίκου ζήλου, τὰ ὁμοσπονδιακὰ δικαστήρια τῆς Οὐτάχης ἀνεκήρυξαν καὶ

ἐφήρμοσαν τὴν ἀτιμωτάτην ἐκείνην διδασκαλίαν τοῦ χωρισμοῦ τῶν προσβολῶν μετ᾽ ἐπιπροσθέτων ποινῶν.

Ἐγώ, ὅστις ὁμιλῶ πρὸς ὑμᾶς, ἤκουσα δικαστὰς διδάσκοντας μεγάλα ὁρκοδικεῖα μὲ τοιαύτας λέξεις: Ὅτι ναὶ μὲν ὁ νόμος τοῦ Συνεδρίου ἐχαρακτήριζεν ὡς προσβολὴν τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὸ ἑνὸς ἀνδρὸς περισσοτέρων τῆς μιᾶς ἐμβίων γυναικῶν καὶ ἐπέβαλε πρόστιμον διὰ τοῦτο, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὅμως τὸ Συνέδριον δὲν ὥρισε τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου, καθ᾽ ἣν ἡ παράνομος αὕτη ἀναγνώρισις πρέπει νὰ ἐξακολουθῇ, ἵνα ἀποτελῇ προσβολήν, τὰ μεγάλα ὁρκοδικεῖα ἠδύναντο νὰ καταδιώξωσι τοὺς ἐνόχους χωριστὰ δι᾽ ἑκάστην ἡμέραν τῆς περιόδου, καθ᾽ ἣν ἐξηκολούθει ἡ ἀπηγορευμένη σχέσις. Τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι διὰ καταγγελλομένην τινὰ κακὴν διαγωγὴν — δι᾽ ἣν τὸ Συνέδριον ἐπέβαλλεν ἀνωτάτην ποινὴν ἑξάμηνον φυλάκισιν καὶ πρόστιμον τριακοσίων ταλλήρων—ἄνθρωπός τις ἠδύνατο νὰ φυλακισθῇ διὰ βίου, διὰ πολλὰ ὅρια τῆς φυσικῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἐὰν ἡ δύ-

ναμις τοῦ δικαστηρίου νὰ ἐπιβαρύνῃ τὰς ἀποφάσεις του ἐξετείνετο τόσον πολὺ, καὶ ἠδύνατο νὰ ὑποστῇ πρόστιμον ἑκατομμυρίων ταλλήρων. Πρὶν ἢ ἡ διαστροφὴ αὕτη τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου καταγγελθῇ ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ εὕρῃ ἐν αὐτῷ τὴν ἀποδοκιμασίαν καὶ καταδίκην, τῆς ὁποίας ἦτο ἀξία, οἱ ἄνθρωποι ἐφυλακίζοντο καταδικαζόμενοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Οἱ ἄνθρωποι ἀντέτεινον εἰς τὰ μέτρα ταῦτα ἐν τοῖς δικαστηρίοις· παρουσιάζοντες ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει πᾶσαν ὄψιν τοῦ πράγματος καὶ ἐξαίροντες τὸ ἀντισυνταγματικὸν τῶν μέτρων. Τότε ἡ Ἐκκλησία διελύθη, ἡ πραγματικὴ περιουσία καὶ ἡ προσωπικὴ ἰδιοκτησία ἐδημεύθη ὑπὲρ τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, καὶ μολονότι αὕτη ἡ ἰδιοκτησία κατ' ἀρχὰς ἀπεδίδετο, ἡ πραγματικὴ καὶ μεγάλης ἀξίας περιουσία ἔκειτο ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δικαστικοῦ εἰσπράκτορος καὶ ἡ «Μορμονικὴ» Ἐκκλησία ὤφειλε νὰ πληρώνῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν μέγαν φόρον ἐπὶ τῆς ἑαυτῆς ἰδιο-

κτησίας. Ἀλλὰ ὁ λαὸς διέκοψε τὴν χρῆσιν τῆς πολυγαμίας· ἡ μαρτυρία δὲ τῶν διοικητῶν, δικαστῶν, εἰσαγγελέων καὶ τελευταία ἡ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους ἀνεκήρυξαν τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ διαβήματος τούτου.

Ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία εἶχε παραδεχθῇ τὴν χρῆσιν αὐτῆς διότι ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο θεία ἐπιδοκιμασία, διέκοψαν ταύτην, ὅτε ἐδικαιολογήθησαν τοῦτο πράττοντες. Ὅπως δήποτε αὕτη θεωρηθῇ ἐν τῷ παρελθόντι, σήμερον εἶνε νεκρά, ἀπαγορευομένη ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου. Καὶ ὁ κόσμος μανθάνει πρὸς ἔκπληξιν αὐτοῦ φανεράν, ὅτι ἡ πολυγαμία καὶ ὁ «Μορμονισμὸς» δὲν εἶνε ὅροι συνώνυμοι.

Καὶ οὕτως ἡ ἱστορία τοῦ «Μορμονισμοῦ» προοδεύει, καὶ δὲν ἐγράφη ἀκόμη τὸ τέλος της. Ἡ καθημερινὴ δημοσιογραφία παρουσιάζει διαρκῶς νέας βαθίδας τῆς προόδου της, νέας ἀναπτύξεις τοῦ σχεδίου του. Σήμερον ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἁγίων τῆς Ἐσχάτης ἡμέρας εἶνε ἰσχυροτέρα παρὰ ἄλλοτέ ποτε καὶ ὁ λαὸς πιστεύει ὅτι εἶνε εἰς τὴν

ἀσθενεστάτην βαθμῖδα αὐτῆς σήμερον ὡς πρὸς τὸ μέλλον. Ζῇ αὕτη καὶ ἀκμάζει, διότι ἐντὸς αὐτῆς εἶνε τὰ στοιχεῖα τῆς ἀκμῆς καὶ αἱ δυνάμεις τῆς ζωῆς. Ἀσπάζεται ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν πίστεως καὶ πράξεως. Ἡ ἀληθὴς ἀνοχὴ εἶνε ἕν τῶν οὐσιωδῶν αὐτῆς γνωρισμάτων. Τὴν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἀγάπην θεωρεῖ δευτέραν μόνον μετὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἄρθρα τῆς πίστεώς της προνοοῦσι ὑπὲρ τῆς προστασίας πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ δικαίῳ, ὃ ἔχουσι νὰ λατρεύωσι τὸν Θεὸν κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς συνειδήσεώς των Ἀτενίζει πρὸς χιλιετηρίδα εἰρήνης, ὅτε πᾶς ἄνθρωπος θὰ ἀγαπᾷ καὶ θὰ σέβηται τὸν πλησίον του καὶ τὴν γνώμην τοῦ πλησίον του, ὅπως θεωρεῖ ἑαυτὸν καὶ τὴν ἰδικήν του γνώμην, πρὸς ἡμέραν ὅτε ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ θὰ εἶνε σύμφωνος μὲ τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ.

DATE DUE
